

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

**ŞANLIURFA İLİNDE PAMUK ÜRETİM
DESTEKLEMELERİNE YÖNELİK ÜRETİCİ BEKLENTİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Tamer PEKER

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TARIM EKONOMİSİ

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS

HAZİRAN 2019

ANTALYA

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞANLIURFA İLİNDE PAMUK ÜRETİM
DESTEKLEMELERİNE YÖNELİK ÜRETİCİ BEKLENTİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARIM EKONOMİSİ
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından FYL-2018-3696 No'lu proje ile desteklenmiştir.

Haziran 2019

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞANLIURFA İLİNDE PAMUK ÜRETİM
DESTEKLEMELERİNE YÖNELİK ÜRETİCİ BEKLENTİLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ

Tamer PEKER

TARIM EKONOMİSİ

ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS

Bu tez 17/06/2019 tarihinde jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

Dr. Öğretim Üyesi Yavuz TAŞCIOĞLU (Danışman)

Prof. Dr. Cengiz SAYIN

Doç. Dr. Fatma Handan GİRAY

ÖZET

ŞANLIURFA İLİNDE PAMUK ÜRETİM DESTEKLEMELERİNE YÖNELİK ÜRETİCİ BEKLENTİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tamer PEKER

Yüksek Lisans Tezi, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Yavuz TAŞCIOĞLU

Haziran 2019; 80 sayfa

Tarımsal üretim ülke ekonomimizdeki yeri ve önemi hem ekonomik ve hem sosyal açıdan önemi oldukça büyüktür. Bunun yanında tarımda yaşanan risk faktörleri ve doğa koşullarının belirsizliğinin yüksek olması, teknolojideki gelişmelere rağmen doğa koşullarına bağlı olması sektörün desteklenmesini, korunmasını ve bu yönde tarımsal politikalar belirlenmesi gerektirmektedir. Tarımsal destekler; tarımın korunması, tarımsal faaliyetlerin özendirilmesi ve sürdürülmesinin teşviki amacıyla alınan önlemlerin bütünüdür. Tarımsal üretimin devamlılığını sağlamak, nüfusu beslemek ve dünya piyasalarında diğer ülkelerle rekabet etmek isteyen bir ülke, tarımsal üretimini artırmak için tarımsal desteklemelere önem vermeli, tarımsal üretimi koruyucu teşvikler uygulamak zorundadır. Pamuk bitkisi tekstil sektörünün hammaddesi olmasından ve Türkiye'nin tekstil sektörünün ihracat potansiyelinin yüksek olmasından dolayı büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma ile Türkiye'de çiftçilerimize yapılan tarımsal desteklemelerinin genel yapısı, bu destekleme içerisinde pamuk desteklemesinin yeri ve önemi, Şanlıurfa ilinde tarımsal desteklemeler içerisinde pamuk desteklemesinin genel yapısının belirlenmesi, pamuk desteklemelerinden yararlanan çiftçilerimizin tarımsal desteklemeler hakkında beklentilerinin, pamuk üreticilerin izlenen pamuk desteklemelerinden memnuniyet düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca Şanlıurfa ilinde pamuk üretimi yapılan işletmelerin pamuk ürününe ödenen desteklemeler çiftçilerimize olan önemi vurgulanmıştır. Desteklemeler aile geçimi ve pamuk üretiminin devamlılığı için önemli bir unsurdur. Şanlıurfa İlinde pamuk desteklemesi alan işletmelerin; kırsal alana etkisi, desteklenen tarımsal ürünün devamlılığı, desteklemelerin ürün deseni seçimindeki belirleyici etkisi ve pamuk üretiminde izlenen pamuk politikaları kısaca incelenmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: Desteklemeler, Pamuk, Üretici memnuniyeti, Şanlıurfa

JÜRİ: Dr. Öğretim Üyesi Yavuz TAŞCIOĞLU

Prof. Dr. Cengiz SAYIN

Doç. Dr. Fatma Handan GİRAY

ABSTRACT

EVALUATION OF MANUFACTURER EXPECTATIONS FOR SANLIURFA COTTON PRODUCTION SUPPORTS

Tamer PEKER

Msc. Thesis in Agricultural Economics

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Yavuz TAŞCIOĞLU

June 2019; 80 pages

The place and importance of agricultural production in our country's economy is very important both economically and socially. In addition, high risk factors in agriculture and uncertainty of natural conditions and dependence on natural conditions despite technological advances require support, protection and determination of agricultural policies in this direction. Agricultural supports; These are all measures taken for the purpose of protection of agriculture, encouraging and sustaining of agricultural activities. A country that wants to ensure the continuity of agricultural production, nurture the population and compete with other countries in the world markets should give importance to agricultural supports in order to increase agricultural production and apply protective incentives to agricultural production. Cotton plant and the fact that the raw materials of the textile sector due to high export potential of Turkey's textile sector is of great importance. In this study, the overall structure of our farmers made agricultural support in Turkey, where the support of cotton in the support and the importance of determining the overall structure of support cotton in agricultural support in Şanlıurfa province, our farmers benefiting from support cotton expectations about agricultural subsidies, to determine the satisfaction level of support cotton monitoring of cotton producers It was studied. In addition, the importance of the subsidies paid to the cotton product of the enterprises producing cotton in Şanlıurfa province is emphasized for farmers. Subsidies are an important element for family subsistence and continuity of cotton production. The enterprises receiving cotton support in Şanlıurfa province; the impact on rural areas, the sustainability of supported agricultural products, the determinant effect of supports on product pattern selection and the cotton policies followed in cotton production were briefly examined.

KEYWORDS: Supports, Cotton, Producer Satisfaction, Şanlıurfa

COMMITTEE: Asst. Prof. Dr. Yavuz TAŞCIOĞLU

Prof. Dr. Cengiz SAYIN

Assoc. Prof. Dr. Fatma Handan GİRAY

ÖNSÖZ

Pamuk üretimi ve pamuk tüketimi Türkiye’de oldukça önemli bir yere sahiptir. Pamuk hammadde ihtiyacı, pamuk sanayi ürünleri ve pamuk ticaret konusunda pamuk her geçen gün artan dünya nüfus ile beraberinde dünya pamuk talebi artma eğilimi göstermektedir. Her geçen gün dünya üzerinde pamuk üretim alanları artmaktadır. Fakat pamuk üreten ülkelerin az olması toplam pamuk talebini karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Pamuk üretimi uzun bir zahmetli süreç ve gübre, bitki koruma ilaçları, işçilik giderleri gerektirdiğinden pamuk üretim maliyeti yüksektir. Pamuk üretim maliyetini mevcut piyasa koşullarında üreticinin memnuniyet düzeyinde tutmak ve pamuk hammaddesini işleyen pamuk ve dokuma sanayicinin beklenti düzeylerini sağlamak için pamuk, ülkemizde destekleme politikası kapsamındadır. Üretici memnuniyeti ve sanayicinin beklenti düzeyleri en belirgin politika pamuk üretim ve tüketim politikaları ile belirginleşmektedir.

Türkiye’de pamuk üretim fiyatları ve satış fiyatları serbest piyasa koşullarında dalgalanmalar göstermektedir. İstikrarlı ve sabit bir fiyat durumu söz konusu değildir. Böylece pamuk üretim fiyatları ile pamuk satış fiyatları arasındaki olumsuz koşulları yani pamuk üretici ile pamuk sanayicisi arasındaki memnuniyet düzeyini izlenen tarımsal desteklemeler içerisindeki pamuk destekleme politikaları sağlamaktadır.

Türkiye’de tarımsal desteklemeler üreticilerin işletme üzerindeki yönetim kararları üzerinde belirleyici rol üstlenmektedir. Özellikle pamuk desteklemesi üreticilerimizin pamuk işletmelerin de pamuk üretim devamı açısından belirleyici faktörler arasında yer almaktadır. Tarımsal üretimde bulunan işletme sahipleri bir sonraki yıl üretecekleri ürün tespitinde tarımsal politikaları analiz ederek ürün seçimini belirlemektedir. Kısaca belirtmek gerekirse tarımsal destekleme politikası ürün deseni hakkında belirleyici role sahiptir.

Yapmış olduğum çalışmamın seçiminden, tez araştırmanın yönlendirilmesinden, yönetiminden tezin bitmesine kadar her türlü emeği, zahmeti benden esirgemeyen danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Yavuz TAŞCIOĞLU’na, tezin fikir aşamasında yardımcı olan Sayın Prof. Dr. Cengiz SAYIN’a ve bu çetrefilli yolda yapmış olduğum anket çalışmamda zamanlarını bana ayıran Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen biricik eşim ve hayat arkadaşım Fikriye PEKER’e ayrıca aynı bölümde yüksek lisans öğrencisi olan Namık Kemal ACAR’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

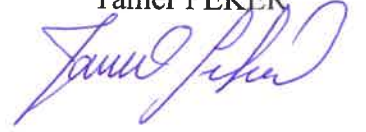
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
KISALTMALAR	vi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK TARAMASI.....	2
3. MATERYAL VE METOD	5
4. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	8
4.1. Genel Bulgular	8
4.1.1. Tarımsal destekleme sistemi	8
4.1.2. Destekleme alımı sistemi	8
4.1.3. Doğrudan ödemeler	9
4.1.4. Fark ödemesi	9
4.1.5. Dünyada ve Türkiye’de destekleme politikaları	10
4.1.6. Dünyada destekleme politikaları	10
4.1.7. Dünyada ve Türkiye’de pamuk üretim durumu ve yapısı.....	17
4.1.8. Türkiye’de pamuk üretim durumu ve yapısı	19
4.1.9. Dünya’da ve Türkiye’de pamuk üretim ve destekleme politikaları.....	22
4.2. Araştırma Bulguları	30
4.2.1. Üreticinin sosyo-demografik özellikleri.....	30
4.2.2. Tarımsal desteklemelerin fayda durumu	34
4.2.3. Şanlıurfa pamuk üreticilerin destekleme yapısı	40
4.2.4. İşletmelerin tarımsal destekleme bilgileri	42
4.2.5. Üreticinin tarımsal desteklemelerle ilgili düşünceleri.....	46
4.2.6. Pamukta tarımsal destekleme senaryoları	54
4.2.7. Pamuk Üretiminde Yaşanan Sorunlar	56
4.2.8. Çözüm Önerileri.....	58
4.3. Faktör Analizi Sonuçları	58
5. SONUÇLAR.....	62
6. KAYNAKLAR.....	68
7. EKLER	71
ÖZGEÇMİŞ	

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Şanlıurfa İlinde Pamuk Üretim Desteklemelerine Yönelik Üretici Beklentilerinin Değerlendirilmesi” adlı bu çalışmanın, akademik kurallar ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını belirtir, bu tez çalışmasında bana ait olmayan tüm bilgilerin kaynağını gösterdiğimi beyan ederim.

17/06/2019

Tamer PEKER

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AKS	:Arıcılık Kayıt Sistemi
ARIP	:Tarımda Reform Uygulama Projesi
BÜGEM	:Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
BKK	:Bakanlar Kurulu Kararı
ÇATAK	:Çevre Amaçlı Tarımsal arazilerin Korunması
ÇKS	:Çiftçi Kayıt Sistemi
DB	:Dünya Bankası
DGD	:Doğrudan Gelir Desteği
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	:Dünya Ticaret Örgütü
FEOGA	:Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu
GAP	:Güneydoğu Anadolu Projesi
GTHB	:Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GSÜD	:Gayri Safi Üretim Değeri
ICAC	:Uluslararası Pamuk Danışma Kurulu
IMF	:Uluslararası Para Fonu
IPARD	:Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma
KKYDP	:Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı
LEADER	:Yerel Kırsal Kalkınma Stratejilerinin Uygulanması
MGD	:Mazot Gübre Desteği
OECD	:Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

OPD	:Ortak Piyasa Düzeni
OTBİS	:Organik Tarım Bilgi Sistemi
OTD	:Organik Tarım Desteği
OTP	:Ortak Tarım Politikası
RG	:Resmi Gazete
SGB	:Strateji Geliştirme Başkanlığı
TARSİM	:Tarım Sigortaları Havuzu
TBS	:Tarım Bilgi Sistemi
TEAE	:Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 3.1. Şanlıurfa pamuk desteklemesinden yararlanan işletme sayısı, pamuk destekleme yapılan alan ve destekleme miktarı (2017).....	5
Çizelge 4.1. Dünyada uygulanan tarım politikaları.....	11
Çizelge 4.2. Türkiye’de ödenen 2018 yılına ait fark ödemesi.....	15
Çizelge 4.3. Tarım ve Orman Bakanlığı 2018 bütçe tasarısı detayı.....	16
Çizelge 4.4. Türkiye’de 2002’den 2019’a kadar olan bazı ekonomik göstergeler.....	16
Çizelge 4.5. Dünya pamuk ekim alanları (Bin Ha).....	17
Çizelge 4.6. Dünya pamuk lifi üretimi (Bin Ton).....	17
Çizelge 4.7. Dünya pamuk lifi tüketimi (Bin Ton).....	18
Çizelge 4.8. Dünya pamuk verimi (2015).....	19
Çizelge 4.9. Türkiye pamuk lifi üretim ve tüketim durumu (Bin Ton).....	20
Çizelge 4.10. Türkiye geneli yıllara göre pamuk verimi.....	21
Çizelge 4.11. Türkiye’de 2017 yıllık pamuk verimi.....	21
Çizelge 4.12. 2017 yıllık Şanlıurfa’nın ilçelerindeki pamuk verimleri	21
Çizelge 4.13. 2011-2015 Yılları arası Türkiye pamuk lifi ihracat ve ithalat miktar ve değer göstergeleri.....	22
Çizelge 4.14. Türkiye pamuk ihracatının ülkelere göre dağılımı (2015).....	23
Çizelge 4.15. Türkiye pamuk ithalatının ülkelere göre dağılımı (2015).....	23
Çizelge 4.16. Tarımsal destekleme ödemeleri (2011-2015) (Bin TL).....	24
Çizelge 4.17. Yıllara göre fark ödemesi birim destek miktarları (Kırş /Kg).....	24
Çizelge 4.18. Yıllara göre destekleme ödemeleri (Milyon TL).....	24
Çizelge 4.19. Şanlıurfa pamuk üretim ve verim düzeyi (2011-2015).....	25
Çizelge 4.20. GAP kapsamındaki yüz ölçüm alanları (2015).....	26
Çizelge 4.21. GAP’ta yıllara göre pamuk ekim alanı , üretim ve verim miktarı.....	26
Çizelge 4.22. Şanlıurfa yüzölçümü (2015).....	27
Çizelge 4.23. Şanlıurfa 2012- 2015 yıllar arası pamuk üretim durumu.....	27
Çizelge 4.24. Şanlıurfa 2010-2015 arası mazot gübre destekleme dağılımı.....	28
Çizelge 4.25. Şanlıurfa 2010-2015 yağlı tohum bitkileri destekleme dağılımı.....	28
Çizelge 4.26. Şanlıurfa geneli yıllara göre destekleme durumu.....	29
Çizelge 4.27. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin yaş durumu.....	30
Çizelge 4.28. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin tarımla ilgilenme yıl aralıkları.....	30

Çizelge 4.29. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin pamuk üretimi yıllara göre dağılımı.....	31
Çizelge 4.30. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin eğitim durumu.....	31
Çizelge 4.31. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin hane genişliği.....	32
Çizelge 4.32. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin daimî işçilerin cinsiyet durumu.....	32
Çizelge 4.33. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin daimî işçi yaş dağılımı.....	32
Çizelge 4.34. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin arazi tasarruf şekilleri.....	33
Çizelge 4.35. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin arazi parsel durumu.....	33
Çizelge 4.36. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin kütlü pamuk satış durumu (2017).....	33
Çizelge 4.37. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin tarla arazi değeri(da/TL).....	34
Çizelge 4.38. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin arazilerin durumu.....	35
Çizelge 4.39. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin pamuk verim durumu.....	35
Çizelge 4.40. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin tarımsal üyelik ve destekleme durumu...	36
Çizelge 4.41. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin Kooperatif /Üretici Birlikleri üyeliğinde etkili olan faktörler.....	37
Çizelge 4.42. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin pamuk işletmelerinin ekonomik yeterlilik durumu.....	37
Çizelge 4.43. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin pamuk işletmelerinin diğer hizmet sektörlerle ilişkisi.....	38
Çizelge 4.44. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin gelecek yıllarda tarımsal işletmenin faaliyet durumu.....	39
Çizelge 4.45. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin gelecek yıllarda tarımsal yatırım durumu.....	39
Çizelge 4.46. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin tarımsal yatırımını engelleyen etkenler.....	40
Çizelge 4.47. Şanlıurfa tarımsal destekleme durumu	41
Çizelge 4.48. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarımsal desteklemelerin ödenme zamanı durum değerlendirmesi.....	41
Çizelge 4.49. Tarımsal desteklemelerin Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre toplam gelir düzeyine etkisi.....	42
Çizelge 4.50. Tarımsal desteklemelerin olmaması halinde Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarımsal faaliyet durum incelemesi.....	43
Çizelge 4.51. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin tarım ürünü seçiminde etkili olan	

faktörler.....	43
Çizelge 4.52. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin desteklemeler hakkında bilgi kaynağı.....	44
Çizelge 4.53. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin desteklemelerden sonra işletmenin kapasite durumu.....	44
Çizelge 4.54. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin tarımsal üretimde kullanılan tekniklerin öğrenildiği bilgi kaynağı.....	44
Çizelge 4.55. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre sosyal ve kültürel açıdan tarımsal desteklemelerin faydaları.....	45
Çizelge 4.56. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarımsal desteklemelerin devam.....	45
Çizelge 4.57. Pamuk'a ödenen tarımsal desteklemelerin Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre beklenti durumu.....	46
Çizelge 4.58. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre pamuk üreticilerinin tarım teşkilatı elemanlarından beklenti ve memnuniyet durumu.....	49
Çizelge 4.59. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarımsal desteğin kullanım memnuniyeti durumu.....	52
Çizelge 4.60. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin tarım teşkilatı hakkındaki düşünceleri.....	53
Çizelge 4.61. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre pamukta tarımsal destekleme senaryoları.....	55
Çizelge 4.62. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarım sektörü ile ilgili sorunları.....	56
Çizelge 4.63. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin ulusal tarım politikaları takip durumu.....	56
Çizelge 4.64. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarım politikaları genel durumu.....	57
Çizelge 4.65. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre uygulanması gereken tarımsal destekleme metotları durumu.....	57
Çizelge 4.66. Açıklanan toplam varyans.....	59
Çizelge 4.67. Üreticilerin pamuk desteklemelerine karşı beklenti faktör ağırlıkları	60

1. GİRİŞ

Tarım stratejik öneme sahip olan bir sektördür. Günümüzde tarım sektörü sadece tarımsal üretimle sınırlı kalmayıp içinde ticaret, sanayi, finans, işgücü piyasaları ve politika konularını da bünyesinde bulunduran bir yapıya sahiptir (Güney 2006).

Açlık, yoksulluk ve kıtlık ülkenin refah ve mutluluk seviyesini düşürmektedir. Ülkeler açlık ve kıtlıkla mücadele ederek vatandaşlarının refah seviyeleri yükseltmek istemektedir. Bu mücadeleyi tarımsal politikalar ve tarımsal desteklemeler ile başarıya ulaştırmaya çalışmaktadırlar.

Tarımsal destekleme politikasının başarısı bu politikalarla ulaşılmak istenen amacın iyi belirlenmiş olması uygun politika araçların seçimi ve uygulaması ile başarıya ulaşması mümkün olmaktadır. Tarımsal politikalar kuramsal açıdan iyi bir şekilde analiz edilerek ve ülkenin mevcut durumuna uygun hedefler belirlenip uygulanması gerekmektedir. Bunu yaparken, gelişen ve değişen ülke ve dünya koşullarını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir (Ören 1994).

Üretimde kullanılan girdiler ve kullanılan bilgi seviyesi tarımsal ürünlerin miktar ve kalite özellikleri üzerindeki en önemli unsurdur. Tarımın kendine özgü sahip olduğu üretimin doğa koşullarına bağlı olması ve bundan dolayı risk ve belirsizliğe karşı tam olarak üretime yönelik planlama ve programlama yapılamayıp bu durum sektörün desteklenmesini ve korunmasını gerektirmektedir. Diğer taraftan, tarım sektöründe üretim sürecinin uzun dönemde gerçekleşmesi, para dışı unsurlara bağlı olarak satış yapılmasından kaynaklı olarak paranın geri dönüşümde yaşanan sorunların yol açtığı sermaye birikimi ve yatırımların yeterli seviye de olmaması destekleme ve teşviklerin her geçen gün önemini artırmaktadır.

Tarım politikaları araçlarının başında gelen tarımsal destekleme kısaca tanımlayacak olursak, tarım sektörünün korunması, tarımsal üretim faaliyetlerinin benimsenmesi, özendirilmesi ve sürdürülmesi için teşvik etmek amacıyla alınan tedbirlerdir (Eraktan2001). Ülkeler tarım sektörünü ayakta tutmak, nüfusunu yeterli düzeyde beslemek ve dünya piyasalarında rekabet etmek istemektedir. Bu nedenle ülkeler tarım sektörünü desteklemek, korumak ve teşvikleri sürdürmek zorundadır (Yorgun 2006).

Ekonomik yönden yeterli düzeyde büyüme politikasının gerçekleşebilmesi için, üretici-sanayici-pazarlamacı-tüketici arasındaki ilişkilerin dengeli ve doğru oluşturulması için ülkenin kendi kendine yeterlilik düzeyine ulaşması hedefi, öncelikli olarak tarım sektörünü ihmal edilmemesi gereken bir sektör durumuna getirmektedir (Özmen 1992; Gürbüz 2005).

Türkiye’de tarım politikaları kapsamında yer alan tarımsal destekler; hayvancılık desteklemeleri, bitkisel üretim desteklemeleri, kırsal kalkınma desteklemeleri ve alan bazlı desteklemeler diğer desteklemeler (tarım sigortası vb.) şeklinde uygulanmaktadır. Destekleme politikası araçları; ülkeden ülkeye ve aynı ülkede zamana bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Sayın 2003).

Bu çalışmanın amacı; pamuk üretiminde bulunan tarım işletmelerine ödenen tarımsal desteklemelerin üreticiler tarafından beklenti ve memnuniyet düzeylerinin tespit edilmesidir.

2. KAYNAK TARAMASI

Türkiye'deki tarımsal destekleme politikaları üzerine yapılan çalışmalarını kısaca özetlenecek olursa;

Sayın ve Tufan (2002) tarafından Türkiye'de tarım politikalarında reform arayışları yeni bir olgu olmadığını belirtmektedirler. Ancak bu arayışlarda dışsal etkenlerin de önemli payı bulunduğu da bir gerçektir. Diğer yandan ülkede uzun vadeli ve istikrarlı bir tarım politikası noksanlığı olup pek çok konuda belirsizlikler devam etmektedir. Bunlardan bir kısımda yapısal sorunlarla ilgili olup, destekleme politikaları önemli olmasına karşın konunun sadece bir boyutudur, yapısal reformlar kapsamında en çok tartışılan DGD uygulaması ise ülke tarımsal destekleme politikalarının tek kurtarıcısı değildir.

Sayın (2003) tarafından yapılan çalışmada geçmişten günümüze tarımsal destekleme uygulamaları, tarımsal desteklemede nedenler ve amaçlar, tarım politikaları ve uygulamaları, Türkiye de tarımsal desteklemeler, tarımsal politika stratejileri ve yapısal değişim projesi kapsamında desteklemeler, tarım ve destekleme politikalarında yeni arayışlara götüren başlıca nedenler, amaçlananlar, planlanan düzenlemeler ve gerçekleşenler, desteklemelere yönelik finansal yapı ve desteklemenin mali boyutu, doğrudan gelir desteği uygulaması üzerine yönelik konular üzerine araştırmalarda bulunulmuştur.

Acar (2003) tarafından yapılan çalışmada dünyada tarımsal destekleme politikalarında yeni arayışlar ele alınmakta, Uruguay Turu sonrası dönemde fiyat desteğinden doğrudan desteğe yönelim biçiminde somutlaşan destek politikaları irdelenmektedir.

Aslan ve Boz (2005) tarafından yapılan çalışmada Kahramanmaraş ili Pazarcık ilçesinde çiftçilerin devletten almış olduğu doğrudan gelir desteğinin (DGD) nerelerde harcandığını ortaya çıkarmak ve bu desteğin tarımsal amaçlı olarak kullanılması üzerine etki eden faktörleri belirlemek amacıyla yürütülmüşlerdir.

Arı (2006) tarafından yapılan çalışmada tarımsal faaliyetlerin doğal koşullara bağlı olması risk ve belirsizlik faktörlerini güçlendirmekte olduğunu belirlemiştir. Ayrıca, tarımın arz ve talep esnekliğinin katı olması ve üretim periyodunun diğer sektörlere göre uzunluğu da tarımsal desteklemeleri ve tarıma dayalı sanayilere yönelişi gündeme getirmektedir.

Topçu (2008) tarafından yapılan çalışmada Erzurum ilindeki üreticilerin tarımsal destekleme politikalarından faydalanma istekliliklerinde etkili olan sosyoekonomik ve demografik faktörlerin etkilerinin ölçülmesi ve politika yürütücülerine yerel bazda oluşturulacakları tarımsal destekleme programları hakkında fikirler sunmayı amaçlamıştır.

Narin (2008) tarafından yapılan çalışmada Türkiye'de uygulanan tarımsal desteklerdeki değişimler incelenmekte olup öncelikle Türkiye tarım kesiminin yapısına ve yaşanan sorunlara değinilmiş, daha sonra Türkiye'de uygulanan tarımsal destekleme

politikaları ile 2008 yılı itibariyle tarımsal destekleme politikalarında yeniden dönüşüm süreci ele alınmıştır.

Erdal (2008) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de tarımsal desteklemeler kapsamında prim ödemelerinin pamuk, ayçiçeği, soya, kanola, mısır ve aspir ürünleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışma 1980-2006 dönemini kapsamaktadır. Farklı yıllarda prim ödenmesine başlanan bu ürünlerin üretim alanı, fiyatları ve destekleme prim ödemeleri arasındaki ilişkiyi test etmek için Granger nedensellik testi kullanılmıştır.

Acar ve Bulut (2009) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de tarımın ekonomi ve istihdam içindeki payının küçümsenemeyecek kadar büyük olması geçmişten beri bu sektörün gündemde olmasına neden olduğunu belirtmektedir. Fakat bu alandaki sorunlara yönelik kalıcı çözümler bulunamamıştır. Özellikle destekleme politikalarının rasyonaliteden uzak, çoğu kez popülist kaygılara dayandırılması, tarım sektörünün diğer alanlarında var olan sorunlara çözüm bulunmasına engel oluşturmuştur. Destekleme ödemelerinin, farkında olunsa da, tarımsal nüfusu tasfiye edici bir politika aracı olarak kullanılmayıp tarımsal üretimi dolayısıyla tarımsal nüfusu artırıcı olarak kullanılması verimlilik, tarımsal işletmelerde küçük ölçek sorunu ve çok parçalık gibi sorunların çözümüne de engel oluşturmuştur. Bu nedenle, öncelikli olarak Türkiye’de destekleme politikalarının ne durumda olduğu ve dünyada nasıl bir eğilimin hâkim olduğunun tespiti önem taşımaktadır.

Gencer (2008) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de, oldukça güçlü bir pamuk üretimi yapılanması olmasına karşın, bu güçlü yapıyı olumsuz yönde etkileyebilen birçok sorunlar bulunmakta olduğunu tespit etmiştir. Pamuk üretimini olumsuz yönde etkileyebilen ve çözümlenmesi gereken bu sorunlar, politikalara ilişkin sorunlar; pamuk tarımındaki üretim masraflarının yüksek olması; pamuk tarımında, çeşit, tohumluk ve üretim tekniği konularındaki sorunlar; pamuk hasadı, hasat sonrası (çirçirlama) ve yabancı madde sorunları; pamuk standardizasyon sistemindeki sorunlar; pamuk üretim ve işleme tekniği konusundaki eğitim yetersizliği; pamuk ile ilgili kesimler arasındaki iletişim ve işbirliği yetersizliği olarak özetlenebilir.

Yavuz ve Karaman (2011) çalışmalarına göre dünyada özellikle piyasayı yönlendiren destekleme politikalarının aşamalı olarak kaldırılarak bunların yerine doğrudan gelir desteklerinin uygulandığını belirtmektedirler. Türkiye’nin DTÖ’ye üyeliği ve adaylığı dolayısıyla AB ile uyum süreci içerisinde olması, dünyadaki eğilimlere uymasını hızlandırmaktadır. Dünyadaki bu eğilimlerin bir adım önünde olmak için, tüm gerekli yapısal iyileştirmelerini yapmış ve kurumsallaşmasını tamamlamış olmak şartıyla desteklerden arınmış bir tarım Türkiye için alternatif bir politika olarak değerlendirilebilir.

Erdal (2013) tarafından yapılan çalışmada Kahramanmaraş İli Merkez İlçeye bağlı 11 köyden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 177 üreticiden Türkiye’de uygulanan tarımsal desteklemeler üretici bazında değerlendirilmiştir.

Özüdoğru ve Miran (2015) tarafından yapılan çalışmada Türkiye açısından stratejik bir ürün olan pamukta fark ödemesi destekleri ve diğer alternatif destekleme yöntemlerinin arz üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamıştır.

Songur (2015) tarafından yapılan çalışmada 1995 ve 2010 yılları arasında, tarım destekleme araçlarından pazar desteği ve girdi desteği farklı ülkelerin yıllara göre etkisi panel veri analiz teknikleri ile incelenmiştir.

Semerci (2012) tarafından yapılan çalışmada Türkiye yağlık ayçiçeği ihtiyacının yaklaşık %65'inin retildeği Trakya'da yürütülen bu araştırmada yağlı tohumlar üretimini artırılması için uygulanan fark ödemesi destekleri ve alım fiyatının ayçiçeği ekim alanlarına etkisi incelenmiştir. Ayrıca araştırmada, ayçiçeği üretimini artırılması amacıyla yapılan destekleme ödemelerinin üretici refahında meydana getirdiği değişim işletme büyüklükleri bazında ortaya konulmuştur.

Ataseven (2016) tarafından yapılan çalışmalara göre dünyadaki hemen hemen her ülke genel hatları ile kırsal alanda yaşayanları yerinde tutmak, nüfusunu beslemek, gıda güvenliği ve güvencesini sağlamak ve tarımsal ürün ticareti yapmak amacıyla tarıma önem vermek olduğunu belirlemiştir. Türkiye'de de özellikle kırsaldan kente g nleme, kırsalda istihdamın devamını sağlama, tarıma dayalı sanayiye hammadde temini sağlama ve kırsaldaki yaşayanları oy potansiyeli olarak görme gibi nedenler ile tarımın ayrı bir yerinin olduğu söylenbilir.

3. MATERYAL VE METOD

Çalışmada birincil ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. Birincil veriler, Şanlıurfa ilinde pamuk üretimi yapan üreticilerle anket yoluyla yüz yüze görüşmelerle doldurulan anket formları ile toplanmıştır.

Türkiye’de pamuk üretim alanı bakımından büyük öneme sahip iller Şanlıurfa (%44) ve Aydın (%12,0) illeridir. Bu amaçla çalışma pamuk üretiminin yoğun olarak yapıldığı Şanlıurfa ilinde yapılmıştır. Çalışmada kullanılan birincil veriler ise Şanlıurfa ili genelinde belirlenen ilçelerde pamuk desteklemelerinden yararlanan işletme sahipleri ile yapılan anketlerden elde edilen verilerden oluşmaktadır. Bu amaçla araştırmanın yürütülmesinde; tüm işletmelerde anket yapılması zaman ve maliyet açısından mümkün olmayacağı için anket yapılacak işletmeler örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Şanlıurfa ilinde pamuk üretimi yapan ve tarımsal desteklemelerden yararlanan toplam 6.222 adet işletme bulunmaktadır. İl genelinde pamuk üretimine yönelik tarımsal destekleme alan işletme sayısının %13,45’i Viranşehir, %26,12’si Akçakale, %19,86’sı Harran, %9,3’ü Eyyübiye, %12,23’ü Siverek, %6,52’si Haliliye, %0,89’u Ceylanpınar, %3,47’si Suruç, %1,77’si Hilvan, %4,84’ü Bozova, %0,98’i Karaköprü, %0,35’i Birecik’te ve Halfeti ilçesinde ise herhangi bir işletme bulunmamaktadır.

Araştırmada birincil ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. İkincil veriler için konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalar ile kamu kuruluşlarının kayıtlarından yararlanılmıştır. Birincil veriler ise kırsal alanda yaşayan Şanlıurfa ilinde pamuk üretimi yapan üreticileri ile yüz yüze anket yöntemiyle oluşturulan birincil verilerden oluşmaktadır.

Çizelge 3.1. Şanlıurfa pamuk desteklemesinden yararlanan işletme sayısı, pamuk destekleme yapılan alan ve destekleme miktarı (Tarım ve Orman Bakanlığı 2017)

İlçeler	Destekleme Alan İşletme Sayısı (Adet)	Pay (%)	Destekleme Yapılan Alan (da)	Pay (%)	Destekleme Miktarı (TL)	Pay (%)
Harran	3.981	20,20	326.857,6	21,59	129.278.324,7	22,11
Akçakale	3.731	18,93	248.492,0	16,41	97.894.550,4	16,75
Eyyübiye	3.463	17,57	294.807,7	19,47	117.199.480,4	20,05
Haliliye	2.372	12,03	193.178,9	12,76	76.121.214,8	13,02
Viranşehir	2.276	11,55	170.712,4	11,28	66.658.073,6	11,40
Bozova	1.523	7,73	74.636,6	4,93	27.089.763,8	4,63
Siverek	781	3,96	110.072,4	7,27	35.421.296,9	6,06
Ceylanpınar	637	3,23	19.097,21	1,26	7.609.445,6	1,30
Hilvan	467	2,37	31.100,6	2,05	11.359.416,3	1,94
Suruç	285	1,45	22.804,8	1,51	8.145.406,0	1,39
Karaköprü	176	0,89	19915,3	1,32	7.629.409,5	1,31
Birecik	20	0,10	2.399,0	0,16	169.859,4	0,03
Halfeti	0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00
Toplam	19.712	100,00	1.514.074,0	100,00	584.576.241,4	100,00

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından belirlenen Şanlıurfa ili 2017 yılı verilerine göre Çizelge 3.1.'de Şanlıurfa İli pamuk desteklemesinden yararlanan işletme sayısı, pamuk destekleme yapılan alan ve destekleme miktarlarını göstermektedir.

Çalışmanın ana materyalini, Şanlıurfa ilinde pamuk üretimi yapan ve pamuk prim desteği alan Harran, Akçakale ve Eyyübiye ilçelerindeki üreticilerden temin edilen veriler oluşturmaktadır. Anket uygulanacak üreticilerin belirlenmesinde kota örnekleme yöntemi kullanılarak 150 pamuk üreticisi ile görüşülmüş, üreticilerin belirlenmesinde gayeli örnekleme yöntemi tercih edilmiştir.

Anket çalışmasından elde edilecek veriler “SPSS” paket programına bilgisayar ortamına aktarılmış ve sonuçları grafik ve özet tablolar şeklinde sunulmuştur.

Verilerin analizinde, işletmelerin sosyo-ekonomik, demografik profilinin belirlenmesi, işletmelerin olası sorunları ile beklentilerinin saptanması amacıyla Basit Tanımlayıcı İstatistiklerden yararlanılmıştır. Ayrıca üretici görüşlerinin belirlenmesinde Beşli Likert ölçeğinden de yararlanılmıştır.

Likert ölçekleme tekniği Rensis Likert tarafından geliştirilmiştir. Likert ölçekleme tekniği ile ilgili orijinal/ilk düşünce 1932'de “Archive of Psychology” isimli bir dergide yayımladığı “A Technique for the Measurement of Attitudes” isimli makalesinde yer alır. Likert ölçekleme tekniğinde geliştirdiği “bipolar/beşli değerlendirme/cevaplama” kategorilerinden ilk kez bu makalede bahsetmektedir (Likert 1932: 5-20).

Faktör analizi; çalışmada pamuk üretimi yapan işletmelerden alınan verilerden basit tanımlayıcı istatistiklerden ve faktör analizinden yararlanılmaktadır. Tarım Ekonomisi alanında farklı çalışmalarda kullanılan Faktör Analizi, değişkenler arasındaki bağımlılık yapısını ortaya koyan çok değişkenli analiz yöntemidir.

Çalışmada; faktör analizi tarımsal destekleme boyutunda üreticilerin tarımsal desteklemelere yönelik beklentilerini ortaya çıkarılması amacıyla yapılmıştır.

Verilerin analizinde çok değişkenli analiz tekniklerinden faktör analizinden yararlanılmıştır. Faktör analizi, veriler arasındaki ilişkilere dayanarak verilerin daha anlamlı ve özet bir biçimde sunulmasını sağlayan çok değişkenli istatistiksel analiz türüdür. Faktör analizinin amacı esas olarak değişkenler arasındaki karşılıklı bağımlılığın kökenini araştırmaktır. Faktör analizinin başlıca varsayımları, veri matrisinin analiz öncesi kriter ve tahmin değişkenleri alt matrislerine bölüştürülmemesi ve değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olduğudur. Faktör analizi ile likert ölçeğiyle değerlendirilen işletmeler ile ilgili ilişkili değişken sayısını azaltarak, değişkenler arasındaki bağımlılığa dayanarak ortak faktörler belirlenir. Sonra da bu faktörlerin neyi temsil ettiği ortaya konulur (Özkurt 1998).

Faktör analizi birbiri ile ilişkili p tane değişkeni bir araya getirerek az sayıda ilişkisiz ve kavramsal olarak anlamlı yeni değişkenler (faktörler, boyutlar) bulmayı, keşfetmeyi amaçlayan çok değişkenli istatistiktir. Açıklayıcı ve doğrulayıcı olmak üzere iki tür faktör analizi vardır. Açıklayıcı faktör analizinde değişkenler arasındaki ilişkilerden hareketle faktör bulmaya yönelik bir işlem; doğrulayıcı faktör analizinde ise

değişkenler arasındaki ilişkiye dair daha önce saptanan bir hipotezin ya da kuramın test edilmesi söz konusudur.

Faktör analizi aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistik tekniktir. Faktör analizi, bir faktörleştirmeyi ya da ortak faktör adı verilen yeni kavramları ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak da tanımlanmaktadır. İyi bir faktörleştirmede; değişkenleri azaltmalı, üretilen yeni değişken ya da faktörler arasında ilişkisizlik sağlanmalı, ulaşılan sonuçlar yani elde edilen faktörler anlamlı olmalıdır (Anonim 2016).

Ayrıca Faktör Analizi veri azaltma tekniği olarak da tanımlanmakla birlikte faktör sayısının belirlenmesi ve her bir faktörün tanımlanarak yorumlanması sürecini de kapsamaktadır (Anonim 2016).

KMO örnekleme yeterliliği ölçütü, gözlemlenen korelasyon katsayılarının büyüklüğü ile kısmi korelasyon katsayılarının büyüklüğünü karşılaştırmada kullanılan bir indekstir. KMO değeri faktör analizinin uygunluğu için kullanılan başka ve önemli bir değerdir. Bu değer 0.90'larda olmasının faktörler arasında ilişkinin çok mükemmel, 0.80'lerde iyi, 0.70'lerde orta, 0.60'larda düşük, 0.50'lerde çok kötü ve 0.50'in altında ise verilerin faktör analizine uygun olmadığı kabul edilir (Anonim 2016).

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. Genel Bulgular

4.1.1. Tarımsal destekleme sistemi

Tarım sektörü diğer sektörlerden farklıdır. Değişkendir, canlıdır ve kendine has kuralları ve kanunları vardır. Ülke içerisinde yaşayan herkesi ilgilendirir. Sağlıklı, dengeli ve düzenli beslenmek her insanın temel ihtiyacıdır ve hayatını devam etmesi için bu ihtiyacını karşılaması gerekmektedir. Tarımsal üretim doğa koşulları ile mücadele gerektirmektedir. Bu nedenle çok fazla risk ve belirsizlik karşı tarımsal üretimde bulunan işletme sahiplerinin desteklenmesi gerekmektedir. Devletin belirli bir amaçla ve belirli bir vizyonu belirleyerek tarımda yaşanan sorunların çözümü için aldığı tedbirlerin tümü tarım politikalarını oluşturur (Kazgan 1983).

Başka bir ifadeyle tarım politikası, üreticilerin ekonomik sorunlarını düzeltmek, tarımsal üretimi ülke içersin de yaşayan vatandaşların yararına düzenlemek, kırsal alanda yaşayanların gelir seviyesini ve refahını yükseltmek ve tüketicilere kaliteli ve sağlıklı ürün sunarak tüketicilerin yüksek fiyat artışından korumak amacıyla devlet tarafından belirlenen kurallar bütünüdür (İnan 2001).

Tarım politikasına devlet müdahalesinin amaçlarını Dinler (1996) ve İnan (2001) belirtilmektedir.

1. Tarım ürünlerinin fiyatlarındaki istikrarsızlığı düşürmek
2. İstihdam amacı
3. Verimlilik artırma hedefleri
4. Üretimde kendine yetebilme amacı
5. Tüketici çıkarlarının korunması
6. Gelir düzey seviyesini artırmak

4.1.2. Destekleme alımı sistemi

Tarım politikaları içerisinde destekleme alımı sistemi; devlet serbest piyasada oluşan tarımsal ürün fiyatlarının belirli bir seviyenin aşağısına inmeyeceğini taahhüt eder. Bu şekilde taahhüt etmesinin nedeni tarımsal üretimde bulunan işletme sahiplerini mevcut piyasa koşullarındaki oluşabilecek tarımsal ürünleri düşük fiyattan korumaktır. Devlet destekleme alımı politikası ile fiyat oluşumundan kaynaklanan üretici zararını engellemek için bu yönteme başvuru yapmaktadır. Ayrıca tarımsal destekleme alımı politikası tarımsal ürün fiyatındaki düşüşleri belirli bir seviyede belirleyerek söz konusu ürünün maliyeti altında fiyata düşmesini önlemektedir. Böylece söz konusu ürünleri üreten üreticilerin pazar sorunundan kaynaklanan risklerden kurtarmayı hedeflenmektedir. Destekleme politikaları bir taraftan da üreticinin satmaya razı olduğu fiyatı yükselterek aracılardan fiyat düşürmesini sınırlamaktadır (Kazgan 1983). Devlet destekleme alımı sisteminde, bunu uygulayabilmek için ya kendisi piyasaya alıcı olarak girer ya da kendisine bağlı bir kurumunu piyasaya alıcı olarak girdirerek ürünün en azından belirli bir kısmını satın alır.

Tarım politikası içerisinde uygulanan bütün tarımsal destekleme sistemleri toplumsal kayıplara neden olmaktadır fakat tarımsal destekleme alımları sisteminde toplumsal kayıplara diğer destekleme uygulamalarına göre çok daha fazladır. Bunun

sebebi bu uygulamanın getirdiği mali yükün tüketici üzerinden kaynaklanmasıdır (Demirci 1999).

Tarımda destekleme sisteminden en fazla yarar sağlayan ve faydalanan taraflar genellikle büyük işletmeler olmaktadır. Bu durumda destekleme alımı sisteminde üreticinin düşük gelir seviyesini iyileştirmek yönündeki hedefine aykırı olmaktadır. Tarımsal desteğe muhtaç olan küçük aile işletmeleri destekleme alımı politikasından çok az fayda ve yarar görmekte böylece genellikle zarar görmektedirler. Büyük işletmeler hem destekleme kurumlarına büyük miktarda satış yaptıklarından, hem de küçük aile işletmelerine nazaran ölçüğe göre artan getiri varsayımıyla daha düşük maliyetle üretimde bulduklarından destekleme yoluyla yapılan sübvansiyonlardan büyük payı almaktadırlar (Dinler 1996).

4.1.3. Doğrudan ödemeler

Tarıma uygulanan ve üreticiye doğrudan ödenen desteklemeler piyasa ödemeleri dışındaki tüm ödemeleri kapsar ve doğrudan doğruya vatandaşların bütçesinden üreticilere ödenen, üreticinin gelirini arttıran destekleme ödemesidir. (OECD 1994). Üreticilere ödenen doğrudan destekleme ödemeleri doğrudan bireysel olarak üreticilere yapılan uygulamalardır. Örnek olarak tarımsal araştırmalar ve kırsal kalkınma alt yapı çalışmaları için yapılan finansal kaynaklar doğrudan destekleme ödemeleri kapsamı dışındadır (Frawley ve Keeney 2004).

Tarımda doğrudan üreticilerin gelirlerine yapılan ödemeler iki durumu kapsar. Birincisi üretimden bağımsız olan doğrudan yapılan ödemeler (Doğrudan gelir desteği) ve üretime belirli seviyede bağımlı olan doğrudan ödemelerdir (Fark ödemeleri).

4.1.4. Fark ödemesi

Fark Ödeme Sisteminin cazip olmasının nedeni üretimi teşvik etmesinin yanında bütçeye daha az yük getirmesinden dolayı günümüzde yaygın olarak ülkeler tercih etmektedir. Bu ödeme uygulamasında amaç, hem üreticiyi korumak, hem de tarıma dayalı üretim yapan sanayiciyi dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin etmesine yardımcı olmaktır. Fark Ödemesi fiyatları belirlenirken tarımsal üretimde bulunan çiftçinin üretime devam etmesini sağlayacak olan fiyat ile dünya fiyatları karşılaştırılarak fark belirlenmeye çalışılmaktadır. (Göktepe 2000).

Fark ödeme desteklemesinde tarımsal üretim maliyetlerinin yüksek olduğu dönemlerde üreticilerin mevcut piyasa koşullarındaki fiyatların üstündeyken, tüketicilerin tarımsal ürünler için ödedikleri fiyatlardan etkilenmeden, tarımsal ürün fiyatları ve üretici karlarını adil bir düzeyde tutmak için kullanılan araçtır (Çakmak ve Kasnaoğlu 1999). Fark ödeme fiyatları belirlenmesinde desteklemesi belirlenen tarımsal ürünün dünya piyasasında hedef fiyat belirlenir. Belirlenen o tarımsal ürünü üreticiler ürünlerini mevcut piyasa fiyatından satarlar ve hedeflenen fiyat ile piyasa fiyatı arasında oluşan fark o ürünü üreten tarımsal işletme sahiplerine devlet tarafından ödenir. Bu destekleme sisteminin en büyük özelliği tüketici fiyatı ile piyasa fiyatı birbirine denk olduğundan tüketici memnuniyeti söz konusu olmasıdır (Aydoğuş 1999)

4.1.5. Dünyada ve Türkiye’de destekleme politikaları

Günümüzde dünya ülkeleri yeni tarımsal politika arayışları içerisinde girmiştir. Yıllardır uygulanan tarımsal desteklemeler devlet bütçesi içerisindeki her geçen yıl payının giderek artmasına, ticareti serbestleştirmek için Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ticareti çok taraflı ticaret anlaşmalarının yükümlülükleri olarak sıralanabilir.

Gelişmiş ülkeler tarım sektörüne ayırdıkları tarımsal destekleme bütçesi daha büyük oranda iken gelişmemiş ülkeler de durum tam tersindedir. Bu durum dünya ticaretin dengesi önemli derece de belirleyici rol haline getirmektedir.

Tarımsal desteklemeler incelendiğinde uygulamaların ülkeler arasında önemli farklılıklar olduğu ortaya tespit edilmektedir. Çoğu çalışmada sonuçlarına göre zengin finansal kaynaklara sahip olan ülkeler tarımsal desteklemelerini daha yüksek belirleyebilmektedir (Civan 2010; Krueger 1988; Yavuz 2009).

4.1.6. Dünyada destekleme politikaları

Günümüzde hızlı nüfus artışı, sanayi artıkları, bilinçsiz tarım uygulamaları, insanların çevreye olan duyarlılığı ve tahribatı gibi nedenlerden dolayı her geçen gün iklimsel değişiklikler karşı gelinmektedir. Ozon tabakası her geçen gün incelmekte bunun sonucu olarak küresel ısınma sorunu tüm insanlığı tehdit etmektedir. Küresel ısınma tarım arazilerini ve buna bağlı olarak tarımsal üretimi olumsuz yönde etkilemektedir. Nitekim kasırgalar, dolular ve sellerden kaynaklı doğa olaylarının artması sera gibi tarımsal üretim alanları tahrip etmekte ve ülke ekonomilerine ciddi zararlar uğratmaktadır. Küresel ısınmanın yıkıcı etkisi sadece bununla sınırlı kalmayıp aynı zaman da zengin su kaynakların kurumasına yol açmaktadır. Her geçen yıl dünya da akarsu yataklarının azalması ile buna bağlı olarak sulanabilen tarım arazilerinin azalmasına yol açmaktadır. Sulanabilir tarım arazilerinin azalması gelecekte ortaya çıkma riski bulunan açlık sorunu ortaya çıkması toplumları tedirgin etmektedir. Bundan dolayıdır ki mevcut ekilebilir tarım alanlarında tarımsal verimi artırıcı yeni teknolojiler ve tekniklerin geliştirilmekte ve tarım arazileri artırılmaktadır (Bayraç ve Yenilmez 2006).

Son yıllarda teknolojinin ilerlemesi sonucunda yeni iş kolları ve dalları meydana geldi. Özellikle sanayinin hızla artması dünya üretim hacmini artırma eğilimi göstermektedir. Sanayinin hızla artması tarımsal ürünlere dayanan hammadde ihtiyacını ortaya çıkartmaktadır. Böylece tarıma dayalı endüstriyel hammadde üretiminde talep artmasına neden olmaktadır. Tarıma dayalı hammadde temini üretim miktarını artırmakla mümkündür. Üretim miktarı artırmak ise ülkelerin uygulayacakları tarım politikaları yakından ilgilidir.

Dünya tarımında öncülük edenler ABD ve AB’dir. Gerek tarımda kullandıkları teknoloji gerekse de izledikleri tarım politikaları yönünde tarımda lider durumdadırlar.

Çizelge 4.1. Dünyada uygulanan tarım politikaları (Çakmak ve Akder 2005)

Politikalar	Temsilcileri	Temel Araç
Aşırı Müdahaleci Tarım Politikaları	AB, Kore, Japonya	Fiyat Müdahaleleri Piyasada Hedef Fiyatı Korumak, Doğrudan Gelir Desteği, Telafi Edici Ödemeler
Müdahaleci Tarım Politikaları	ABD, Kanada	Fiyat Müdahaleleri Belirli Ve Seçilmiş Ürünler İçin Piyasada Hedef Fiyatı Korumak, Belirli Ve Seçilmiş Ürünler İçin Doğrudan Gelir Desteği Dış Ticaret Kısıtları Ve Desteği Belirli Ve Seçilmiş Ürünler İçin İhracat Sübvansiyonu Ve İthalat Sınırlamaları
Asgari Müdahale Tarım Politikaları	Avustralya, Yeni Zelanda, Arjantin, Brezilya, Malezya	Piyasa Mekanizması Kurumları Ve Kuralları İle Çalışmaktadır. Fiyat, Girdi Ve Dış Ticaret Sınırlamaları Olağanüstü Şartlar İçindir.
Özgün Tarım Politikaları	Kendi Ekonomik Ve Siyasi Şartlarına Göre Politika Belirleyen Ülkeler	Tarım Politikalarının Tüm Araçları Hedefsiz, Karmaşık Ve Siyasi Ağırlıktadır

Çakmak ve Akder tarafından 2005 yılında yapılan çalışmada dünyada uygulanan tarım politikalarını Çizelge 4.1.'de göstermektedir. Hükümetler tarafından belirlenen tarımsal desteklemelerde yaşanan en büyük sorunlardan biri eşitçe paylaşımın söz konusu olmamasıdır. Yani tarımsal desteklemeler küçük ölçekli işletmelerden büyük ölçekli işletmelere doğru olmuştur. Diğer bir ifadeyle, tarımda gelir seviyesi düşük bir kesim devamlı kılınmıştır yani AB'ndeki tarımsal üretim %80'i, tarım işletmelerinin sadece %20'si tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunun sonucu olarak tarımsal üretime göre verilen her türlü destek de buna göre dağılmaktadır (Josling 2005).

Gelişmiş ülkeler, tarımsal üretimi miktar ve fiyat olarak daha yüksek üretimle gerçekleştirmektedirler. Bu durum üretim fazlası sorununu ortaya çıkartmaktadır. Mevcut durumdaki üretim fazlasını ihracatta yönelik olarak dünya pazarlarına üretim fazlası olan tarımsal ürünleri piyasaya sürmeye başlamaları sonucunda dünya fiyatlarını etkilemektedir.. Bunun sonuncu olarak dünya piyasasında fiyatı düşük olan ürünlerin maliyetlerinin yüksek olmasından dolayı söz konusu ürünler de dünya piyasasında rekabet edebilmek için tarımın desteklenme gereksinimini arttırmıştır (Çakmak ve Kasnaoğlu 2001).

Tarımda çalışan nüfus oranı gelişmiş ülkelerde düşüktür. Tarımsal işletmeleri kullanılan bilgi, beceri ve teknolojileri ileri seviye de olup tarımsal işletmeleri büyük ölçeklidir. Son yıllarda tarımsal politikalarında değişimler meydana gelmekte olup, tarımsal desteklemeler ürünlere uygulanan fiyat destekleme uygulamasından gelir desteklemesine yönüne gitmektedir (Uzunoğlu 2000).

Kısaca gelişmiş ülkelerdeki tarımsal destekleme politikalarından değinmek gerekirse; ABD'de tarımsal destekleme politikaları: Amerika, tarım ürünlerini artırmak için ülke genelinde özel bir politika izlemektedir. Tarım politikasını belirlerken doğa dengesini korumaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Üreticilerine önem vermekte ve üretici beklentilerini karşılamaya yönelik desteklemeler uygulamaktadır. Böylece

üreticilerini destekleme imkanı ile tüketicilerine ucuz ve kaliteli tarım gıdaları sağlamaktadır. Amerika’da tarım sektörünün nüfus oranı %3 kadardır ve bu nüfus oranı tüm ülkenin tarım ihtiyacını karşılamakla kalmaz, dünya piyasasında tarım ürünlerini sunmaktadır.

Tarımsal destekleme işlemleri Tarım Bakanlığı’na bağlı federal bir kuruluş olan Ürün Kredi Şirketi tarafından yürütülmektedir. Ürün Kredi Şirketi , krediler, satın almalar, ödemeler ve diğer faaliyetler yoluyla tarım ürünlerinin fiyatlarını desteklemek, üretim ve pazarlama konusunda çeşitli imkanlar sağlamak, tarım ürünlerini iç ve dış piyasalarda değerlendirmek, gerektiğinde gıda yardımlarında bulunmak ve tarım ürünleri fazlası için yeni dış pazarlar bulmak gibi görevler üstlenmiştir.

AB ortak tarım politikası :Avrupa Birliğinde tarım, çok yönlüdür. Üreticiler insan beslenmesi için gerekli gıda, bitkisel ve hayvansal gıdaların üretiminden kırsal alan yaşam koşullarının iyileştirilmesi, doğa koruma ve kırsal turizm çalışmalarından dolayı çok yönlü incelenmektedir. Avrupa Birliği üyesi olduğu ülkeler de tarımı geliştirmenin yanında doğa, çevre ve sürdürülebilir kalkınmayı hedef amaçlarına almaktadırlar. Tarımın çok amaçlı yönde geliştirilmesi söz konusudur.

Avrupa Birliği üyesi olduğu ülkeler de tarımın genel özelliklerini kısaca özetlemek gerekirse; (European Commission 2005).

- Avrupa Birliği üyesi olduğu ülkelerde rekabetçi ve modern tarım anlayışına sahiptir.
- Avrupa Birliği tüketici taleplerinin ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda ürün üretmeyi hedeflemektedir. Üretim planı daha çok tüketici beklentileri yönündedir. Bunun için tüketicilerin istekleri doğrultusunda da besin ve gıda güvenliği, temiz, sağlıklı gıda ürünleri üretmeyi amaçlamaktadır.
- Avrupa Birliği tarım sektörü sürdürülebilir tarım anlayışına sahiptir. Böylece kırsal alanların yaşam alanları gelişmiş, modern çevre koşullarına sahip ve kırsal yaşamın devamlılığı söz konusudur.
- Avrupa Birliği’nin tarım politikasını üye ülkelerin hükümetlerince planlanmakta ve programlanmaktadır. Avrupa Birliği üreticilerine uyguladıkları tarım politikaları çerçevesinde üretici gelirlerini destekleme kapsamına almaktadır.

Avrupa Birliğinde Ortak Tarım Politikaları (OTP) , üç temel ilkeye dayanmaktadır .

1- Tek pazar ilkesi: Avrupa Birliğine üye ülkelerin tarımsal ürünlerde herhangi bir gümrük engeline takılmadan tarım ürünlerinin serbest dolaşım haline gelmesidir. Böylece tek pazar haline gelmesidir.

2- Topluluk tercihi ilkesi: Avrupa Birlik üye ülkeleri içinde üretilen tarımsal ürünlerin pazar piyasasında öncelik tanınmasını amaçlanmaktadır. Bu nedenle AB’de yetiştirilen tarım ürünlerinin ithalat ürünlerine yönlendirilmemekte olup , ihracat ürünleri sürekli desteklenmektedir.

3- Ortak mali sorumluluk ilkesi: Avrupa Birliği üye ülkelerinde tarımsal desteklemeler kapsamındaki gideler Roma Antlaşmasına göre belirlenmiştir. Roma Antlaşmasına göre garanti fonu ve tarımsal politikalar FEOGA tarafından karşılanmaktadır. Bu fon bağımsız bir fon değildir. 2003 ten bu yana birliğin genel bütçesinde FEOGA' a ayrılan oran %44,9'luk kısmıdır. Son yıllarda ülkemiz de ve dünya ülkelerinde tarımsal destekleme politikalarında önemli değişiklikler yapmak için yeni politika arayışları içerisindeyiz. Bunun nedeni tarımsal destekleme tutarlarının kamu maliyesi üzerindeki yükünü azaltmak içindir (Sayın 2005).

Beslenme sorunu her dönem ciddi sorun olmuştur. İnsanoğlu kıtlıkla mücadele etmektedir. Tarım ve beslenme günümüzde olduğu kadar geleceğimizde de önemli bir sorun oluşturmaktadır. İklim değişikliyi küreyi tehdit etmekte ve küresel ısınma her geçen gün etkisini artırmaktadır. Küresel ısınmanın yol açtığı su kaynakları rezervlerinin azalmasıyla tarım topraklarını etkin olarak kullanamadığımız bir dönemdeyiz. Bu nedenle gelecek nesillerinde gıdaya ihtiyacı duyduğunu asla unutmamalıyız. Politika uygulayıcıları tarımsal desteklemeleri belirlerken çevreyle uyumlu olmasına dikkat etmektedirler.

Türkiye'de tarım sektörü son 15 yılda önemli bir büyüme yakalamıştır. Bu süreçte yaşanan doğal afetler ve kuraklığa rağmen 2003-2016 yılları arasında 14 yılın 11'inde büyüyen sürdürülebilir gelişme göstermektedir. 2016 yılında tarım da yaşanan olumsuzluklar kuraklık gibi doğal afetler nedeniyle bazı ürünlere olumsuz etkisi olmuştur. Bu olumsuz %2,6'lık oran da tarımda küçülme olarak kendini göstermiştir. 2017 yılın tarımda yine büyüme sürecine geçilmiştir.2018 yıllına gelindiğin de dış politikalarımızdan kaynaklı döviz sorunu piyasada dolarda yaşanan önemli yükselmeler tarımı olumsuz etkilemektedir. Dolar kurunda hızlı yükselme tarımsal üretim maliyetini olumsuz etkiledi. Çünkü tarımın önemli girdi kalemi mazot döviz olarak yurt dışından gelmesi tarımı maliyet fiyatlarını yükselmesine bu durum tüketiciye yüksek fiyatta tarım ürünleri olarak yansımaktadır. Dolar kurunun Türk lirası karşısında hızlı değer kaybetmesi Faiz oranlarının yükselmesine yol açtı fakat faizin yükselmesi yatırımları olumsuz yönde etkilemektedir. Çünkü yüksek faizli krediler karşısında yatırımcıların yatırım kararını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu gibi olumsuzluklar karşısında dayanan ekonomi modeli gerekmektedir. Tarımda yaşanan bu gelişmeler göstermektedir ki illa üretimin artırılması gerektiği yerli ve milli üretimi artırıcı teşvikler ve desteklemelerin verilmesi gerektiğidir. Tarım ve sanayi arasındaki ilişki belirlenmeli yerli üretim ve milli sanayi modeli tercih edilmelidir. Yerli üretimi artırıcı tedbirler alınmalı, tarımsal üretim de bulunan işletmeleri daha da fazla desteklenmeli, üreticilerimizin dış piyasa da rekabet gücünü artırılmalıdır.

Tarım sektörü 2002 yılında Tarımsal GSYH payı 36,9 milyar TL iken 2016 yılındaki payı 161,3 milyar TL'dir. Görüldüğü gibi yıllara göre değerlendirdiğimiz de bütün olumsuzluklara karşın yine Türk Tarımı her geçen milli gelirimize katkısı artmaya devam etmiştir. Tarımsal GSYH 2016 yılında 161,3 milyar TL olarak gerçekleşmiş ve toplam GSYH'den %6,2 pay almıştır. 2017 yılı ilk 6 aylık verilerine göre tarım sektörünün GSYH'si bir önceki yılın aynı dönemine göre %14 artış göstermiş ve 49 milyar TL'ye çıkmıştır. (GTHB 2018). 2017 yılından itibaren tarımda destekleme uygulamaları, başta mazot ve gübre desteği olmak üzere bir kısım desteklemeler de destekleme miktarları artırıldı vereni desteklemeler politika kapsamına alınmıştır. Türkiye'de son zamanlar hayvancılık ve su ürünlerine yönelik

desteklemelerde yeni düzenlemeler olarak üreticilere buzağı ve malak desteklemelerine ek olarak 200 TL destekleme verilmektedir. Hayvancılık desteklemeleri artırılarak kırsal kalkınma bölgelerine projeler kapsamında büyük baş ve küçükbaş hayvanlar hibe edilmektedir. Ayrıca hayvancılığı artırmak için döl kontrolü ve doğan buzağı desteklemeleri 50 TL verilmektedir. Ayrıca hayvancılıkta yem bitkilere ödenen desteklemeler artırılarak hayvancılık üretiminin en büyük gider maliyetini düşürülmeye çalışılmıştır. Yem tohumu üreten firmalara desteklemeler %50 artırılarak yerli tohum üretimi teşvik edilmesi amaçlanmıştır. Türkiye’de tarımsal desteklemelere ödenen toplam tutar incelendiğinde tarım sektörüne 2017 yılında toplam 12,8 milyar TL üreticilere destekleme yapılmıştır. 2017 yılsonu dikkate alındığında son 15 yılda tarımsal üretimde bulunan üreticilerimize toplam 103 milyar TL nakit hibe destek yapılmaktadır. Alan bazlı tarımsal desteklemeler incelendiğinde; alan bazlı desteklemeler kapsamına kimyevi gübre, mazot, iyi tarım ve organik tarım fındık üreticilerine yönelik uygulamadır. Bu uygulama kapsamında 5 da ve altındaki küçük ölçekli aile işletmeler uygulama kapsamı dışındadır. Tarımsal üretim de 2016 yılında alan bazlı olarak ödenen toplam destekleme 2 milyar 694 milyon TL; 2017 yılında 2 milyar 694 milyon TL’dir. 2017 yılında ödenen tarımsal desteklerin 1 milyar 530 milyon TL mazot ve kimyevi gübre desteği, 281 milyon TL iyi tarım ve organik tarım, 843 Milyon TL fındık üretimin de alan gelir desteği ve 3,7 milyon TL 5 da ve altındaki işletmelere yapılan desteklemeleri kapsamaktadır (GTHB 2018).

Fark ödemeleri kapsamında; stratejik ürünlerde geçerli tarımsal ürün uygulamasıdır. Arz açığı olan ürünlere prim desteği verilmesi uygulamasıdır. Türkiye’de 1930’lu yıllardan itibaren başlayan doğrudan fiyat desteğine dayalı tarımsal destekleme politikaları, gelişmiş Batı Avrupa ülkelerine paralel olarak yürütülmüş ancak fiyatın kamu otoritesince dışsal olarak belirlendiği destekleme sistemi, 1990’lı yıllara gelindiğinde iktisadi anlamda etkinlikten uzaklaşmanın bir sonucu olarak işlevini yitirmiştir. Doğrudan fiyat desteğine dayalı sistemin iktisadi etkinlikten uzaklaşması, sistem içerisindeki müdahale araçlarının eksikliği, destekleme kurumları arasında yeterli eşgüdüm bulunmaması ile destekleme maliyetlerinin yüksekliği ve destekleme finansmanının sağlam kaynaklara dayandırılmayışına bağlanabilir (Şahinöz 2000). Tarımsal desteklerin kapsamlarının ve düzeylerinin belirlenmesinde iktisadi ölçütlerden ziyade politik çıkar ve kaygıların ön planda tutulmuş olması da bir diğer önemli etken olmuştur. Etkinlik kaybını açıklayan gerekçeler beraberce suni bir fiyat artışı yaratarak tüketici refahı üzerinde geriletici bir etki doğurmuştur. Üreticiler açısından ise özellikle 1980 sonrasında iç ticaret hadleri tarım sektörü aleyhine döndüğünden, umulan gelir artışları gerçekleşmediği gibi sektör içerisindeki kaynak dağılımı zengin çiftçiler lehine bozulmuştur. Ayrıca tarımsal üretimin gerileyişi ve verimlilik düzeyinde umulan gelişmenin sağlanamayışı, fiyat desteğine dayanan sistemin tarım sektöründe arzu edilen sonuçlara ulaşmada yetersiz kaldığı konusunda oluşmuş bulunan fikir birliğini desteklemektedir. Fark ödemeleri 2017 yılında uygulamaya giren “Havza Bazlı Tarımsal Üretim Desteklenmesi Modeli” kapsamında yapılmaktadır. Tarımsal faaliyette bulunan her ilçe, tarım havzası olarak benimsenerek toplam 941 tarım havzası kabul edildi. Stratejik açıdan önemli arz açığı bulunan ürünlerin, insan beslenmesi ve sağlığı, hayvan beslemesi ve sağlığı için oldukça önemli olan 21 ürün tespit edilmiş olup, ekonomik ve ekolojik olarak nerelerdeki havzaların destekleneceği Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından belirlenmektedir (GTHB 2018).

Çizelge 4.2. Türkiye’de ödenen 2018 yılına ait fark ödemesi (Tarım ve Orman Bakanlığı 2018)

Fark Ödemesi Destekleri	Krş/ Kg
Yağlık Ayçiçeği	40
Kütlü Pamuk	80
Soya Fasulyesi	60
Kanola (Kolza)	50
Aspir	55
Dane Mısır	3
Buğday, Arpa, Yulaf, Çavdar, Triticale	5
Çeltik	10
Kuru Fasulye, Nohut, Mercimek	50
Zeytinyağı	80
Yaş Çay	13
Yeraltı sularının yetersiz seviyede ve su kıstı olduğunun Bakanlıkça tespit edildiği havzalarda 2018 yılında ekilen mercimek ve nohut için	Aldığı desteğe %50 ilave

Tarım ve Orman Bakanlığı 2019 yılına ait verilere göre Çizelge 4.2.’de incelendiği zaman en fazla destekleme kütlü pamuk ve zeytinyağına belirlendiği tespit edilmektedir. Bu iki ürün ülkemiz tarım politikasının da önemli yere sahip olup sanayi ürünleridir. Kütlü pamuk dokuma sanayinin hammaddesidir. Tekstil ve dokuma da dünya da önemli bir yere sahip olan ülkemiz kütlü pamuğu tarım politikasında destekle kapmasında tutmaktadır.2018 yılı pamuk üretim döneminde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından pamuk üreticilerine ödenen destekleme miktarı üretilen pamuk kilogramına 80 krş. olarak belirmiştir. Pamuk verimini dekar başına 500 kg olarak ödenmektedir. Desteklemeler sertifikalı pamuk tohumuna ödenmektedir. Pamuk üreticileri ayrıca mazot gübre desteğinden faydalanmaktadır. Mazot gübre desteği dekara 49,4 TL’dir. Kısaca özetleyecek olursak pamuk üretimin yapan işletmenin 1 dekarlık destekleme tutar : $0,8 \text{ TL} \times 500 \text{ Kg} = 400 \text{ TL}$ ve mazot gübre desteği ilave edilirse $400 \text{ TL} + 49,4 \text{ TL} = 449,4 \text{ TL}$ ’dir. Sertifikalı pamuk üretiminde bulunan pamuk üretici 1 dekarlık üretim alanından destekleme miktarı 449,4 TL’dir. Tarım ve Orman Bakanlığı bütçesi incelendiği zaman üreticilerimize ödenecek olan destekleme miktarı yıllara göre sürekli artma göstermektedir. Fakat tarıma ödenen desteklemeler yapılmasına karşın neden tarımsal üretimde sorunlarımız devam etmektedir. Üretici ve tüketici arasındaki memnuniyet ve beklenti dengesi arasında çözüm bekleyen sorunlar mevcuttur. Üreticilerin yetiştirmiş olduğu ürünlere nakdi olarak verilen tarımsal desteklemeler tarımsal üretimi artırıcı önlem değildir. Bu gibi desteklemeler üretimi artırmaz, sadece üretimi teşvik eder. İleri de bu konuya yapmış olduğum çalışmalarımda ve diğer yapılan çalışmalar bunu göstermektedir.

Kanunlaşan bütçe değerleri 2018 yılına ait verilere göre bütçesinin %67’sini oluşturan 14 milyar 514 milyon TL tarımsal desteklemeler için kullanılmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı ana destek kalemlerine göre desteklemelerin dağılımı 2016 yılına göre inceleyecek olursak; alan bazlı desteklemelerin 2.694.622.747,98 TL olduğunu görmekteyiz. Petrol ürünlerinin dünya piyasasının da değer kazanması ve TL’nin dolar

karşısında değer kaybetmesinden dolayı alan bazı desteklemeler maliyetleri karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

Çizelge 4.3. Tarım ve Orman Bakanlığı 2018 bütçe tasarısı detayı (Tarım ve Orman Bakanlığı 2018)

Gider Kalemleri	2017 Kanunlaşan Bütçe (Bin TL)	2018 Bütçe Tasarısı (Bin TL)	Artış Oranı (%)	2018'in Bütçe İçindeki Payı (%)
Cari Giderler	4.363.706	4.857.362	11,3	22,4
Cari Transferler	13.213.385	14.904.698	12,8	68,8
Tarımsal Desteklemeler	12.838.329	14.514.042	13,1	67,0
Diğer	375.056	390.656	4,2	1,8
Sermaye Giderleri	1.713.805	1.713.805	0	7,9
Sermaye Transferleri	222.753	184.000	-17,4	0,8
Borç Verme	24.271	16.808	-30,7	0,1
Toplam	19.537.920	21.676.673	10,9	100

Ülke kaynaklarının etkin ve verimli olarak değerlendirilmesi izlenecek politikalarla sağlanabilir. Ülkemizin genel ekonomi tablosunu kısaca değinmek gerekirse;2002 yılında dolar kuru 1,66 TL iken 2019 yılında dolar kuru 5,47 TL seviyelerine ulaştığı gözlenmektedir. Döviz kurun da meydana gelen bu değişimler üreticilerin üretimlerini olumsuz olarak etkilemektedir.

Çizelge 4.4. Türkiye’de 2002’den 2019’a kadar olan bazı ekonomik göstergeler (Reuters ve Bloomberg 2019)

Ekonomik Göstergeler	31.12.2002	14.03.2018	31.12.2018	14.03.2019
Dolar/TL	1,66	3,88	5,29	5,47
Euro/TL	1,73	4,80	6,05	6,18
TR 2 Yıllık Bileşik Faiz	62,70	13,72	19,73	18,94
ABD 10 Yıllık Bileşik Faiz	3,82	2,82	2,69	2,63
Çin 2 Yıllık Bileşik Faiz	2,35	3,53	2,90	2,78
Rusya 2 Yıllık Bileşik Faiz	12,59	6,41	7,70	7,66
Brezilya 2 Yıllık Bileşik Faiz	15,65	7,65	7,35	7,09
ABD Petrol	31,20	60,96	45,41	58,61
Brent Petrol	28,66	64,89	53,80	67,23
Altın (Usd/Ons)	346,70	1.324,60	1.282,73	1.296,03

Reuters ve Bloomberg 2019 verilerine göre çizelge 4.4.’te ülkemizin 2 yıllık bileşik faizleri 2002 yılının da %62,70 iken 2018 yılında %19,73; 2019 yılında %18,94 olarak belirlenmektedir. Son günler de faiz oranları yükselme eğilimi göstermektedir. Tarımsal üretim de önemli gider kalemi olan mazot giderleri tarımsal desteklemeler üreticilerin tarımsal üretimde kullandıkları mazot giderlerini yeterince karşılayamamaktadır. Ülkemiz de Petrol ürünleri yurt dışından ithal yollarla

gelmektedir.2002 yılında ABD petrol 28,66 iken 2019 yılında ABD petrol 67,23 olarak yükselmektedir.

4.1.7. Dünyada ve Türkiye’de pamuk üretim durumu ve yapısı

Dünyada pamuk üretim alanının sahip olan ülke Çin ‘dir. Pamuk üreten ülkeler içerisinde pamuk üretiminde öncü ilk 5 ülke; Hindistan, Çin, ABD, Pakistan ve Brezilya’dır.

Çizelge 4.5. Dünya pamuk ekim alanları (Bin Ha) (ICAC 2015)

Sıra	Ülkeler	2011/2012 (Bin Ha)	2012/2013 (Bin Ha)	2013/2014 (Bin Ha)	2014/2015 (Bin Ha)	2015/2016 (Bin Ha)
1	Hindistan	12.178	11.760	11.650	12.250	11.638
2	Çin	5.528	4.975	4.700	4.310	3.793
3	ABD	3.829	3.793	3.053	3.783	3.291
4	Pakistan	2.800	2.960	2.914	2.840	2.670
5	Özbekistan	1.316	1.285	1.275	1.298	1.272
6	Brezilya	1.393	870	1.010	1.017	1.007
7	Burkina Faso	429	586	644	644	631
8	Türkmenistan	550	525	545	545	534
9	Türkiye	542	488	451	468	440
10	Arjantin	528	362	506	456	447
11	Diğer	6.949	6.268	5.934	5.806	5.440
Toplam		36.042	33.872	32.682	33.417	31.163

ICAC Dünya Pamuk İstatistikleri 2015 yılına ait verilere göre Çizelge 4.5’de dünya pamuk ekim alanı (bin/ha) 2015 yılına ait olan Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi (ICAC) verilerine göre ekim alanının da öncülük eden ülke 2015/2016 yılı ekim döneminde Hindistan olmaktadır. Hindistan ekim alanlarına göre pamuk ürünü fazla ekim yapmalarına karşın dünya ekim alanlarının genişliğinde Hindistan’ı, Çin, ABD, Pakistan, Özbekistan izlemektedir.

Çizelge 4.6. Dünya pamuk lifi üretimi (Bin Ton) (ICAC 2016)

Sıra	Ülkeler	2011/2012 (Bin Ha)	2012/2013 (Bin Ha)	2013/2014 (Bin Ha)	2014/2015 (Bin Ha)	2015/2016 (Bin Ha)
1	Hindistan	6.001	6.095	6.770	6.510	6.240
2	Çin	7.400	7.300	6.929	6.480	5.260
3	ABD	3.391	3.770	2.811	3.550	2.820
4	Pakistan	2.294	2.204	2.076	2.310	1.610
5	Brezilya	1.884	1.261	1.705	1.550	1.550
6	Özbekistan	880	1.000	940	890	860
7	Türkiye	750	858	760	847	779**
8	Avustralya	1.225	1.018	890	450	470
Diğer		3.459	3.332	3.402	3.543	3.051
Toplam		27.284	26.838	26.283	26.130	22.640

(*) Tahmin

ICAC Dünya Pamuk İstatistikleri 2016 yılına ait verilere göre Çizelge 4.6.'da görüldüğü gibi dünya lif pamuk üretimi (bin ton) 2011/2012 yılları arasındaki toplam üretim miktarı 27.284 ton iken 2015/2016 yılları arasında 22.640 ton 'dur. Bu durum göstermektedir ki dünya lif pamuk üretimi düşme eğilimindedir. Dünya lif pamuk üretimi düşme eğilimi gösterirken Ülkemiz de durum tam tersi durumdadır. 2011/2012 yılları arasında ülkemiz de 750 ton iken 2015/2016 yılları arasında lif pamuk üretimi 779 ton olarak belirlenmektedir. Ülkemiz de pamuk üretim alanlarının artması izlenen tarım politikalarının etkisi önemlidir.

Pamuk dokuma sanayisinin hammaddesi olması ve çeşitli sanayi ürünlerin de yan ürün olarak kullanılmaktadır. Tekstil ve dokuma sanayisi gelişmiş ülkeler pamuk üretimine önem vermektedirler. Tekstil ve dokuma da lider olan ülkeler tarımsal üretim de belirlerken pamuk üretim politikaların desteklemeleri bu durumu yönelik değerlendirir ve uygularlar.

Çizelge 4.7. Dünya pamuk lifi tüketimi (Bin Ton) (ICAC 2015)

Sıra	Ülkeler	2011/2012 (Bin Ha)	2012/2013 (Bin Ha)	2013/2014 (Bin Ha)	2014/2015 (Bin Ha)	2015/2016(*) (Bin Ha)
1	Çin	8.635	8.290	7.531	7.520	7.330
2	Hindistan	4.340	4.817	5.042	5.360	5.520
3	Pakistan	2.217	2.416	2.271	2.510	2.220
4	Türkiye	1.495	1.350	1.400	1.486	1.500
5	Brezilya	888	910	879	800	800
6	ABD	718	762	773	780	780
Diğer		4.748	4.504	5.599	5.994	5.911
Toplam		22.797	23.340	23.495	24.350	24.360

(*) Tahmin

ICAC Dünya Pamuk İstatistikleri 2015 yılına ait verilere göre Dünya lif pamuk tüketimi Çizelge 4.7.'de gösterilmektedir. 2011/2012 yılları arasında dünya lif pamuk tüketimi 22.797.000 ton iken 2015/2016 yılları arasındaki pamuk tüketim dönemi 24.360.000 ton 'dur. Rakamlardan da anlaşılacağı gibi dünya lif pamuk tüketimi artmaktadır. Ülkemiz de 2011/2012 üretim döneminde lif pamuk tüketimi 1.495.000 ton iken 2015/2016 üretim döneminde 1.500.000 ton 'dur. Ülkemiz de lif pamuk tüketimi yıllara göre artmaktadır.

Dünyada pamuk yetiştiriciliği yapan ülkeler arasında pamuk verimi en yüksek olan ülkeler Avustralya, Türkiye, İsrail, Brezilya, Meksika, Çin, Yunanistan, ABD, Suriye ve Pakistan'dır.

Çizelge 4.8. Dünya pamuk verimi (2015) (ICAC 2015)

Sıra	Ülkeler	2011/2012 (Bin Ha)	2012/2013 (Bin Ha)	2013/2014 (Bin Ha)	2014/2015 (Bin Ha)	2015/2016 (*) (Bin Ha)
1	Avustralya	1.996	2.354	2.136	2.228	2.196
2	Türkiye	1.353	1.351	1.419	1.809	1.845
3	İsrail	1.930	1.786	1.810	1.786	1.786
4	Brezilya	1.347	1.465	1.520	1.507	1.506
5	Meksika	1.407	1.511	1.625	1.668	1.449
6	Çin	1.339	1.467	1.506	1.503	1.427
7	Yunanistan	933	887	1.120	997	997
8	ABD	886	994	921	939	963
9	Suriye	1.140	1.100	976	981	883
10	Pakistan	808	676	712	812	768
Dünya Ortalaması		757	792	804	781	765

(*) Tahmin

ICAC Dünya Pamuk İstatistikleri 2015 yılına ait verilere göre Çizelge 4.8.'de görüldüğü gibi pamuk veriminin en yüksek olduğu ülke Avustralya'dır 2011/2012 üretim dönemim de 1.996 da/kg iken 2015/2016 yılları arası üretim dönemi 2.196 kg/da'dır. Avustralya'nın pamuk verimi yıllara artış göstermektedir. Çizelge 4,8'de incelendiği gibi ülkemiz pamuk verimin de dünya da verim sıralamasın da 2. Sırada yer almaktadır. Ülkemizin ortalama verimleri son yıllarda sürekli bir artış yaşanmış olup 2015/16 2011/2012 yılları arası üretim dönemin de 1.353 da/kg iken 2015/2016 yılları arasında ortalama verimi 1.845 da/kg olmaktadır.

4.1.8. Türkiye'de pamuk üretim durumu ve yapısı

Ülkemizde pamuk üretim maliyetlerinin fazla olması, pamuk üretimine uygulanan destekleme politikalarını yetersiz olması, pamuk üretimi yapılan özellikle Ege ve Çukurova bölgelerinde üreticinin üretim yapabileceği alternatif ürün çeşitliliğinin fazla olması ve pamuk üretiminde bulunan ülkelerin uyguladığı politikalar gibi faktörlerin sonucunda pamuk ekim alanları zaman içerisinde daralmıştır. Dünyada az sayıda ülke pamuk tarımına elverişli doğa koşullarına sahip olmasından dolayı pamuk üretiminde bulunmaktadır. Dünya pamuk üretiminin %80'ine yakını Türkiye'nin de içinde bulunduğu az sayıda ülke tarafından gerçekleştirilmektedir. Ülkemiz açısından stratejik bir niteliği bulunan pamuğun üretimi ve kullanımı, diğer bir ifade ile pamuk politikası, izlenen tarım, sanayi ve ticaret politikaları ile uluslararası gelişmelerden yoğun bir şekilde etkilenmektedir.

Çizelge 4.9. Türkiye pamuk lifi üretim ve tüketim durumu (Bin Ton) (TÜİK 2016)

Sezon	Üretim (Kütlü) kg	Üretim (Lif) kg	Tüketim* (Lif) kg	Fark (Lif) kg	Üretimin tüketimi karşılama oranı (%)
2011/12	2.580	954	1.300	-346	73,3
2012/13	2.320	858	1.360	-502	63,0
2013/14	2.250	877	1.400	-523	62,6
2014/15	2.350	846	1.486	-640	56,9
2015/16(*)	2.050	738	1.500	-762	49,2
Ortalama	2.310	854	1.409	-555	60,6

(*) Tahmin. Ekim alanları ve üretim miktarları ile ilgili olarak TÜİK ve ICAC verileri arasında küçük farklılıklar bulunmaktadır.

TÜİK 2016 yılına ait verilere göre Çizelge 4.9.'da Türkiye lif pamuk üretim ve tüketim durumu yukarıda görüldüğü gibidir. 2011/2012 yılları arasında kütlü pamuk üretimi 2.580 bin ton kg iken 2014/2015 yılları arasında 2.050 bin ton kg olarak düşmüş olduğu gözlenmektedir. Çizelge 4.9.'da üretim ve tüketim birbirlerini karşılayamadığı ve ülkemizin pamuk üretim açığı olduğu belirlenmektedir.

Pamuk bitkisinin önemli olan kısmı lif kısmıdır. Bu kısım dokuma ve tekstil sanayisinin de kullanılan kısmıdır. Lif kısmının kalitesi fiyat üzerine etkisi bulunmaktadır. Lifleri: Dokuma sanayinde, sicim, lamba ve mum fitili, halı ipliği yapımında, tıbbi pamuk yapımında, şilte ve otomobil lastiklerinin doldurulmasında, fotoğraf ve röntgen filmlerinde, plastiklerde, barut yapımında kullanılmaktadır. Pamuk ayrıca bir yağ bitkisidir. Çiğinden elde edilen yağ, yemeklik olarak kullanılmaktadır. Bu işlemden sonra kalan kısım küspe olarak hayvan beslenmesinde kullanılmaktadır. Tarımsal ürünlerin borsalar aracılığıyla pazarlamasında, pamuk ön sırada yer almaktadır. Türkiye'de pamuğun başlıca işlem gördüğü borsalar İzmir, Adana, Manisa, Aydın, Söke, Şanlıurfa ve Antalya Ticaret Borsalarıdır. Pamuk ürününün borsalar ile alım ve satımının sağlanmasında kaliteli ürün ön plana çıkmakta, alım ve satım disiplin altına alınmakta, ürünün pazarlamasında borsa tescil işlemleri günü gününe diğer borsalara bildirilmekte, en önemlisi ürünün borsa tescili nedeniyle devletin vergi kaybı asgariye inmektedir.

GAP'ın tam kapasite ile kullanılmadığı, sulanabilir arazinin %15'inde sulu tarım yapılabildiği malumunuzdur, sulama yatırım projeleri ile yeni pamuk üretim alanları tam olarak devreye girerse, GAP ülkemizin büyük bir ekonomik potansiyeli olacaktır. İlaç, gübre, işçi fiyatları, akaryakıt fiyatlarının yüksekliği pamuk üretiminde tarım girdilerini arttırmaktadır. Bu da ekimin, üretimin düşmesine etken olmaktadır. Pamuk, tekstil sektörünün temel ve vazgeçilemez hammaddesidir. Ülkemiz de pamuk üretiminde lider konumunda olmasına karşın dünyanın en büyük ithalatçısı durumundadır. İthalata bağımlılığın azaltılması üreticilerimize teşvik ve desteklemeler ile pamuk üretiminin artırılması gerekmektedir. Üretim açığını kapatmak için uygulanacak ithalat uygulamalar sorunun çözümü olarak değildir, sadece geçici süreliği ine piyasayı dengelemeye yardımcı olmaktadır. Pamuk üretiminin artırılmasının en temel şartı yerli üretimi artırmaktır.

Ülkemizde pamuk verimi her geçen gün artma eğilimi göstermektedir. Üreticilerimiz gelişen teknoloji ile birlikte bilinçli üretim yapmaları etkili faktörler içerisinde yer almaktadır.

Çizelge 4.10. Türkiye geneli yıllara göre pamuk verimi (TÜİK 2017)

Yıllar		2013	2014	2015	2016	2017
Verim (da/kg)	1.Ürün	512	513	478	511	500
Verim (da/kg)	2.Ürün	379	390	408	418	350

TÜİK 2017 yıllı verilerine göre çizelge 4.10.'a bakıldığı takdirde pamuk verimleri yıllara göre değişmektedir. Ülkemizde birinci üretim yapılan pamuk verimi ile ikinci ürün yapılan pamuk verimi arasında verim farklılığı göstermektedir. Birinci üretim yapılan pamuk verimi verim seviyesi daha yüksektir. Ülkemizde birinci üretim yapılan pamuk verimi ortalama 500 kg üzerindedir.

Çizelge 4.11. Türkiye’de 2017 yıllı pamuk verimi (TÜİK 2017)

İller		Adana	Antalya	Diyarbakır	Hatay	Iğdır	Mardin	Çanakkale	Şanlıurfa
Verim (da/kg)	1.ürün Pamuk	562	476	508	548	356	519	340	472
Verim (da/kg)	2.Ürün Pamuk	414	329	200	374	-	391	-	237

TÜİK 2017 yıllına ait verilere göre Çizelge 4.11.’de ülkemizde pamuk yetiştiren iller arasında verimi en yüksek il Adana ilidir. Adana ilinde pamuk verimi yüksek olması gerekli iklim ve toprak isteğinin yanında bilinçli pamuk üreticisine sahip olmasından gelmektedir.

Çizelge 4.12. 2017 yıllı Şanlıurfa’nın ilçelerindeki pamuk verimleri (TÜİK 2017)

İlçeler	A.kale	Birecik	Bozova	C.pınar	Eyyübiye	Halıye	Harran	Hilvan	K.köprü	Siverek	Suruç	V.şehir
Verim Birinci Ekiliş kg/da	448	441	434	482	509	463	484	426	444	459	471	477
Verim İkinci Ekiliş kg/da	225	-	224	254	243	224	247	225	215	224	229	251

TÜİK 2017 yıllına ait verilere göre Çizelge 4.12.’de Şanlıurfa İlin de pamuk üreticiliği yapılan ilçelerin pamuk verim düzeyleri incelendiği takdirde en verimli pamuk üretimine sahip olan Eyyübiye İlçesi gelmektedir. İkinci sırayı Harran ve Ceylanpınar olarak sıralanmaktadır.

4.1.9. Dünya’da ve Türkiye’de pamuk üretim ve destekleme politikaları

Pamuk, yaygın ve zorunlu kullanım alanlarıyla, yarattığı katma değer ve istihdam olanaklarıyla üretici ülkeler açısından oldukça öneme sahip bir üründür. Pamuk işlenmesi açısından çırçır sanayisinin, lifi ile tekstil sanayisinin, çekirdeği ile yağ ve yem sanayisinin, linteri ile de kâğıt sanayisinin hammaddesi durumundadır. Petrole alternatif olarak pamuğun çekirdeğinden elde edilen yağ, giderek artan miktarda biodizel üretiminde de hammadde olarak kullanılmaktadır. Bu sebeplerin yanında nüfus artışı ve yaşam standardının yükselmesi, pamuk bitkisine olan talebi de artırmaktadır. Ekolojik kısıtlamalar sebebiyle Dünya’da sınırlı sayıda ülkede pamuk üretimi yapılabilmektedir. Dünya üretiminin yaklaşık %85’i ülkemizin de içinde bulunduğu 7 ülkede tarafından gerçekleştirilmektedir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de pamuk üretim alanları sınırlıdır. Ülkemizde pamuk üretimi; başta Güneydoğu Anadolu Bölgesi olmak üzere Ege ve Akdeniz bölgelerinin bazı sulanabilir alanlarında gerçekleştirilebilmektedir. Bu bağlamda bu alanlardaki üreticilerin pamuktan vazgeçmesi, üretime devam etmesi veya pamuğa yönelme kararları pamuk üretimi açısından çok önemlidir. Türkiye, dünyanın en büyük 7. pamuk üreticisi, aynı zamanda 2. büyük pamuk ithalatçısı konumundadır. Uluslararası Pamuk İstişare Komitesi’nin 2011–2015 arası 5 yıllık dönemin verileri incelendiğinde; dünyada ortalama 33,4 milyon hektar alanda pamuk ekimi yapıldığı ve bu ekimden ortalama 25,8 milyon ton lif pamuk elde edildiği görülmektedir. Dünyada pamuk üretim alanının en geniş olduğu ülke uzun yıllardır Çin olurken son yıllardaki üretim artışıyla Hindistan Çin’i geride bırakmıştır. 2015/16 sezonu tahminlerine göre dünyada en çok pamuk üreten ilk 5 ülke sırasıyla; Hindistan, Çin, ABD, Pakistan ve Brezilya olmuştur. Tüketimde ise ilk beş sırayı, Çin, Hindistan, Pakistan, Türkiye ve Brezilya almıştır.

Türkiye’de kütlü pamuk desteği ilk defa 1993 yılında başlamıştır. 1998 yılından itibaren düzenli olarak fark ödemeleri (prim) şeklinde desteklenmektedir. Ayrıca, kimyevi gübre, mazot ve toprak analizi desteklemesi yapılmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından Faiz İndirimli Kredi, Kırsal Kalkınma Yatırım Desteği, Ar-Ge Desteği, Tarım Sigortası Desteği, Tarım Danışmanlığı Desteği gibi destekleme uygulamaları da yürütülmektedir.

Çizelge 4.13. 2011-2015 Yılları arası Türkiye pamuk lifi ihracat ve ithalat miktar ve değer göstergeleri (TÜİK 2015)

Yıl	İhracat		İthalat	
	Miktar (Bin Ton)	Değer (Milyon \$)	Miktar (Bin Ton)	Değer (Milyon \$)
2011	53,0	146,0	604,0	1.850,0
2012	52,0	107,0	614,0	1.275,0
2013	48,0	100,0	869,0	1.681,0
2014	46,0	88,0	913,0	1.750,0
2015	48,0	76,0	803,0	1.233,0
2014-15 Değişim (%)	3,3	-13,6	-12,1	-29,6

TÜİK 2015 yılına ait verilere göre çizelge 4.13.'de 2011 ile 2015 yılları arasındaki yılda Türkiye de lifli pamuk ihracat ve ithalat durumu görüldüğü gibidir.2011-2015 yılları arasında ithalat ve ihracat durumuna göre ülkemizin pamuk üretim açığı bulunmaktadır. Bu açığı ithalat yoluyla kapatmaktadır.

Çizelge 4.14. Türkiye pamuk ihracatının ülkelere göre dağılımı (2015) (TÜİK 2015)

Sıra	Ülkeler	İhracat (Bin \$)	Pay (%)
1	İtalya	14.840	19,4
2	Polonya	10.091	13,2
3	Hollanda	6.319	8,3
4	Almanya	4.786	6,3
5	Rusya Federasyonu	4.451	5,8
6	Yunanistan	3.743	4,9
7	Mersin Serbest Bölgesi	3.514	4,6
8	Bangladeş	3.441	4,5
9	Bulgaristan	3.058	4,0
10	Fransa	2.802	3,7
Diğer		19.394	25,4
Toplam		76.439	100

TÜİK 2015 yılına ait verilere göre çizelge 4.14.'de Türkiye'de aynı zaman da ikili anlaşmalara göre pamuk ihracat eden ülkelerarasındadır. En fazla pamuk ihracatı yaptığımız ülke 2015 yılında İtalya olup %19,4'lük paya sahiptir. Diğer ihracatı yaptığımız ülkeler Polonya, Hollanda, Almanya ve Rusya'dır.

Çizelge 4.15. Türkiye pamuk ithalatının ülkelere göre dağılımı (2015)(TÜİK 2015)

Sıra	Ülkeler	İthalat (Bin \$)	Pay %
1	ABD	527.652	42,8
2	Türkmenistan	215.478	17,4
3	Yunanistan	180.749	14,6
4	Brezilya	113.857	9,2
5	Burkina Faso	42.525	3,4
6	Tacikistan	33.625	2,7
7	Fildişi Kıyısı	23.067	1,8
8	Arjantin	18.828	1,5
9	Hindistan	13.542	1,1
10	Özbekistan	11.033	0,9
Diğer		52.096	4,2
Toplam		1.232.451	100

TÜİK 2015 yılına ait verilere göre Çizelge 4.15.'de Türkiye 2015 yılında pamuk ithalatının %42,8 'ini ABD ile yapmaktadır. Sırası ile en fazla pamuk ithalatını yaptığı ülke Türkmenistan, Yunanistan, Brezilya ve Burkina Faso ile gerçekleştirmektedir.

Çizelge 4.16. Tarımsal destekleme ödemeleri (2011-2015) (Bin TL) (Tarım ve Orman Bakanlığı 2015)

Tarımsal Desteklemeler	2011 (Bin TL)	2012 (Bin TL)	2013 (Bin TL)	2014 (Bin TL)	2015 (Bin TL)	2015 (Bin TL)
Alan Bazlı Destekler	1.996.346	2.166.841	2.189.675	2.406.329	2.578.957	29,81
Fark Ödemesi Destekleri	2.503.427	2.378.701	2.642.385	2.690.977	2.663.836	30,80
Hayvancılık Destekleri	1.727.529	2.216.210	2.721.993	2.589.106	2.473.128	28,59
Telaflı Edici Ödemeler	90.324	98.806	120.042	122.563	134.392	1,55
Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler	145.005	194.013	212.663	276.017	247.442	2,86
Tarım Sigortaları	239.006	263.274	290.387	357.407	402.855	4,66
Kırsal Kalkınma Destekleri	309.897	291.891	546.754	691.552	121.732	1,41
Kuraklık-Bitki Don Afeti	248	2	22	0	0	0
GAP-DAP	72.942	25.346	24.881	8.519	27.840	0,32
TOPLAM	7.084.724	7.635.084	8.748.802	9.142.470	8.650.182	100,00

Tarım ve Orman Bakanlığı 2015 yılına ait verilerine göre (30 Eylül 2015'e kadar olan ödemeler) Çizelge 4.16.'da görüldüğü gibi tarımsal desteklemelere en fazla ödeme fark ödemelerine yapıldığı gözlenmektedir. Son yıllarda hayvancılık üretiminde yaşanan sorunlar nedeniyle hayvancılık desteklemeleri artmaktadır.

Çizelge 4.17. Yıllara göre fark ödemesi birim destek miktarları (Kırş /Kg) (Tarım ve Orman Bakanlığı 2013)

Kütlü Pamuk Ürünü	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Sertifikasız Üretim (Kırş/Kg)	8,50	19,00	26,67	29,00	29,00	27,00	35,00	35,00	35,00	-	-
Sertifikalı Üretim (Kırş/Kg)	9,35	22,80	32,00	34,80	34,80	32,40	42,00	42,00	42,00	46,00	50,00

Tarım ve Orman Bakanlığı 2013 yılına ait verilerine göre

Çizelge 4.17.'de yıllara göre fark ödemesi birim destek miktarları (Kırş/Kg) göstermektedir.

Çizelge 4.18. Yıllara göre destekleme ödemeleri (Milyon TL) (Tarım ve Orman Bakanlığı 2011)

Yıllar	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Değeri Milyon TL	184	436	561	822	644	509	519	792	1.119

Tarım ve Orman Bakanlığı 2011 yılına ait verilerine göre Çizelge 4.18.'e göre yıllara göre gerçekleşen tarımsal destekleme ödemeleri artma eğilimi göstermektedir.

Kütlü Pamuk Üretimine Destekleneceği Havzalar (13 Havza):_Güney Marmara, Kıyı Ege, Kaz Dağları, İç Ege, Gediz, Karacadağ, ZAP, GAP, Batı GAP, Doğu Akdeniz, Kıyı Akdeniz, Ege Yayla, Fırat.

Kültür ve Turizm Bakanlığı 2015 yılına ait verilerine göre Şanlıurfa, eski ve halk arasındaki kısa adıyla Urfa, Türkiye'nin bir ili ve en kalabalık dokuzuncu şehri olup 2014 yılı itibarıyla 1,845,667 nüfusa sahiptir. Şehrin ekonomik faaliyetleri başta tarım olmak üzere hayvancılık, turizm ve sanayi ürünleridir. Şanlıurfa tarım olarak verimli topraklara sahiptir. Harran Ovası 'da bunların başında gelir. Tarımsal faaliyetlerde fıstık tarımı, pamuk tarımı, mercimek, buğday vb. tahıl tarımı gelişmiştir. Son beş yılda sulama kaynaklarının da gelişmesiyle mısır tarımı da önem kazanmıştır. Şehirde sera tarımı da gelişmiş Karaali sera bölgesinde kış mevsiminde biber, domates ve patlıcan tarımı yapılarak hem şehre hem de Türkiye'nin dört bir tarafına yetiştirilen ürünler gönderilmektedir. Hayvancılık olarak daha çok küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. Ve koyun sütünden peynir, yoğurt, süt vs. elde edilmektedir. Özellikle Siverek peyniri meşhurdur. İlde sanayi son 15 yıllık dönemde organize sanayi bölgelerinin de gelişmesiyle çok sayıda fabrika kurulmuştur. Başta tekstil fabrikaları olmak üzere çırçır fabrikaları, ayakkabı üretim fabrikaları, deterjan fabrikaları, iplik fabrikaları, cam fabrikası, plastik fabrikası, tarımsal olarak da fıstık fabrikaları, salça fabrikaları ve zeytinyağı fabrikaları bulunmaktadır.

TÜİK 2015 verilerine göre toplam yüzölçümü 239.339.497,14 da, tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekilen alanı 157.230.212,00 da; nadas alanı 41.139.762,00 da; sebze bahçeleri alanı 8.085.070,00 da; Meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin alanı 32.838.481,00 da; süs bitkileri alanı 45.972,14 da alana sahiptir.

Çizelge 4.19. Şanlıurfa pamuk üretim ve verim düzeyi (2011-2015) (TÜİK 2016)

Ürün adı	Yıl	Ekilen alan (da)	Hasat edilen alan (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Pamuk (Kütlü)-1.Ekiliş	2011	1.887.698	1.887.698	913.957	484
Pamuk (Kütlü)-2.Ekiliş		208.990	208.990	56.814	272
Pamuk (Kütlü) - 1.Ekiliş	2012	1.891.640	1.891.640	904.335	478
Pamuk (Kütlü) - 2.Ekiliş		176.288	176.288	48.911	277
Pamuk (Kütlü) - 1.Ekiliş	2013	1.851.171	1.851.171	897.948	485
Pamuk (Kütlü) - 2.Ekiliş		182.024	182.024	50.516	278
Pamuk (Kütlü) - 1.Ekiliş	2014	2.045.780	2.032.847	984.352	484
Pamuk (Kütlü) - 2.Ekiliş		137.953	137.853	37.861	275
Pamuk (Kütlü) - 1.Ekiliş	2015	1.947.584	1.947.584	884.046	454
Pamuk (Kütlü) - 2.Ekiliş		112.769	112.769	32.252	286

TÜİK 2016 yılına ait verilere göre Çizelge 4.19.'da 2011-2015 yılları arasında pamuk üretim ve verim düzeyleri gözlenmektedir. Pamuk ekim alanları, pamuk verimleri değişkenlik göstermektedir. Bu çizelge de yıllara göre pamuk üreticileri birini üretim pamuk üretimini tercih etmekte olduğunu görülmektedir. Pamuk verileri 2015 yılına doğru gelindiğinde pamuk verimlerinde düşüşler yaşandığı belirlenmektedir.

TÜİK 2016 yılına ait verilere göre Çizelge 4.20.'e göre GAP bölgesindeki yüz ölçüm alanlarını göstermektedir. GAP Bölgesinde en fazla üretim alanına sahip olan il Şanlıurfa ilidir. Şanlıurfa İli tarım potansiyeli, toprak özelliği ve iklim koşulları göz önüne alındığı önemli bir tarım şehridir.

Çizelge 4.20. GAP kapsamındaki yüz ölçüm alanları (2015) (TÜİK 2016)

İl	Toplam alan (da)	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekilen alanı (da)	Nadas alanı (da)	Sebze bahçeleri alanı(da)	Meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin alanı(da)
Adıyaman	2.398.391	1.884.495	12.021	57.236	444.639
Diyarbakır	6.060.447	5.484.753	165.959	154.512	255.223
Gaziantep	3.588.524	1.467.777	26.499	86.404	2.007.844
Mardin	3.281.970	2.702.533	65.951	100.360	413.126
Siirt	849.445	517.451	92.251	15.868	223.875
Şanlıurfa	11.814.940	8.830.851	1.549.086	204.450	1.230.508
Batman	1.120.474	985.294	9.355	31.523	94.302
Şırnak	944.625	867.102	44.623	9.951	22.949
Kilis	1.050.447	422.376	44.338	66.258	517.475

TÜİK 2016 yılına ait verilere göre Çizelge 4.21.'e göre GAP bölgesi toplam alanı 31.109.263 da alan olup ülkemiz toplam alanının %13 'ü teşkil etmektedir. Çizelge 4.21'de gösterildiği gibi Şanlıurfa İli GAP bölgesinde arazi alanı 11.814.940 da alan olup GAP kapsamında toplam alanın %38 'i ile en fazla araziye sahip olan il olarak ilk sıradadır. Bunun yanında GAP bölgesindeki tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekilen alanı toplamı 23.135.632 da'dır. Şanlıurfa iline oranladığımız takdirde %38 oranına sahip olarak GAP kapsamındaki diğer illere göre daha fazla tarımsal üretim alanına sahip olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca Ülke geneline tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekilen alanı oranlandığı zaman %5,5 teşkil etmektedir. Buradan çıkan sonuca göre Şanlıurfa ili başta GAP bölgesi olmak üzere ülkemizde önemli derece tarımsal üretime sahip olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

Çizelge 4.21. GAP'ta yıllara göre pamuk ekim alanı, üretim ve verim miktarı (TÜİK 2016)

Ürün adı	Yıl	Ekilen alan (da)	Hasat edilen alan (da)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Pamuk (Kütlü)-1.Ekiliş	2011	2.868.927	2.868.450	1.367.995	477
Pamuk (Kütlü)-2.Ekiliş	2011	270.240	270.240	80.439	298
Pamuk (Kütlü) - 1.Ekiliş	2012	2.785.539	2.785.539	1.312.338	471
Pamuk (Kütlü) - 2.Ekiliş	2012	237.142	237.142	73.059	308
Pamuk (Kütlü) - 1.Ekiliş	2013	2.573.122	2.573.122	1.249.545	486
Pamuk (Kütlü) - 2.Ekiliş	2013	216.324	216.324	63.817	295
Pamuk (Kütlü) - 1.Ekiliş	2014	2.730.428	2.717.495	1.326.077	488
Pamuk (Kütlü) - 2.Ekiliş	2014	164.243	164.143	49.355	301
Pamuk (Kütlü) - 1.Ekiliş	2015	2.509.779	2.509.779	1.145.230	456
Pamuk (Kütlü) - 2.Ekiliş	2015	135.399	135.399	42.235	312

Çizelge 4.22. Şanlıurfa yüzölçümü (2015) (TÜİK 2016)

İlçe Adı	Toplam Alan (da)	Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin ekilen alanı (da)	Nadas alanı (da)	Sebze bahçeleri alanı (da)	Meyveler, içecek ve baharat bitkilerinin alanı (da)	Süs Bitkileri Alanı (da)
Akçakale	984.791,00	858.792,00	99.201,00	7.000,00	19.798,00	0
Birecik	648.514,00	173.075,00	98.707,00	9.578,00	367.154,00	0
Bozova	909.109,00	536.872,00	63.730,00	34.056,00	274.451,00	0
Ceylanpınar	1.117.356,00	909.022,00	161.555,00	2.298,00	44.481,00	0
Halfeti	325.145,00	48.101,00	104.630,00	230	172.184,00	0
Harran	886.032,00	502.308,00	382.005,00	180	1.539,00	0
Hilvan	960.476,00	803.791,00	97.731,00	16.240,00	42.714,00	0
Siverek	2.097.855,00	1.851.357,00	158.779,00	50.285,00	37.434,00	0
Suruç	591.695,00	459.298,00	68.088,00	1.264,00	63.045,00	0
Viranşehir	1.179.645,00	1.008.279,00	158.266,00	7.800,00	5.300,00	0
Eyyübiye	653.062,00	554.646,00	75.705,00	9.136,00	13.550,00	25
Haliliye	842.173,00	708.785,00	59.426,00	47.383,00	26.579,00	0
Karaköprü	619.087,00	416.525,00	21.263,00	19.000,00	162.279,00	20

TÜİK 2016 yılına ait verilere göre Çizelge 4.22.'ye göre Şanlıurfa iline ait ilçelerin tarım yüz ölçümleri verilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Şanlıurfa İlçeleri arasında nadas alanları en fazla olan ilçe Harran İlçesi olduğudur.

Çizelge 4.23. Şanlıurfa 2012- 2015 yıllar arası pamuk üretim durumu (TÜİK 2016)

Ürün adı	Yıl	Ekilen alan(dekar)	Hasat edilen alan(dekar)	Üretim (ton)	Verim (kg/da)
Pamuk (Kütlü) - 1.Ekiliş	2012	4.424.955	4.424.955	2.152.275	486
	2013	4.057.700	4.057.700	2.079.193	512
	2014	4.321.155	4.308.215	2.209.500	513
	2015	4.004.428	4.004.298	1.912.955	478
Pamuk (Kütlü) - 2.Ekiliş	2012	460.008	460.008	167.725	365
	2013	451.200	451.200	170.807	379
	2014	360.274	360.173	140.500	390
	2015	335.706	335.706	137.045	408

TÜİK 2016 yılına ait verilere göre çizelge 4.23.'de Şanlıurfa ili pamuk üretim alanı ve üretim miktarları yıllara göre incelendiği takdir de pamuk üretiminde azalma olduğu gözlenmektedir. Pamuk üretimi yoğun tarımsal faaliyet gerektirmektedir. Ayrıca pamuk üretimi için gerekli olan girdi miktarları her geçen gün artma eğilimi göstermektedir. Özellikle pamuk hasadında kullanılan pamuk toplama Biçer Döver makineleri 200-150 da/TL'dir. Biçerdöverler etkin olarak pamuk toplayamamakta ve yerde bırakmaktadır. Bazı biçerdöverler ise gerekli bakımı yapmadıkları için pamuk renginde toplama esnasında renk bozulmalarına sebep olmaktadır. Üreticiler, pamuk ürünü daha çok tarımsal desteklemeler için ekimini yaptığını belirtmektedir. Çizelge

4.9.3.5'te de anlaşılacağı gibi 1.ekiliş pamuk ürünü 2012 yılında 4.424.955 da iken 2015 yılında 4.004.428 da olarak düşme göstermektedir. Her geçen gün çiftçiler pamuk üretimi bırakma eğilimi göstermektedir.

Çizelge 4.24. Şanlıurfa 2010-2015 arası mazot gübre destekleme dağılımı (Tarım ve Orman Bakanlığı 2016)

Yıllar	İşletme Sayısı (adet)	Alan (da)	Tutar (TL)
2010	58.186	7.935.037,78	78.604.924,88
2011	58.562	7.961.775,09	88.301.420,62
2012	58.206	7.949.270,06	89.840.233,00
2013	56.587	7.806.839,99	95.394.059,29
2014	57.168	7.639.136,33	99.632.441,08
2015	53.666	7.085.890,46	98.368.777,87

Tarım ve Orman Bakanlığı 2016 yılına ait verilere göre Çizelge 4.24.'de görüldüğü gibi işletme sayısı yıllara göre mazot gübre desteklemesi azaldığı gözlenmektedir.2010 yılında 58.186 adet tarımsal işletme var iken 2015 yılında 53.666 adet tarımsal işletme mazot, gübre desteklemesinden yararlanmaktadır. 2010 yılında 7.935.037,78 da alan mazot ve gübre desteklemesinden faydalanırken 2015 yılında 7.085.890,46 da alan desteklemeden yararlanmaktadır. Desteğe tabii tarımsal üretim alanlarının azalması tarımsal üretimi düşürmektedir.2010 yılında mazot, gübre desteklemesi 78.604.924,88 TL iken 2015 yılında 98.368.777,87 TL ödeme yapılmaktadır. Üretim alanlarına ödenen mazot, gübre destekleme artmasına karşın tarımsal işletmeler ve tarımsal üretim alanlarında azalma meydana gelmektedir.

Çizelge 4.25. Şanlıurfa 2010-2015 yağlı tohum bitkileri destekleme dağılımı (Tarım ve Orman Bakanlığı 2016)

Yıllar	İşletme Sayısı (adet)	Alan (da)	Tutar (TL)
2010	22.505	1.873.228,43	349.935.247,69
2011	26.184	2.096.451,84	474.669.060,64
2012	24.813	1.951.287,22	438.535.809,90
2013	21.367	1.609.582,98	405.351.159,25
2014	24.226	1.918.551,45	625.973.439,25
2015	19.712	1.514.074,45	584.576.241,35

Tarım ve Orman Bakanlığı 2016 yılına ait verilere göre Çizelge 4.25.'de Şanlıurfa İli yağlı tohumlu bitkiler destekleme dağılımını göstermektedir. Yağlı tohumlar desteklemesi içerisinde pamuk yer almaktadır.

Şanlıurfa ilinde pamuk üretimi yapılmakta ve destekleme kapsamına yer almaktadır.2010 yılında 22.505 pamuk üretiminde bulunana tarımsal işletme bulunurken, 2015 yılında 19.712 adet tarımsal işletmeye varlığını sürdürmektedir.

En fazla 2011 yılında 26.184 adet tarım işletme sayısı ile pamuk üretimi yapıldığı gözlenmektedir.2015 yılında yağlı tohumlara ödenen destekleme miktarı artmana rağmen pamuk üreten işletmeler pamuk üretiminden vazgeçtiği

gözlenmektedir. Desteğe tabii pamuk üretim alanları 2010 yılında 1.873.228,43 da iken 2015 yılında 1.514.074,45 da düşmektedir.

Çizelge 4.26. Şanlıurfa geneli yıllara göre destekleme durumu (Tarım ve Orman Bakanlığı 2016)

Destekleme Yılları	Alan (da)	Tutar (TL)
2010	26.788.260,28	455.236.206,18
2011	24.376.614,98	689.901.086,00
2012	23.305.655,36	645.183.506,34
2013	25.103.844,85	652.234.751,45
2014	28.573.717,69	853.470.624,48
2015	31.414.122,30	837.290.181,92

Tarım ve Orman Bakanlığı 2016 yılına ait verilere göre Çizelge 4.26.'da görüldüğü gibi Şanlıurfa ilinde her geçen yıl toplam desteklemeye verilen üretim alanı artmaktadır. Tarımsal destekleme miktarlarının artması üretim alanlarının artması ve verimin yükseltilmesini amaç edinmektedir. Destekleme alanları artması desteğe tabii alana ödeme yapılması ile doğrudan ilgilidir.

Şanlıurfa'da yıllara göre ödenen destekleme oranının artması yıllar içerisinde yıllık enflasyon oranı ile doğru orantılıdır. Şöyle ki yıllar içerisinde tarımda kullanılan tarımsal girdi fiyatlarında yükselme meydana gelmiştir.

4.2. Araştırma Bulguları

Şanlıurfa geneli pamuk üretim alanı (da) ve destekleme miktarı (TL) 2015 pamuk destekleme miktarı 584.576.241,35 TL pamuk destekleme alanı 1.514.074,45 da pamuk üreten işletme sayısı 19.712 adettir. Şanlıurfa ilinde bitkisel üretime yönelik tarımsal desteklemelerden yararlanan toplam 55.667 adet işletme bulunmaktadır. İl genelinde bitkisel üretime yönelik tarımsal destekleme alan işletme sayısının %15.29 Viranşehir, %12.52 Akçakale, %11.43 Harran, %11.32 Eyyübiye, %11.00 Siverek, %10.57 Haliliye, %7.98 Ceylanpınar, %7.65 Suruç, %5.53 Hilvan, %3.65 Bozova, %2.67 Karaköprü, %0.35 Birecik ve %0.04 Halfeti ilçelerindedir.

Anket çalışmam 150 adet pamuk işletmesi ile yapılmakta olup pamuk üreticileri ile görüşülerek anket yoluyla veriler elde edilmiştir.

4.2.1. Üreticinin sosyo-demografik özellikleri

Çizelge 5.1.1 incelendiğinde pamuk üretiminde bulunan üreticilerin en fazla 35-54 yaş aralığına sahip olduğu gösterilmektedir. Pamuk üreticileri 18-24 yaş arasında pek fazla pamuk üretimini tercih etmemektedirler.

Çizelge 4.27. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin yaş durumu

Yaş Aralığı	Miktar (Kişi)	Pay (%)
18- 24 yaş	11	7,3
25-34 yaş	21	14,0
35-54 yaş	80	53,3
55 - 80 yaş	38	25,3

Çizelge 4.27. üreticilerin yaş durumunu göstermektedir. Pamuk üreticilerinin yaş ortalamaları en yüksek üretimde bulunma yaş aralıklarını 35-54 yaş arasındadır. En düşük üretimde bulunma yaş aralığı 18-24 yaş aralığında olduğu tespit edilmektedir.

Pamuk üretimi uzun yıllardan beri üretimde bulunmaktadır. Bazı pamuk üreticileri buldukları ilden başka illere mevsimlik tarım işçisi olarak göç etmektedirler. Şanlıurfa'nın bazı bölgelerdeki sulama projeleri tamamlanmadan önceden yıllar boyunca mevsimlik tarım işçisi olarak göç etmişlerdir.

Çizelge 4.28. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin tarımla ilgilenme yıl aralıkları

Yıllar	Miktar (kişi)	Pay (%)
1984-1990	8	5,3
1991-1999	25	16,7
2000-2009	66	44,0
2010-2018	50	33,3

Pamuk üreticileri buldukları bölgede uzun yıllar boyunca toprakla uğraşmakta olup gelirlerini tarıma bağlı yaşamışlardır. Çizelge 4.28. incelendiğinde pamuk

üreticilerin tarımla ilgilenme yani pamuk üretimine başlama yıl aralıklarını göstermektedir. Pamuk üreticilerin fazla pamuk üretimine başlama yıl aralığını 2000-2009 yılları arasında % 44 oranı ile yoğun olarak üretimde buldukları, en az pamuk üretim dönemi 1984-1990 yılları arasında % 5,8 oranı ile pamuk üretimi yaptıkları belirlenmektedir. Pamuk üreticileri uzun yıllar boyunca pamuk tarlalarında çalışmışlardır. Mevsimlik işçi olarak Çukurova Bölgesi'nde tarım işçisi olarak çalışmışlardır. Şanlıurfa iline GAP tamamlanan bölgelerinde kuru alanlar sulanabilir tarım arazilerine dönüşmesi ile pamuk üretimini kendi arazilerinde üretime başlamışlardır.

Çizelge 4.29. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin pamuk üretimi yıllara göre dağılımı

Yıllar	Miktar (kişi)	Pay (%)
1-5 yıl	35	23,3
6-10 yıl	47	31,3
11-20 yıl	52	34,7
21-30 yıl	15	10,0

Çizelge 4.29.'da pamuk üretimi yapan üreticilerin tarımla uğraşma durumunun yıllara göre dağılımı gösterilmektedir. Pamuk üreticileri en yoğun olarak 11-20 yıl arası üretimde buldukları belirlenmektedir. 2000 yılından sonra daha fazla pamuk üretimine yoğunluk verdikleri bunun temelinde destekleme politikasından kaynaklandığı tespit edildi. 2000 yıllarından önce pamuk ürünü yerine mısır, buğday, arpa gibi hububat ürünleri ürün deseni oluşturmaktadır. Özellikle Atatürk Barajı'nın GAP ile Harran Ovası'nın sulama tarımına açılması pamuk üretimine yön vermiştir.

Şanlıurfa İlinde Pamuk üretimi bölge de hızla gelişmekte ve her geçen gün pamuk ülke ekonomisine katma değer sunmaktadır. Pamuk üreticilerinin büyük çoğunluğu daha önceleri Çukurova bölgesinde pamuk tarlalarında çalışan çiftçilerden oluşmaktadır.

Eğitim ve yayım çalışmalarından kaynaklı sorunlar nedeniyle pamuk üreticileri gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olmamasından dolayı pamuk üretimine başlayan pamuk üreticileri üretim ve verim konusunda sorunlar yaşamışlardır. Yapılan anket çalışmasında pamuk üretimi yapan çiftçilerin eğitim durumu incelenmiştir.

Çizelge 4.30. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin eğitim durumu

Eğitim Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
Okur Yazar	30	20,0
İlkokul	33	22,0
İlköğretim	49	32,7
Lise	35	23,3
Üniversite	3	2,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.30.'da pamuk üretimi yapan çiftçilerin eğitim durumu gösterilmektedir. Pamuk üreticilerin %32,7'si eğitim durumu ilköğretim mezunu olduğu ve % 20'lik kısmının okuryazar olduğu tespit edilmektedir. Pamuk üretiminde bulunana

üreticilerin eğitim durumları düşüktür. Pamuk üreticilerinin %2'lik kısmı üniversite mezunu olduğu tespit edildi.

Pamuk üreticilerinin eğitim seviyelerinin düşük olması tarımsal üretimi artırıcı eğitim ve yayım çalışmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca pamuk üreticilerin hane genişliği incelediği takdirde; pamuk üreticilerinin geniş aile yapısına sahip olduğu tespit edilmektedir. Geniş aile yapısı pamuk üretiminde iş gücü ihtiyacına etkisi bulunmaktadır.

Çizelge 4.31. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin hane genişliği

Kişi Sayısı	Miktar (kişi)	Pay (%)
1-5	13	8,7
6-10	62	41,3
11-15	49	32,7
16-28	26	17,3

Çizelge 4.31.'de pamuk üretimi yapan üreticilerin hane genişliğini göstermektedir. Hane genişliği incelendiği %41,3 oranı ile 6-10 kişi sayısına sahip geniş aile yapısını mevcuttur. Fakat pamuk üretimi zahmetlidir ve yoğun bir iş gücüne sahiptir. Pamuk işletmeleri yeterli iş gücüne sahip olamadığı durumlarda pamuk üretimi için daimi işçilere ihtiyaç duymaktadırlar. Pamuk üretiminde işletme sahipleri daima işçileri çalıştırmak için erkekleri tercih etmektedirler.

Çizelge 4.32. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin daimî işçilerin cinsiyet durumu

Cinsiyet	Miktar (kişi)	Pay (%)
Erkek	149	99,3
Kadın	1	0,7
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.32.'de pamuk üretimi yapan daimî işçilerin cinsiyet durumu incelendiğinden de kadınların pamuk üretiminde %0,7 oranı ile daimî işçi olarak tercih edilmediği tespit edilmektedir. Pamuk üretiminde daimi işçilerin yaş dağılımı incelendiğinde;

Çizelge 4.33. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin daimî işçi yaş dağılımı

İşçi Yaşı	Miktar (kişi)	Pay (%)
14-18 yaş	1	7,0
19-35 yaş	38	25,3
36-60 yaş	43	28,7
61 ve üzeri yaş	22	14,7

Çizelge 4.33.'de daimî işçilerin yaş dağılımını göstermektedir. Görüldüğü gibi 36-60 yaş arası %28,7 ile daimi işçi çalıştırma yaş aralığına sahip işçiler tercih edildiği tespit edilmektedir. Pamuk işletmeleri pamuk üretimi için daima işçilerini seçerken belli bir yaş ortalamasına sahip işçileri tercih etmektedirler.

Pamuk üretimi yapan işletmelerin arazi tasarruf şekilleri incelendiğinde; mülk sahibi üreticilerin yoğun olduğu tespit edilmektedir.

Çizelge 4.34. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin arazi tasarruf şekilleri

Arazi Tasarruf Şekilleri	Miktar (kişi)	Pay (%)
Kiracı	15	10,0
Ortak	3	2,0
Mülk Sahibi	132	88,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.34.'de pamuk üretimi yapan çiftçilerin arazi tasarruf şekilleri gösterilmektedir. Pamuk üreticilerinin % 88'i kendi arazisinin sahibi olan işletmelerden oluşmaktadır. Tarım işletmelerinin % 3'lük kısmı pamukta ortak olarak işletme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Pamuk üretiminde ortakçılık ve yarıcılık oranı düşüktür. Pamuk üretimi yapılan tarlaların arazi parsel sayısı toplu bir yapıya sahip olup küçük ve dağınık arazilere sahip değildir.

Çizelge 4.35. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin arazi parsel durumu

Arazi Parsel Sayısı	Miktar (adet)	Pay (%)
1-5	133	88,7
6-10	16	10,7
11-16	1	0,7

Çizelge 4.35.'de arazi parsel sayısını göstermektedir. Arazi parsel sayısı incelendiğinde % 88,7 oranı ile 1-5 arazi parsel sayısının sahip oldukları tespit edilmektedir. Yani pamuk üretim alanları büyük ve miras yollu gibi nedenlerle küçük ve dağınık arazi genişliğine sahip olmayan tarım arazilerinden oluşturmaktadır. Pamuk üreticileri üretimde buldukları pamukları en uygun fiyatta satışını yapmak istemektedirler. Fakat kütlü pamuk satış fiyatlarında dalgalanmadan kaynaklı olarak satış fiyatlarında değişiklikler bulunmaktadır.

Çizelge 4.36. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin kütlü pamuk satış durumu (2017)

Kütlü Pamuk Fiyat Aralığı (TL)	Miktar (adet)	Pay (%)
1 -2	2	1,3
2-2,5	11	7,3
2,5-3	130	86,7

Çizelge 4.36.'de kütlü pamuk satış durumu (2017) ait verileri göstermektedir. Kütlü pamuk fiyat aralıkları incelendiğinde 2,5-3 TL arası %86,7'lik oranla pamuk satışı yapıldığı tespit edilmektedir. Fakat 2017 yıllı pamuk satış fiyatları incelendiği zaman pamuk satışlarının değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Yapılan anket çalışmasındaki işletmeler incelendiğinde 3 TL – 5 TL arasında 34 pamuk üreten tarım işletmenin %22,7 oranına sahip olduğudur. Fakat işletmelerin büyük çoğunluğunun bu fiyattan ürünlerini satamadıkları tespit edilmiştir. Üretici en uygun zamanda pamuk satmak ister fakat en uygun zamanın tespit etmek öyle kolay bir süreç değildir. Pamuk fiyatlarının en

yüksek olduğu noktayı belirlemek piyasa koşulları ve doğa koşullarına bağlıdır. Pamuk üreticileri genellikle pamuklarını Kasım- Aralık ayında satmaktadırlar. Çünkü pamuk hasadı eylül – ekim aylarında başlar. Pamuk hasadı başladığı ilk dönemlerde pamuk üreticisi pamuklarını piyasaya pek sürmek istemez çünkü ilk dönemlerde pamuk fiyatlarının düşük olduğu düşüncesi ile hareket eder ve ileriki aylarda Kasım-Aralık dönemlerin de pamuk fiyatlarının yükseleceğini düşünür. İlk dönemler de pamuk satışı yapan işletmeler genellikle pamuk üretim maliyetlerinden (gübre-mazot-işçilik) dolayı borçlu olan çiftçiler tercih eder. Borçlarını ödeyip gelecek sezon için toprak hazırlığını yapmak için erken satışı tercihi seçerler. Bazı pamuk işletmeleri çeşitli nedenlerden dolayı arazilerini satışa sunmaktadırlar. Satışa sundukları arazileri ilk önce arazi komşularına, akrabalarına daha sonra ilçe genelindeki diğer pamuk üreticilerine satışını yapmak istemektedirler. Diğer il veya ilçelerden yabancı üreticilere arazi satışını pek tercih etmemektedirler. Pamuk üretimi yapan işletmeler işletme durumlarına göre kiralık arazi, mülk arazi ve ortakçı arazilerden oluşmaktadır. Kiralık araziler büyük hazine arazilerinden oluşmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı Toprak Reformu Müdürlüğü'nden hazine arazileri yıllık ücretleri ödenerek kiralanmaktadır. Pamuk üreticilerinin mülk arazi satış fiyatları (da/TL) arazinin bulunduğu yere ve toprak yapısına göre değişiklik göstermektedir.

Çizelge 4.37. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin tarla arazi değeri (da/TL)

Arazi Fiyat (da/TL)	Miktar (adet)	Pay (%)
1000-5000	43	28,7
5000-10000	7	4,7
10000-15000	51	34,0
15000-20000	30	20,0
20000-30000	19	12,7

Çizelge 4.37.'de pamuk üretimi yapan arazinin çıplak değerlerini göstermektedir. Anket çalışılması yapılan üreticilerin % 28,7 oranı ile arazi fiyatları 1000-5000 da/TL olduğu tespit edilmektedir. Şanlıurfa İlinde pamuk üretimi yapan işletmelerin tarım arazi fiyatlarını incelendiğinde pamuk arazilerinin dönüm olarak fiyat aralığı 2.000 TL ila 30.000 TL arasında değiştiği görülmektedir. Dekarı 30.000 TL olan pamuk arazileri sulanabilir, verimli ve yerleşim merkezlerine yakın olan arazilerdir. Bu araziler yerleşim yerlerinden uzak olanlara göre daha küçük parçalı arazilerdir. Dekarı 5.000 TL olan araziler sulama durumu yeraltı (kuyu) sulama sistemlerine sahip elektrik enerjisine bağlı ki sulama maliyeti yüksek olan, taşlık ve verimsiz arazilerdir. Bu araziler büyük ve taşlık arazilerdir.

4.2.2. Tarımsal desteklemelerin fayda durumu

Tarımsal desteklemelerden özellikle pamuk ürününe verilen destekleme pamuk üreticilerinin pamuk ekmesinin en önemli nedenidir. Üreticiler pamuk desteklemesi için tarlalarındaki ürün deseni etkin faktör olarak pamuk desteklemesi olarak görmektedir. Aşağıdaki çizelgelerde tarımsal desteklemelerden pamuk üreticileri doğru ve etkin olarak faydalanabilir durumları incelenmiştir.

Çizelge 4.38. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin arazilerin durumu

Pamuk Ekim Alan (da)	Miktar (adet)	Pay (%)
0-50	76	50,7
50-100	50	33,3
100-150	6	4,0
150 ve daha fazlası	18	12,0

Çizelge 4.38.'de Şanlıurfa ili pamuk ekimi yapılan arazilerin durumunu göstermektedir. Tarım arazi sahiplerinin % 50,7'si 0-50 da arasındaki arazilerini pamuk üretimi yaptığı tespit edilmektedir. Tarım arazilerini 100-150arası pamuk ekimi yapan işletme % 4 ile en düşük orana sahiptir. Çizelgeden de anlaşılacağı gibi pamuk üretimini büyük arazi sahipleri üretmeyi tercih ettiği tespit edildi. Pamuk Şanlıurfa'daki büyük işletme arazileri tarafından benimsediğini, bazı çırçır fabrikası gibi özel sektör tarafından üretimi yapıldığı tespit edildi. Bölgede pamuk üretimine yönelik ekonomik faaliyetler şekillendiği böylece pamuk üretimi üreticilerin bilinçli üretim yaptığı tespit edildi.

Özel sektör pamuk üretimi hem kendi arazilerinde hem de arazi kiralarak büyük oranlarda pamuk üretimi yaparak ekonomiye katkı sağlamaktadır. Pamuk işletmelerinin pamuk verimleri aynı ilçeden ilçeye hatta köyden köye farklılık göstermektedir.

Çizelge 4.39. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin pamuk verim durumu

Pamuk Verim (kg/da)	Miktar (adet)	Pay (%)
0-200	1	0,7
200-400	6	4,0
400-500	32	21,3
500-600	86	57,3
600 ve üzeri	25	16,7

Çizelge 4.39.'da Şanlıurfa ili pamuk verim durumunu göstermektedir. Pamuk verimi %57,3 oranı ile 500-600 kg/da arasında üretim verimi olduğu tespit edilmektedir. %0,7'lik oran ile pamuk verimi 200 kg/da arasında olmaktadır.

Şanlıurfa ilinde pamuk üretim verimleri değişiklik göstermektedir. Çizelge 4.39.'da anlaşılacağı gibi pamuk verimi değişiklik göstermesinin en önemli nedeni arazinin topografi yapısıdır. Pamuk verimi toprak yapısı ve toprağın sulana bilirliliği ile ilgilidir. Harran ovası henüz tam olarak sulanabilir alanlara sahip yerlere sahip değildir. Ova içerisinde sulama tarımı yapılamayan bölgeler mevcuttur. Bu bölgeler daha çok taşlık ve kuyu (yeraltı) sulama sistemi ile sulanabilen tarım arazileridir. Bu arazilerin mevcut durumları pamuk verimini düşürmektedir. Çizelge 4.39 incelendiğinde takdir de en yüksek verimin 550 da/kg olduğu ve pamuk işletmeler arasında %23,3 oranına sahip olduğudur. Pamuk verimi olarak 550 da/kg çok iyi bir durumda olduğumuzun göstergesidir. Çünkü diğer pamuk üreten dünya ülkelerin de pamuk verimleri bu derece yüksek değildir. Çizelge 4.39 dikkatlice incelendiği takdirde pamuk üreticilerimizin

pamuk üretimi için gerekli bilgi ve tecrübeye sahip oldukları sonucu tespit edilmektedir. Pamuk üreticilerin pamuk üretimi konusunda bilgili ve tecrübelidir. Pamuk ürünü için gerekli olan gübre zamanı, bitki hastalık ve zararlılarına karşı gerekli ilaç ve mücadele yöntemlerini başarılı olarak uyguladıkları tespit edilmektedir. Yani pamuk üreticileri hangi dönemde hangi gübreyi kullanmaları gerektiğini, hangi bitki zararlısı ile hangi mücadele yönteminin başarılı sonuç vereceğini bildiği sonucuna varılmaktadır. Ama burada dikkat edilmesi gerek nokta şu gübre zamanı biliyor fakat hangi gübrenin ne işe yaradığı, neye faydalı geldiğini bilmiyor. Yani çiftçilerimiz yapmış oldukları pamuk üretim veriminin bu derece yüksek olmasının nedeni çiftçilerimizin kendi aralarındaki organizasyon, tarımsal dayanışma ve danışman sisteminin etkili olduğu gerçeğidir.

Anket çalışmasını yaptığım 3 işletmeler de pamuk verimlerini 1.000 da/kg olduğudur. Fakat böyle bir durumun mümkün olmasının zor olduğunu belirtmeme rağmen 1.000 da/kg konusunda gerçek olduğu söylemelerinden kaynaklanmaktadır.

Çizelge 4.40. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin tarımsal üyelik ve destekleme durumu

Tarımsal Gelir ve Üyelik Durumu	Evet		Hayır	
	Miktar (adet)	Pay (%)	Miktar (adet)	Pay (%)
İşletmeye destek olacak başka gelir kaynağınız var mı?	44	29,3	106	70,7
Herhangi bir kooperatife / birlik / üretici organizasyonuna üye misiniz?	41	27,3	109	72,7

Çizelge 4.40.'da pamuk üretimi ile uğraşan işletmelerin %70,7'si yaklaşık 106 pamuk işletmesi gelir kaynağı sadece pamuk üretimi iken %29,3'lük kısmı ise işletmenin başka gelir kaynağı olduğu tespit edildi. Bu durum şunu göstermektedir ki pamuk üreticileri sadece pamuk ürünü ile ilgilenmekte ve tek ürün dalında uzmanlaşma yolunu tercih etmektedir. Böylece bölge de pamuk ve pamuk sanayisi gelişme sağlaması söz konusudur. Fakat pamuk sanayisinin gelişmesi birliktelik için de dayanışma ve danışma ile mümkün olmaktadır. Yapılan incelemem de şunu tespit etmiş bulunmaktayım. Kooperatif, birlikler ve üretici organizasyonları aktif ve etkin olarak tarımda seslerini duyuramamaktadırlar. Üreticiler kooperatifler bağımsız kendi başlarına hareket ediyorlar. Hatta büyük çoğunluğu Kooperatif, Üretici Birliklerine ön yargılı bakmaktadır. Anket çalışması sonuçlarında da tespit edildiği gibi 150 pamuk işletmecisinin sadece 41 tanesi kooperatif veya üretici birliklerine üye iken %72,7'sini oluşturan 109 tane tarım işletmesi üye değildir. Üretici Birliklerin veya Kooperatiflerin etkin olması veya güçlendirilmesi böyle çoğu ekonomik sorunlarına çözüm yolu bulunacaktır.

Çizelge 4.41.'de bahsedildiği gibi %50,7 oranı TKB çalışanları tarafından etkili olduğu tespit edildi. Üreticileri yönlendirme de en etkili faktör Tarım Bakanlığın da çalışan mühendislerin olduğu, çiftçilerin bakanlık personellerine güvendiğinin göstergesidir. Tarım Bakanlığı personelleri tarıma yön vermesinde en etkili güç ve yöntem olmaktadır.

Çizelge 4.41. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin Kooperatif /Üretici Birlikleri üyeliğinde etkili olan faktörler

Kooperatife / birliğe / üretici organizasyonuna üyeliğinizde etkili olan faktörler	Miktar (adet)	Pay (%)
TKB çalışanları	76	50,7
Diğer Üreticiler	18	12,0
Komşu veya akraba	23	15,3
Medya (Gazete, TV, vb.)	5	3,3
Diğer	28	18,7
Toplam	150	100,0

Ayrıca pamuk üreticileri ile yaptığım görüşmelerde kooperatif, üretici birliğine üye olmayan çiftçilerin %30,7'si yani 46 pamuk üreticisi gelecek üretim dönemlerin de üye olma planını da bulunurken, %15,3'ü üye olmayı düşünmediklerini belirtir. Üyelik konusun da henüz tam net karara sahip olmayan üreticiler %46 oranı ile en yüksek orana sahiptir.

Üreticilerin kooperatifi, üretici birliklerine katılımını sağlamak için kooperatif ve üretici birliklerin güçlendirilmesi, çağdaş bir yönetim anlayışı ile revize edilmesi gerekmektedir. Pamuk üretim maliyetleri yüksektir. Bu nedenle yapılan anket çalışmasında pamuk işletmeleri aileme geçimi için yeterli olmadığını tespit edilmiştir.

Çizelge 4.42. Şanlıurfa İli pamuk üreticilerin pamuk işletmelerinin ekonomik yeterlilik durumu

Araziyi / İşletme Aile Geçimi İçin Yeterlilik Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
Evet yeterli	48	32,0
Hayır yeterli değil	102	68,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.42.'de görüldüğü gibi % 68 oranı ile pamuk işletmelerinin aile geçimi için yeterli olmadığı tespit edildi. Küçük ölçekli tarım işletmeleri yapısı genel olarak aile işletmeleridir. Pamuk üretimi aile bireylerinin kendi aralarında iş bölümü ile mümkün olmaktadır. Arazi hazırlığından, tohum ekimi, gübreleme, çapalama ve hasada kadar ki süreçte işletmede için gerekli iş gücünü aile fertleri karşılamaktadır. İş gücünün aile bireyleri tarafından sağlanması pamuk üretim maliyetini düşürmektedir. Pamuk fiyatlarındaki dalgalanma ve üretim maliyetlerindeki değişken maliyetlerinin belirsizliğinden dolayı küçük ve orta ölçekli işletmeler pamuk ürünlerinin satışından bekledikleri memnuniyeti sağlayamadıkları gibi zararına satışta yapmak zorunda kalmaktadırlar. Küçük ve orta ölçekli pamuk işletmelerin de gelir seviyelerini yükseltmek için diğer sektörlerde hizmet etmektedirler. Pamuk üreticilerinin %68'i yani 102 işletme pamuk üretiminin aile geçimine yeterli bulmadığı, % 32 ise yeterli görmektedir. Pamuk işletmelerin büyük çoğunluğun da pamuk üretimi aile geçimini yeterli olmadığı tespit edilmektedir. Pamuk üretiminin yanın da diğer hizmet sektörlerinde çalışarak aile geçimini sağlamaktadırlar. Pamuk işletmeleri aile geçimini artırmak ve aile geçimini yükseltmek için diğer sektörlerde çalışmaktadırlar.

Çizelge 4.43. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin pamuk işletmelerinin diğer hizmet sektörleriyle ilişkisi

Pamuk Üretimi Zarar Durumunda	Miktar (adet)	Pay(%)
Büyük Şehre Göç	7	4,7
Kredi Ve Faiz İle İşletme Devamı	2	1,3
Hayvancılık	29	19,3
Seracılık	6	4,0
Diğer Hizmet Sektörleri	58	38,7
Kararsız	48	32,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.43.'de gösterildiği gibi tarım işletmelerinin yetersiz kaldığı durumlarda, işletme sahipleri aile geçimlerini sağlamak için büyükşehre göç, hayvancılık, seracılık, kredi ve faizle tarım işletmesi devamı ve diğer hizmet sektörlerinde çalışmaktadır. Tarım işletmelerine sahip pamuk üreticileri, pamuk ürünün kazandırmadığı dönemlerde mevsimlik tarım işçisi olarak diğer bölgelere göç etmek yaygındır. Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaya giden aile bireyleri göç ettikleri bölge de tarım işçisi olarak çalışmaktadırlar. Mevsimlik tarım işçisi olarak çalıştıkları durumlarda konaklama yerleri çadırıdır. Zor şartlar altında tarım işçiliği yapan bölge insani hasat sonrasında köylerine dönmektedirler. Çizelge 4.43'de gösterildiği gibi diğer hizmet sektörleri %38 oranında en yüksek orana sahiptir. Mevsimlik tarım işçiliğini tercih etmeyen aileler her geçen gün azalmaktadır. Bunun yerine diğer hizmet sektörlerinde çalışmak daha fazla getiri sağlamaktadır. Çünkü mevsimlik tarım işçileri hem çalışma şartları ağır ve sosyal güvenlik gibi sosyal çalışma haklarından mahrum kalmaktadırlar. Diğer hizmet sektörlerinde çalışmak istemelerinin diğer önemli bir özelliği kendi buldukları bölgeyi terk etmek istememeleridir. Gurbette yaşamak istememelerinden kaynaklanmaktadır. Aile bağları sıkıdır. Bu nedenle büyük şehre göç etmek oranı %7'dir. Büyük şehirde yaşamak, şehre uyum ve adaptasyon sorunu yaşayacaklarını bilmektedirler. Bazı işletme sahipleri banka ve kredi ile işletmelerinden kaynaklı ekonomik giderlerini yüksek faizler altında devam ettirmektedir. Üretici köyünü, toprağını terk etmek istememektedir. Köy yaşantısı geliştirmek için seracılık, hayvancılık gibi faaliyetler de bulunmaktadır. Aile geçimini sağlayabilmek için köyün de pamuk üretiminin yanın da seracılık yapmayı planlayan işletme oranı %4 iken son yıllarda hayvancılık faaliyeti bulunan işletme oranı % 19,3'tür. Pamuk üreticileri hayvancılık faaliyetleri bulunarak aile geçimini artırma eğilimi göstermektedir. Fakat üreticilerin sorunlarından biri olan birlik ve kooperatif kuruluşlarının olmamasıdır. Üreticiler bu gibi üretici birliklerinden habersiz kendi başlarına üretim yapmakta, ürettikleri ürünü kendi olanakları satışını gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Pamuk üretim maliyetleri yüksektir. Üreticiler işletme maliyetlerinin yüksek olması tarım desteklemeleri ile düşürmeye çalışmaktadır. Desteklemelerin pamuk üretimi devamı için en önemli etkidir. Pamuk üreticilerine göre tarımda pamuk desteklemesine verilen destekleme ödemeleri devam ettiği sürece pamuk ekimine devam etmeyi düşünen % 78,7 olup, kararsız olan %15,5 ve işletme faaliyetlerini bırakmayı düşünen çiftçi oranı % 6'dır.

Çizelge 4.44. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin gelecek yıllarda tarımsal işletmenin faaliyet durumu

Gelecek Yıllarda Tarımsal İşletmenin Faaliyet Durumu	Miktar (adet)	Pay (%)
Tarımsal Faaliyetlere Devam	118	78,7
Emin değilim	23	15,3
Tarımsal Faaliyeti Bırakacağım	9	6,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.44.'de anlaşılacağı gibi işletmelerin büyük çoğunluğu tarımsal işletmelerden vazgeçmemektedir. %78,7 oranı ile çiftçiler arazilerinde üretim yapmaya devam edeceklerini göstermektedir. Fakat burada düşünülmesi gereken hangi ürün üretileceğidir. Tarımsal desteklemeler ürün deseni seçiminde önemli faktördür.

Pamuk üreticilerinin buldukları köy ve ilçe de ekonomik belirsizliklerden dolayı yatırım yapmaktan kaçınmaktadırlar. Yatırım yapmak yerine üretime devam etmeyi tercih etmektedirler.

Çizelge 4.45. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin gelecek yıllarda tarımsal yatırım durumu

Gelecek Yıllarda Tarımsal Yatırım Durumu	Miktar (adet)	Pay (%)
Tarımsal Amaçlı Yatırım Yaparım	69	46,0
Tarımsal Amaçlı Yatırım Yapmam	81	54,0

Çizelge 4.45.'de görüldüğü gibi tarım işletme sahipleri üretime devam etmektedir. Gelecek yıllarda %54 oranın da buldukları bölge de yatırımı hedeflemezken %46 oranın da yatırım yapmayı hedeflemektedir. Bura da dikkat etmemiz gereken nokta yatırım oran değerlerinin yakın olmasıdır. Yani işletme sahipleri ülkenin ve bölgenin ekonomik durumuna göre karar vereceklerini göstermektedir. Ekonomik yatırımlar ancak istikrarlı bir ekonomi ile mümkün olmaktadır. Güçlü temellere dayalı ekonomi ile yatırımcıyı bekleyen iş ve iş olanakları mümkündür.

Tarım işletmelerinde yatırım yapmayı düşünmemelerinin neden olarak kararsızlar oranı %54 oranındadır. Bu durum ekonomik istikrarsızlık ve tarım politikalarından kaynaklandıklarını belirtmektedirler. Son zamanlarda gerçekleşen değişken üretim maliyetlerinin yükselmesi ve Suriye de meydana gelen savaş nedenleri yatırımcıyı kararlarını bekle ve izle yöntemi ile kararsızlaştırmaktadır. Yatırımcıların önündeki en büyük engellerden bir diğeri faiz oranlarının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Yüksek faiz oranları %46 oranında olduğu ve yatırımların önüne geçen etkenlerdendir. Yatırımcı gerekli sermaye için banka ve teşvikleri takip etmekte ve faiz oranlarının yüksek olması yatırımları kısıtlamaktadır.

Çizelge 4.46. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerin tarımsal yatırımını engelleyen etkenler

Tarımsal Yatırımın Önüne Geçen Etkenler	İşletme Sayı (adet)	İşletme Oran (%)
Sermayem yeterli değil	35	23,3
Gerek görmüyorum	30	20,0
Üretimi bırakacağım	2	1,3
Yeterli işgücü yok	2	1,3
Diğer nedenler	12	8,0
Kararsızlık	81	54,0
Faiz oranları	69	46,0

Çizelge 4.46.'da yatırımın önüne geçen başlıca etkenler; sermaye yetersizliği, gereksiz görülmesi, üretim bırakması, yeterli iş gücü, kararsızlık, faiz oranları yüksek olması ve diğer nedenler olarak sıralanmıştır.

4.2.3. Şanlıurfa pamuk üreticilerin destekleme yapısı

Şanlıurfa İlin de pamuk üretimin de desteklemenin pamuk üretime katkısı önemlidir. Üretimin her safhasın da üretime yönelik maliyetler artmakta son yıllarda mazottaki artış üreticilerin maliyetlerini yükseltmektedir.

Pamuk üreticileri fark ödemesi desteğinden yararlanma durumları % 72 oranında kullanım sağlarken, % 28'si desteklenmeden yararlanamamaktadır. Bunun başlıca nedeni araziler kullanımları ile yaşadıkları sorundan kaynaklanmaktadır. Bu tür çiftçiler daha çok arazilerine pamuk yerine mısır, buğday gibi desteklemesi düşük ürünler seçmektedir. Yem bitkisi Desteği, Organik tarım desteği, İyi tarım uygulamaları desteği, Damızlık koyun-keçi desteği, Anaç sığır desteği, Arılı kovan desteği, Tarım Sigortası Desteği , Çiğ Süt Desteği , Besilik Et Desteği, ARGE, tarımsal danışmanlık, Sürü yöneticisi istihdamı Desteği, ÇATAK, Çiftçi Muhasebesi veri ağı sisteme katılım desteği bakanlık bünyesinde üreticilere uygulanan desteklemelerdir. Üreticilerin bakanlığın uyguladığı destekleme tutarlarını yeterli görmemektedir. Tarımsal desteklemeler yeterlilik düzeyi 125 işletme yani % 83,3'ü oranında çiftçiler yetersiz olduğunu belirtmektedir. Maliyetlerin yüksek olduğunu belirtmektedirler ve desteklemelerin yetersizliğinden yakınmaktadır. İşletmelerin 25 tanesi % 16,6 kısmı ise tarımsal desteklemelerin yeterli olduğunu tespit edilmiştir.

Çizelge 4.47'e göre tarımsal desteklemelerin genel yapısı incelediğimizde: Pamuk işletmelerin kredi kullanım durumları yıl içerisinde de işletmelerin % 73,3 kredi kullanmamayı tercih etmektedirler. Bunun nedeni bankaların izlemiş olduğu kredi faizlerinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Diğer yandan pamuk işletmelerin % 26,7'si bankalardan kredi kullanmak zorunda olduklarından yoksun yüksek faizden dolayı sorun yaşadıklarını belirtmektedirler. Kredi kullanan pamuk üreticilerin gelecek dönem için borçlar, toprak hazırlığı, pamuk tohumu ve mazot gibi girdilerden dolayı ellerinin mahkûm olduğundan dolayı kredi kullandıklarını belirtmektedirler. Pamuk işletmelerin % 82,6'si pamuk üretimi için gerekli girdiler için bankalardan kredi kullanmanın doğru olmadığını ve gelecek yıllarda bankalardan faizli kredi çekmeyi

düşünmediklerini belirtiyorlar. Bankalardan geçmiş dönemlerde kredi kullanan işletmelerin kredi taksitleri bitmesi durumunda kredi kullanmayacakları belirtmekte. Bu nedenle gelecek yıllarda kredi kullanmayı düşünen çiftçi sayısı % 17,3 seviyelerindedir.

Çizelge 4.47. Şanlıurfa tarımsal destekleme durumu

Şanlıurfa İli Tarımsal Destekleme Durumu	Evet		Hayır	
	Miktar (Adet)	Pay (%)	Miktar (Adet)	Pay (%)
Kredi kullanıyor musun?	40	26,7	110	73,3
Gelecek yıl kredi kullanmayı düşünüyor musunuz?	26	17,3	124	82,6
Mazot gübre ve toprak analiz desteği	128	85,3	22	14,6
Fark ödemesi desteği	108	72,0	42	28,0
Yem bitkisi desteği	70	46,6	80	53,3
Sertifikalı tohum kullanma desteği	96	64,0	54	36,0
Sertifikalı fide/fidan kullanımı desteği	72	48,0	78	52,0
Organik tarım desteği	64	42,6	86	57,3
İyi tarım uygulamaları desteği	64	42,6	86	57,3
Damızlık koyun-keçi desteği	67	44,6	83	55,3
Anaç sığır desteği	64	42,6	86	57,3
Arılı kovan desteği	65	43,3	85	56,6
Tarım sigortası desteği	62	41,3	88	58,6
Çiğ süt desteği	58	38,6	92	61,3
Besilik et desteği	62	41,3	88	58,6
Diğer (arge, tarımsal danışmanlık, sürü yöneticisi istihdamı desteği, çatak, çiftçi muhasebesi veri ağı sis.katılım desteği)	64	42,6	86	57,3
Sizce tarımsal desteklemeler yeterli midir?	25	16,6	125	83,3

Yüksek faiz oranlarının olumsuz etkilerinin başında üretimi engellemesidir. Üretimin artması üreticilere uygun kredi imkanları sağlanması ile mümkündür. Üreticiler pamuk üretimini artırmak ve daha fazla tarım arazilerine pamuk ekimini yapmak istemektedirler fakat borçlar ve işletme girdilerinin yüksek olması üretimi kısıtlamaktadır. Pamuk üreticileri Tarımsal desteklemelerden faydalanma durumlarını inceleyecek olursak; mazot ve gübre desteklemesinden %85,3 oranında yararlanmaktadır. Mazot fiyatlarının yüksek olması fakat devletin ödemiş olduğu mazot desteği üreticilerin mazot fiyatlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır.

Çizelge 4.48. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarımsal desteklemelerin ödenme zamanı durum değerlendirilmesi

Tarımsal Desteklemelerin Ödenme Zamanı Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
Çok Kötü	14	9,3
Kötü	33	22,0
Kararsızım	19	12,7
İyi	76	50,7
Çok İyi	8	5,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.48.'de tarımsal desteklemelerin ödeme zamanı durumu üzerinde çiftçilerin beklentilerin üzerine yapılan çalışmada çiftçilerin tarımsal desteklemelerin

ödeme zamanı konusunda %50,7'si iyi olarak değerlendirirken,%22 oranındaki kısım tarımsal desteklemelerin ödeme zamanını kötü olarak değerlendirmektedir. Tarımsal desteklemelerin ödeme zamanı çiftçiler açısından son derece önemlidir. Çünkü gübre, bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele kullanılan ilaçlar genellikle veresiye olarak yapılmaktadır. Borçlu olan çiftçiler ödeme zamanlarını destekleme dönemi olarak belirtmektedirler. Destekleme dönemi üreticilerimizin beklentilerini %50,7 oranı ile memnun oldukları tespit edilmektedir. Burada önemli olan nokta kararsız çiftçilerin % 12,7 oranında olduğudur. Devletin uyguladığı tarımsal desteklemeler üreticilerin toplam gelir düzeylerine %55,3 oranla artış sağlamadığını belirtirken %44,7 oranında işletme sahibi tarımsal desteklemeler toplam gelir düzeyine artış sağladığı tespit edildi.%55,3 oranında üreticilerin tarımsal desteklemeler ile toplam gelir düzeyine artış sağlamadığını belirtmesindeki en önemli etkenleri sıralanırsa; Pamuk üretim maliyetlerinin yüksek olmasıdır. Son yıllarda yaşanan Elektrik enerjisi problemi bunların başında gelmektedir. Özellikle elektrik enerjisine bağlı üretim yapmakta olan çiftçiler pamuk üretim maliyetleri yüksek olmaktadır. Kuyu (yer altı) sulama suyu sistemlerinin de elektrik enerji kullanılmaktadır. Bu durum elektrik enerjinin tüketilmesi ve maliyetinin yükselmesine yol açmaktadır.

Çizelge 4.49. Tarımsal desteklemelerin Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre toplam gelir düzeyine etkisi

Devletin Uyguladığı Tarımsal Desteklemeler Toplam Olarak Gelir Düzeyi Etki Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
Toplam Gelir Düzeyini Artırıyor	67	44,7
Toplam Gelir Düzeyini Artırmıyor	83	55,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.49.'a göre bir diğer önemli husus mazot fiyatlarının yüksek olmasıdır. Bu gibi etkenlerden dolayı üreticilerin maliyetleri yükselmekte ve tarımsal desteklemelerden faydalanırken toplam gelir düzeylerine bu artış sağlayamamaktadır. %44,7 oranı ile tarımsal desteklemelerin toplam gelir düzeylerine artış sağladığını belirtmektedirler. Bu işletme sahipleri büyük işletme sahipleri olup, özel sektörün kendi ve kiralık arazilerde pamuk üretimi yapan işletmelerdir. Bu işletme sahipleri arazileri verimli ve kanal suyu ile sulanan arazilere sahiptir.

4.2.4. İşletmelerin tarımsal destekleme bilgileri

Tarımsal desteklemeler üreticiler için oldukça önemli olduğunu daha önce ki konularımız da anlatmıştık. Tarımsal Desteklemeler çiftçinin üretimini, üreteceği ürünü, gelirini kısaca üreticinin ürün seçiminin de önemli rol oynamaktadır. Tarımsal desteklemeler tarım politikalarının da üreticilere yön vermede etkilidir. Üreticileri yönlendirmek tarım politikaları ile mümkündür. Üreticiler mevcut hükümetin uyguladığı tarım politikaları takip etmektedir. Üretici artık şunu çok iyi biliyor tarım politikaları kapsamındaki ürünleri yetiştirmesi gerektiğini ve tarım politikaları dışında ürün seçimi risk faktörü altında kalacağıdır. Tarımsal desteklemeler olmazsa eğer tarım yapmayı %54 oranı hayır diye cevap verirken %46 oranında 69 işletme evet diye cevap vermektedir. Tarım bırakmayı düşünen çiftçiler maliyetlerden şikayetçi olan çiftçilerdir.

Ayrıca tarımsal üretim yapmaktan yorulan üreticiler başka sektörleri düşünmekte ve arayış içerisinde olan üreticiler oluşturmaktadır.

Çizelge 4.50. Tarımsal desteklemelerin olmaması halinde Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarımsal faaliyet durum incelemesi

Tarımsal Desteklemeler Olmazsa Tarımsal Faaliyet Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
Tarımsal Faaliyette Bulunmam	69	46,0
Tarımsal Faaliyette Bulunurum	81	54,0

Çizelge 4.50.'e göre tarımsal desteklemeler hükümetlerin uyguladığı tarım politikaları içerisinde araçtır. Tarımsal desteklemeler olmaz üretim yapmaya yine de devam etmeyi düşünen üreticilerin büyük çoğunluğundaki ortak düşünce burası bizim köyümüz, burası bizim toprağımız arazimiz ve bu tarım işi bizim mesleğimiz, hayat yaşantımız diye düşünen toprağını, köyünü, arazisini, benimsemiş çiftçilerdir. Çiftçiler destekleme olmazsa fiyat ve pazarı daha kolay ürünlerin tarımını yapacaklarını belirtmektedirler. Pamuk desteklemesi olduğu için üretimini yapmakta olduklarını belirtmektedirler.

Çizelge 4.51. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin tarım ürünü seçiminde etkili olan faktörler

Tarımsal Ürün Seçiminde Etkili Olan Faktörler	Miktar (kişi)	Pay (%)
Devlet Desteklemeleri	146	97,3
İklim ve Çevre Faktörler	2	1,3
Pazar Araştırması	2	1,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.51.'de görüldüğü gibi tarımsal ürünlerin seçimin de en etkili olan faktörün %97,8 ile 146 pamuk üretimi yapan işletme sayısına göre devlet desteklemeleri olduğu tespit edilmiştir. Buradan çıkan durum pamuk üreticileri devlet destekleme politikalarına göre üretimini belirlemektedir. Ayrıca pamuk üretimi yapan işletmeleri 118'i yani %78,7 her yıl düzenli olarak pamuk desteklemeleri için başvuruda buldukları tespit edilmiştir. Çeşitli sebepler dolayı %20,7'lik kısmı pamuk desteklemelerine başvuru yapamamaktadır. Bunun neden bazı işletme sahipleri bankalardan kredi çekmek için işletme arazilerini başka şahıslara kiralık olarak vermekte, bazıları arazi sorunlarından dolayı ve arazi paylaşımında yaşanan problemlerden dolayı her yıl düzenli olarak desteklemelere başvuru yapamadıklarını belirtmektedirler.

Çizelge 4.52.'de anlaşılacağı gibi üreticilerin desteklemeler hakkındaki bilgi kaynağını göstermektedir. Üreticiler desteklemeler hakkında bilgi kaynakları Tarım ve Orman İl Müdürlüğü tarafından yapılan toplantıları, Basın Bültenleri toplantıları, Elektronik medya ilgili web siteleri, yerel veya ulusal medya organları, arkadaş çevresi, akraba çevresi ve diğer bilgi kaynakları ile desteklemeler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bilgi kaynakları içerisinde %47,3 oranı ile Tarım ve Orman Bakanlığı il müdürlüğü tarafından toplantılar olduğu tespit edilmiştir. Pamuk üreticilerin

desteklemeler hakkında en doğru bilgi kaynağı olarak İl müdürlüğü tarafından verilen bilgilerin doğruluğuna güven duyduğunu belirtmektedirler.

Çizelge 4.52. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin desteklemeler hakkında bilgi kaynağı

Desteklemeler Hakkında Bilgi Kaynakları	Miktar (kişi)	Pay (%)
Tarım ve Orman İl Müdürlüğü	71	47,3
Basın bültenleri – toplantıları	9	6,0
Elektronik medya - ilgili web siteleri	9	6,0
Yerel veya ulusal medya organları	2	1,3
Arkadaş çevresi	19	12,7
Akraba çevresi	30	20,0
Diğer	10	6,7

Pamuk üreticileri desteklemelere başvuru esnasında bir güçlükle karşılaşmadıkları 135 işletme sahibi %90 oranı ile katılmakta iken 15 işletme %10 oranı destekleme başvurusu sırasında sorun yaşadıklarını belirtmektedirler. Üreticilerin desteklemelere başvuru esnasında güçlükle karşılaşılması için belgeler sade ve basit olacak şekilde tasarlanmaktadır. Başvuru esnasında il müdürlüğü çalışan personellerinin yardımları yadsınamaz bir gerçektir. Pamuk üreticiler desteklemelere başvuru esnasında sorun yaşayan çiftçilerin evrak eksikliği, teknik elemanlarının yerinde olmaması, teknik elemanların yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, teknik elemanların yardımcı olmadığını, fazla sıra beklediklerinden şikâyetçi oldukları tespit edilmektedir. Tarımsal desteklemelerden sonra pamuk işletmelerinin kapasitelerini artırmayı düşünen işletme sayısı 39 iken ki bu oran % 26, işletme kapasitesini artırmayı düşünmeyen işletme sayısı ise 106 dan % 70,7 oranındadır. İşletme kapasitesini artırma eğiliminde olmak istememelerinin nedeni pamuk ürünün son zamanlar da maliyetlerinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 4.53. Şanlıurfa ili pamuk üreticileri desteklemelerden sonra işletmenin kapasite durumu

Desteklemelerden Sonra İşletmenin Kapasite Artırma Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
İşletmenin Kapasitesi Artıyor	39	26,0
İşletmenin Kapasitesi Artırmıyor	106	70,7

Çizelge 4.53.'de tarımsal üretimdeki kullanılan teknik bilgileri pamuk üreticileri kendi olanakları ile araştırmaları, arkadaş çevresi, tarım teşkilatları ve diğer bilgi kaynakları ile üretimde kullanılan teknik bilgilere ulaşmaktadırlar. Diğer bilgi kaynakları internet, dergi, konu uzmanları, TV yayın ve basın organları sayılabilir.

Çizelge 4.54.'de anlaşılacağı gibi tarımsal üretimde kullanılan teknik bilgiler %42,0 oranı ile tarım teşkilatından öğrendikleri tespit edilmektedir. Tarım teşkilatı elemanları çiftçiler arasında güven, saygı arasında tarımsal danışmanlık hizmetleri sağlıklı olarak yürütülmektedir. Tarımsal danışmanlık hizmetleri çiftçilerimizin üretimi başarılı sonuçlar kazandırarak pamuk verimlerini yükseltmektedir.

Çizelge 4.54. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin tarımsal üretimde kullanılan tekniklerin öğrenildiği bilgi kaynağı

Tarımsal Üretimdeki Kullanılan Teknik Bilgileri Öğrenim Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
Kendim	53	35,3
Arkadaşım	29	19,3
Tarım teşkilatı elemanları	63	42,0
Diğerleri	5	3,3
Toplam	150	100,0

Pamuk veriminin yükselmesi ülkemizde başta tekstil olmak üzere ekonomimize can vermekte hayat vermektedir. Tarım politikaların sağlıklı tespit edilmesi ve tarımsal desteklemelerin etkinliğini ve faydalığını artırmak için en başta tarım danışmanlık hizmetlerinin sahada görev alması ve çiftçilere hizmetlerini fayda sağlamaktadır.

Çizelge 4.55. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre sosyal ve kültürel açıdan tarımsal desteklemelerin faydaları

Sosyal ve Kültürel Açıdan Desteklemelerin Faydaları Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
Toplu Olarak Karar Almayı Geliştirdi	82	54,7
Kooperatifçiliği Geliştirdi	3	2,0
Sosyal Dayanışmayı Geliştirdi	41	27,3
Sorunlara Ortak Çözümü Sağladı	12	8,0
Kararsız	12	8,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.55.'de tarımsal desteklemelerin sosyal ve kültürel açıdan desteklemelerin faydaları; toplu olarak karar almayı geliştirmesi, Kooperatifçiliği geliştirmesi, sosyal dayanışmayı geliştirmesi, sorunlara ortak çözüm sağladığı tespit edildi. Bu saydığımız unsurlar içersin de sosyal ve kültürel açıdan desteklemelerin faydaları içersin de %54,7 oranı ile toplu olarak karar almayı geliştirmesi sonucuna ulaşılmaktadır. Desteklemelerin sosyal hayatı paylaşan insanların toplu olarak karar alma sürecini gerçekleşmesi desteklemenin insanlar arasındaki bağları sıklaştırması önemli bir fayda olmaktadır. Desteklemeler insanlar arasındaki bağı güçlendirmesi, birlikte hareket etmek, toplu karar almak arasındaki etkisi şöyle açıklamak mümkündür. Desteklemeler ile insanlar yaşadıkları sorunları, problemleri toplum içerisinde birbirleri kendi aralarında çözüm önerileri bulduklarıdır. Ayrıca sosyal ve kültürel açıdan desteklemelerin faydalarının %27,3 oranla sosyal dayanışmayı geliştirdiğini belirtmektedir iken %8'lik kısmı sorunlara ortak çözüm bulmakta faydalandıklarını belirtmektedirler. Şanlıurfa ilinde pamuk üretimin de bulunan üreticiler desteklemelerden memnun oldukları tespit edilmektedir.

Çizelge 4.56. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarımsal desteklemelerin devam durumu

Desteklemelerin Devam Etmesi Durumu	Miktar (kişi)
Tarımsal Desteklemeler Devam Etsin	143
Tarımsal Desteklemeler Devam Etmesin	3
Kararsız	4

Çizelge 4.56.'a göre pamuk üretimi yapan üreticilerin desteklemeleri devam etmesi gerektiğini 143 işletme evet derken sadece 3 adet işletme desteklemelerin devam etmemesi gerektiği düşüncesindedir.

4.2.5. Üreticinin tarımsal desteklemelerle ilgili düşünceleri

Üreticilerin tarımsal desteklemeler ile ilgili düşünceleri incelenmiş olup pamuk üreticilerinin beklenti ve memnuniyet düzeyleri araştırılmıştır. Pamuk üreticilerin verim seviyelerini artırmak ve pamuk üretiminin ülke ekonomisine katma değerini yükseltmek için üreticilerin düşünceleri neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Tarımsal desteklemeler de üreticilerin daha verimli üretime teşvik etmek için ne gibi düşüncelere sahip olduğu bir ölçüt oluşturulması hedeflenmektedir.

Çizelge 4.57. Pamuk'a ödenen tarımsal desteklemelerin Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre beklenti durumu

Üreticinin Tarımsal Desteğin Kullanımı İle İlgili Beklenti Durumu	Önem Dereceleri										Ort.
	1		2		3		4		5		
	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	
Pamuk destek miktarı (parasal) artırılmalı	36,0	24,0	6,0	4,0	10,0	6,6	48,0	32,0	50,0	33,3	3,47
Pamuk destek konu itibarıyla yaygınlaştırılmalı	30,0	20,0	13,0	8,6	13,0	8,6	54,0	36,0	40,0	26,6	3,41
Pamuk destek miktarı yeterlidir	33,0	22,0	18,0	12,0	19,0	12,6	49,0	32,6	31,0	20,6	3,18
Pamuk destek verilmiş şekli değiştirilmelidir	30,0	20,0	14,0	9,3	19,0	12,6	49,0	32,6	38,0	25,3	3,34
Pamuk destek ilgili teknik elemanlar tarafından bilgilendirilmelidir	32,0	21,3	6,0	4,0	21,0	14,0	50,0	33,3	41,0	27,3	3,41
Pamuk destek ile ilgili yeterli bilgiye sahibim	30,0	20,0	10,0	6,6	22,0	14,6	43,0	28,6	45,0	30,0	3,42
Pamuk destek ile ilgili medyada bilgi verilmeli (TV, radyo)	33,0	22,0	14,0	9,3	14,0	9,3	47,0	31,3	42,0	28,0	3,34
Pamuk desteğin teslim süresi uygundur	34,0	22,6	12,0	8,0	18,0	12,0	42,0	28,0	44,0	29,3	3,33
Pamuk destek devam etmeli	30,0	20,0	11,0	7,3	14,0	9,3	53,0	35,3	42,0	28,0	3,44
Bölgede pamuk destek amacına hizmet etti	34,0	22,6	8,0	5,3	19,0	12,6	43,0	28,6	46,0	30,6	3,39
Tarımsal desteklemeler için belirtilen süre uygun	29,0	19,3	13,0	8,6	22,0	14,6	41,0	27,3	45,0	30,0	3,40
Diğer üreticilerin pamuk desteğinden yararlanmasını tavsiye ederim	35,0	23,3	9,0	6,0	17,0	11,3	53,0	35,3	36,0	24,0	3,30
Pamuk destekleme beklentilerimi karşılıyor	33,0	22,0	11,0	7,3	19,0	12,6	49,0	32,6	38,0	25,3	3,32
Arkadaşlarıma yeni tarla almalarını teşvik ederim	32,0	21,3	11,0	7,3	16,0	10,6	53,0	35,3	38,0	25,3	3,36

Çizelge 4.57'in devamı

Akrabalarıma yeni tarla almalarını teşvik ederim	31,0	20,6	14,0	9,3	20,0	13,3	49,0	32,6	36,0	24,0	3,3
Pamuk destekleme ile üretim yapmadığım alanlarda üretim yaparım	30,0	20,0	16,0	10,6	19,0	12,6	47,0	31,3	38,0	25,3	3,31
Pamuk destekleme ile üretim artışı olur.	30,0	20,0	14,0	9,3	18,0	12,0	47,0	31,3	41,0	27,3	3,36
Pamuk destekleme ile yaşam biçimim de değişiklik olur	32,0	21,3	14,0	9,3	17,0	11,3	43,0	28,6	44,0	29,3	3,35
Pamuk destekleme ile kredi kullanımı azalır	32,0	21,3	12,0	8,0	16,0	10,6	49,0	32,6	41,0	27,3	3,36
Pamuk destekleme ile borçlanmam azalır	30,0	20,0	13,0	8,6	17,0	11,3	49,0	32,6	41,0	27,3	3,38
Daha fazla alanda üretim yaparım	32,0	21,3	16,0	10,6	16,0	10,6	48,0	32,0	38,0	25,3	3,29
Yeni tarla satın alırım	27,0	18,0	14,0	9,3	27,0	18,0	40,0	26,6	42,0	28,0	3,37
Yeni tarla satın almak için borçlanırım	30,0	20,0	10,0	6,6	19,0	12,6	52,0	34,6	39,0	26,0	3,4
Pamuk destekte üretici ön plandadır	30,0	20,0	9,0	6,0	19,0	12,6	49,0	32,6	43,0	28,6	3,44
Pamuk destekleme ile verim artışı olur	31,0	20,6	14,0	9,3	18,0	12,0	46,0	30,6	41,0	27,3	3,34
Üreticilerin istekleri ön planda olmalı	26,0	17,3	14,0	9,3	16,0	10,6	49,0	32,6	45,0	30,0	3,48
Pamuk destekleri kırsal topluma faydalı olacaktır	33,0	22,0	10,0	6,6	18,0	12,0	49,0	32,6	40,0	26,6	3,35
Bölge insanına hizmet götürme olanağı arttı	32,0	21,3	10,0	6,6	13,0	8,6	55,0	36,6	40,0	26,6	3,40
Pamuk destekte kırsal alan ön plandadır	33,0	22,0	10,0	6,6	23,0	15,3	49,0	32,6	35,0	23,3	3,28
Çevremi pamuk destekten yararlanmaları için teşvik ederim	30,0	20,0	12,0	8,0	18,0	12,0	54,0	36,0	36,0	24,0	3,36
Pamuk desteklemesi hk. yasal düzenleme yapılmalı	32,0	21,3	10,0	6,6	21,0	14,0	54,0	36,0	33,0	22,0	3,30
Pamuk destek. verilmiş şekilde düzenleme yapılmalı	32,0	21,3	13,0	8,6	17,0	11,3	51,0	34,0	37,0	24,6	3,32
Pamuk desteklemesinin verilen faaliyet konuları hakkında düzenleme yapılmalı	30,0	20,0	10,0	6,6	17,0	11,3	50,0	33,3	43,0	28,6	3,44
Bürokratik engeller azaltılmalı	29,0	19,3	10,0	6,6	20,0	13,3	47,0	31,3	44,0	29,3	3,44
İstenen belgeler fazla	31,0	20,6	11,0	7,3	22,0	14,6	45,0	30,0	41,0	27,3	3,36
Pamuk desteklemeleri ülke ekonomisine katkı sağlar	34,0	22,6	9,0	6,0	24,0	16,0	44,0	29,3	39,0	26,0	3,3
Pamuk desteklemeleri ile bölgeye alternatif iş olanakları sağlar	31,0	20,6	16,0	10,6	15,0	10,0	47,0	31,3	41,0	27,3	3,34
Pamuk desteklemeleri ile bölgede girişimcilik kapasitesi arttır	31,0	20,6	14,0	9,3	14,0	9,3	48,0	32,0	43,0	28,6	3,38
Pamuk desteklemeleri bölgede alternatif gelir kaynakları yaratır	28,0	18,6	15,0	10,0	17,0	11,3	50,0	33,3	40,0	26,6	3,39
Kırsal alanda kaynaklar etkin kullanır	26,0	17,3	15,0	10,0	16,0	10,6	45,0	30,0	48,0	32,0	3,49
Pamuk desteklemeleri bölgedeki topluma ekonomik etki yaptırır	32,0	21,3	9,0	6,0	25,0	16,6	44,0	29,3	40,0	26,6	3,34
Bölgede tarım ürünleri Pazar bulur	29,0	19,3	15,0	10,0	19,0	12,6	48,0	32,0	39,0	26,0	3,35
Bölgede sanayinin hammadde isteği karşılanır	32,0	21,3	11,0	7,3	15,0	10,0	54,0	36,0	38,0	25,3	3,36
Destek bölgede ekonomik canlanmayı arttırır	28,0	18,6	16,0	10,6	24,0	16,0	48,0	32,0	34,0	22,6	3,29
Pamuk desteklemeleri işletme için bir yatırım fırsatı	32,0	21,3	11,0	7,3	17,0	11,3	49,0	32,6	41,0	27,3	3,37

Çizelge 4.57'in devamı

Pamuk desteklemeleri olmasa işletme faaliyetini gerçekleştiremez	32,0	21,3	11,0	7,3	13,0	8,6	45,0	30,0	49,0	32,6	3,45
Pamuk fiyatları artmalıdır	31,0	20,6	12,0	8,0	14,0	9,3	48,0	32,0	45,0	30,0	3,42

1. Kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle katılıyorum

Çizelge 4.57.'de tarımsal desteğin kullanımı beklentilerinin ortalama ve yüzdesi incelendiğinde; Pamuk destek miktarı (parasal) arttırılmalı diye düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,47 tespit edilmekte olup en yüksek % 33,3 oranı ile kesinlikle pamuk destekleme miktarının artırılması gerektiği tespit edildi. Pamuk destek konu itibariyle yaygınlaştırılmalı diye düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,41 tespit edilmekte olup en yüksek % 36 oranı ile pamuk desteklemesi konu itibariyle yaygınlaştırılması gerektiği tespit edildi. Pamuk destek miktarı yeterli diye düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,18 olduğu tespit edildi. Pamuk destek verilmiş şekli değiştirilmesi gerektiğini düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,34 ile değiştirilmesi gerektiği tespit edildi. Pamuk destek ilgili teknik elemanlar tarafından gerekli bilgi verildiğini düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması ortalama 3,41 olarak tespit edildi. Pamuk destek ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduğunu düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması ortalama 3,42 sahip olduğu tespit edildi. Pamuk destek ile ilgili medyada bilgi verilmesi gerektiğini düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,34 ile bilgi verilmesi gerektiği (TV, Radyo) tespit edildi. Pamuk desteğin teslim süresi uygun olduğunu düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,33 ile uygun olarak tespit edildi. Pamuk desteği devam etmesi gerektiğini düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,34 ile devam etmesi gerektiği tespit edildi. Bölgede pamuk destek amacına hizmet ettiğini düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,39 ile amacına hizmet ettiği tespit edildi. Tarımsal desteklemeler için belirtilen sürenin uygun diye düşünen pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,40 uygun olduğu tespit edildi. Diğer üreticilerin pamuk desteğinden yararlanmasını tavsiye ettiklerini belirten pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,30 ile tavsiye ettikleri tespit edildi. Pamuk destekleme beklentilerini karşıladığını belirten pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması ortalama 3,32 ile karşıladığı tespit edildi. Arkadaşlarıma yeni tarla almalarını teşvik edeceklerini belirten pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,36 ile teşvik edecekleri tespit edildi. Akrabalarıma yeni tarla almalarını teşvik edeceklerini belirten pamuk üreticilerine ait pamuk işletme ortalaması 3,3 teşvik edecekleri tespit edildi. Pamuk destekleme ile üretim yapmadığım alanlarda ortalama 3,31 ile üretim yapacakları tespit edildi. Pamuk destekleme ile yaşam biçimim de ortalama 3,36 ile değişiklik olduğu tespit edildi. Pamuk destekleme ile kredi kullanımı ortalama 3,36 ile azaldığı tespit edildi. Pamuk destekleme ile borçlanmaları ortalama 3,38 ile azaldığı tespit edildi. Daha fazla alanda ortalama 3,29 üretim yapıldığı tespit edildi. Yeni tarla satın alırım diyen üretici ortalaması 3,37 olarak tespit edildi. Yeni tarla satın almak için borçlanırım diyen üretici ortalaması 3,4 olarak tespit edildi. Pamuk destekte üretici ön plandadır diyen üretici ortalaması 3,44 olarak tespit edildi. Pamuk destekleme ile verim artışı olur diyen üretici ortalaması 3,34 olarak tespit edildi. Üreticilerin istekleri ön planda olması gerektiğini düşünen üretici ortalaması 3,48 olarak tespit edildi. Pamuk destekleri kırsal topluma faydalı olacaktır diye düşünen üretici ortalaması 3,28 olarak

tespit edildi. Desteklemelerin bölge insanına hizmet götürme olanağı arttı diye düşünen üretici ortalaması 3,40 olarak tespit edildi. Pamuk destekte kırsal alan ön plandadır diye düşünen üretici ortalaması 3,28 olarak tespit edildi. Çevremi pamuk destekten yararlanmaları için teşvik ederim diye düşünen üretici ortalaması 3,36 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesi hakkında yasal düzenleme yapılması gerektiğini düşünen üretici ortalaması 3,30 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesinin veriliş şeklinde düzenleme yapılmalı gerektiğini düşünen üretici ortalama 3,32 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesinin verilen faaliyet konuları hakkında düzenleme yapılması gerektiğini düşünen üretici ortalaması 3,44 olarak tespit edildi. Bürokratik engeller azaltılması gerektiğini düşünen üretici ortalaması 3,44 olarak tespit edildi. İstenen belgeler fazla olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,36 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri ülke ekonomisine katkı sağladığını düşünen üretici ortalaması 3,3 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri ile bölgeye alternatif iş olanakları sağladığını düşünen üretici ortalaması 3,34 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri bölgede alternatif gelir kaynakları yarattığını düşünen üretici ortalaması 3,38 olarak tespit edildi. Kırsal alanda kaynaklar etkin kullanıldığını düşünen üretici ortalaması 3,49 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri bölgedeki topluma ekonomik etki yaptığını düşünen üretici ortalaması 3,34 olarak tespit edildi. Tarımsal desteklemeler bölgede ekonomik canlanmayı arttırdığını düşünen üretici ortalaması 3,29 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri işletme için bir yatırım fırsatı olarak düşünen üretici ortalaması 3,37 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri olmasa işletme faaliyetini gerçekleştiremeyeceğini düşünen üretici ortalaması 3,45 olarak tespit edildi. Pamuk fiyatları artırılması gerektiğini düşünen üretici ortalaması 3,42 olarak tespit edildi.

Çizelge 4.58. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre pamuk üreticilerinin tarım teşkilatı elemanlarından beklenti ve memnuniyet durumu

Üreticinin Tarımsal Desteği Kullanımı Memnuniyet Durumu	Önem Dereceleri										Ort.
	1		2		3		4		5		
	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	
Pamuk desteklemeleri gerçek kişilere verildi	31,0	20,6	11,0	7,3	7,0	4,6	49,0	32,6	52,0	34,6	3,53
Pamuk desteklemelerinde işletme ön plandadır	28,0	18,6	16,0	10,6	9,0	6,0	60,0	40,0	37,0	24,6	3,41
İl/İlçe müdürlüğü elemanlarına kolay ulaşabiliyorsunuz	26,0	17,3	13,0	8,6	12,0	8,0	56,0	37,3	43,0	28,6	3,51
İl/İlçe müdürlüğü elemanlarına destek ile ilgili bilgi düzeyinden	23,0	15,3	18,0	12,0	14,0	9,3	59,0	39,3	36,0	24,0	3,44
Pamuk desteklemeleri bölge için faydalıdır	23,0	15,3	15,0	10,0	15,0	10,0	59,0	39,3	38,0	25,3	3,49
Pamuk desteklemeleri ülke için faydalıdır	26,0	17,3	15,0	10,0	17,0	11,3	55,0	36,6	37,0	24,6	3,41
Pamuk desteklemeleri için çıkarılmış yasa yeterli	28,0	18,6	14,0	9,3	14,0	9,3	57,0	38,0	37,0	24,6	3,40
Pamuk desteklemelerinden memnunum	25,0	16,6	15,0	10,0	16,0	10,6	59,0	39,3	35,0	23,3	3,42
Pamuk desteklemelerinden yararlanmaya devam edeceğim	27,0	18,0	12,0	8,0	15,0	10,0	51,0	34,0	45,0	30,0	3,5
Pamuk desteklemeleri bölge için faydalıdır	22,0	14,6	17,0	11,3	17,0	11,3	55,0	36,6	39,0	26,0	3,48
Tarım politikalarından memnunum	25,0	16,6	10,0	6,6	21,0	14,0	53,0	35,3	41,0	27,3	3,5

Çizelge 4.58.'in devamı

Çiftçilikten memnunum	24,0	16,0	14,0	9,3	19,0	12,6	54,0	36,0	39,0	26,0	3,46
Pamuk üreticiliğinden memnunum	24,0	16,0	15,0	10,0	19,0	12,6	45,0	30,0	47,0	31,3	3,50
Pamuk üretmeye devam edeceğim	22,0	14,6	15,0	10,0	17,0	11,3	53,0	35,3	43,0	28,6	3,53
Tarımsal desteklemelerden memnunum	24,0	16,0	14,0	9,3	17,0	11,3	51,0	34,0	44,0	29,3	3,51
Tarımsal destekleme almaya devam edeceğim	24,0	16,0	14,0	9,3	17,0	11,3	58,0	38,6	37,0	24,6	3,46
Pamuk destekleme miktarından memnunum	24,0	16,0	14,0	9,3	20,0	13,3	52,0	34,6	40,0	26,6	3,46
Tarlamın veriminden memnunum	24,0	16,0	14,0	9,3	20,0	13,3	52,0	34,6	40,0	26,6	3,40
Üretim girdilerinin temininde sıkıntı çekiyorum	25,0	16,6	14,0	9,3	20,0	13,3	57,0	38,0	34,0	22,6	3,34
Üretim girdileri uygun fiyattadır	28,0	18,6	13,0	8,6	22,0	14,6	53,0	35,3	34,0	22,6	3,36
Pamuk fiyatlarından memnunum	25,0	16,6	13,0	8,6	20,0	13,3	48,0	32,0	44,0	29,3	3,48
Pamuk üreticisi olarak üretim yapmaktan memnunum	24,0	16,0	15,0	10,0	12,0	8,0	62,0	41,3	37,0	24,6	3,48
Pamuk üretimi yapmak karlıdır	23,0	15,3	15,0	10,0	18,0	12,0	54,0	36,0	40,0	26,6	3,48
Pamuk üretimi yapmakta gerekli teknik bilgi ve beceriye sahibim	24,0	16,0	16,0	10,6	15,0	10,0	62,0	41,3	33,0	22,0	3,42
Pamuk üretimi yaparken destekleme ödemesi konusunda endişelerim var	25,0	16,6	12,0	8,0	16,0	10,6	62,0	41,3	35,0	23,3	3,46
Pamuk desteklemesi ödenmesinde endişeler var	25,0	16,6	17,0	11,3	19,0	12,6	53,0	35,3	36,0	24,0	3,38
Pamuk desteklemeleri girdileri karşılıyor ve kar bırakıyor	23,0	15,3	17,0	11,3	15,0	10,0	58,0	38,6	37,0	24,6	3,46
Pamuk desteklemesi tatmin edicidir.	26,0	17,3	12,0	8,0	14,0	9,3	60,0	40,0	38,0	25,3	3,48
Pamuk desteklemesi olduğu sürece pamuktan başka hiçbir ürün üretmem	24,0	16,0	11,0	7,3	13,0	8,6	64,0	42,6	38,0	25,3	3,54
Pamuk desteklemelerinde izlenen tarım politikalarından memnunum	20,0	13,3	15,0	10,0	24,0	16,0	53,0	35,3	38,0	25,3	3,49
Pamuk üretimi için yapılan tarımsal desteklemelerden memnunum	23,0	15,3	15,0	10,0	17,0	11,3	62,0	41,3	33,0	22,0	3,44
Tarımda kullanılan mekanizasyon çalışmalarında pamuk desteklemesinin önemlidir.	21,0	14,0	16,0	10,6	22,0	14,6	53,0	35,3	38,0	25,3	3,47
Üretimde kullanılan girdilerin(mazot-gübre vb.) pamuk destekleme ödemeleri önemlidir	22,0	14,6	16,0	10,6	17,0	11,3	49,0	32,6	46,0	30,6	3,54
Pamuk desteklemesi işsizliğe çözümdür	25,0	16,6	12,0	8,0	22,0	14,6	51,0	34,0	40,0	26,6	3,46
Pamuk desteklemesi göçe çözümdür	25,0	16,6	15,0	10,0	17,0	11,3	57,0	38,0	36,0	24,0	3,42
Pamuk desteklemesi ev gelirimini artırıyor	23,0	15,3	16,0	10,6	19,0	12,6	56,0	37,3	36,0	24,0	3,44
Pamuk desteklemesi diğer ihtiyaçlarıma harcıyorum	25,0	16,6	16,0	10,6	12,0	8,0	61,0	40,6	36,0	24,0	3,44
Pamuk desteklemesini çocuklarımla eğitimi için kullanıyorum	24,0	16,0	17,0	11,3	15,0	10,0	55,0	36,6	39,0	26,0	3,45
Pamuk desteklemesini ailemin geçiminde kullanıyorum	24,0	16,0	19,0	12,6	13,0	8,6	60,0	40,0	34,0	22,6	3,40
Pamuk desteklemesi ödemesi olmasın onun yerine pamuk satış fiyatı yükseltsin	25,0	16,6	14,0	9,3	15,0	10,0	59,0	39,3	37,0	24,6	3,46
Tarım üretimi için kullandığım kredileri pamuk desteklemesi ile ödeme yapıyorum	23,0	15,3	18,0	12,0	15,0	10,0	49,0	32,6	45,0	30,0	3,50
Finansal üretim açığımı Pamuk desteklemesi önemlidir.	23,0	15,3	14,0	9,3	20,0	13,3	57,0	38,0	36,0	24,0	3,46
Borçlarımı ödemede pamuk desteklemesinin önemi büyüktür.	22,0	14,6	15,0	10,0	17,0	11,3	54,0	36,0	42,0	28,0	3,49
Pamuk üretiminin artması pamuk desteklemesinin artması ile mümkündür	25,0	16,6	14,0	9,3	13,0	8,6	58,0	38,6	40,0	26,6	3,45
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı personellerinin yayım çalışmalarından memnunum	26,0	17,3	14,0	9,3	15,0	10,0	54,0	36,0	41,0	27,3	3,46

Çizelge 4.58.'in devamı

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı personellerinin ilgilerinden memnnumum	25,0	16,6	16,0	10,6	12,0	8,0	60,0	40,0	37,0	24,6	3,45
---	------	------	------	------	------	-----	------	------	------	------	------

1. Kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle katılıyorum

Çizelge 4.58'te üreticinin tarımsal desteğin kullanımı ile ilgili memnuniyet durumu incelendiğinde; pamuk desteklemeleri gerçek kişilere verildiğini düşünen üretici ortalaması 3,53 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemelerinde işletme ön planda olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,41 olarak tespit edildi. İl/İlçe müdürlüğü elemanlarına kolay ulaşıla bilindiğini düşünen üretici ortalaması 3,51 olarak tespit edildi. İl/İlçe müdürlüğü elemanlarına destek ile ilgili bilgi düzeyinde konusunda ortalama 3,44 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri bölge için faydalı olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,49 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri ülke için faydalı olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,41 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri için çıkarılmış yasa yeterli olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,40 tespit edildi. Pamuk desteklemelerinden memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,42 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemelerinden yararlanmaya devam edeceğini düşünen üretici ortalaması 3,5 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri bölge için faydalı olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,48 olarak tespit edildi.

Tarım politikalarından memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,5 olarak tespit edildi. Çiftçilikten memnun olduğunu belirten üretici ortalaması 3,46 olarak tespit edildi. Pamuk üreticiliğinden memnun olduğunu belirten üretici ortalaması 3,50 olarak tespit edildi. Pamuk üretmeye devam edeceğini belirten üretici ortalaması 3,53 olarak tespit edildi. Tarımsal desteklemelerden memnun olduğunu belirten üretici ortalaması 3,51 olarak tespit edildi. Tarımsal destekleme almaya devam edeceğini olduğunu belirten üretici ortalaması 3,46 olarak tespit edildi. Pamuk destekleme miktarından memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,46 olarak tespit edildi.

Tarlamın veriminden memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,40 olarak tespit edildi. Üretim girdilerinin temininde sıkıntı çektiğini düşünen üretici ortalaması 3,34 olarak tespit edildi. Üretim girdileri uygun fiyatta olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,36 olarak tespit edildi. Pamuk fiyatlarından memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,48 olarak tespit edildi. Pamuk üreticisi olarak üretim yapmaktan memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,48 olarak tespit edildi. Pamuk üretimi yapmak karlı olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,48 olarak tespit edildi. Pamuk üretimi yapmakta gerekli teknik bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,42 olarak tespit edildi. Pamuk üretimi yaparken destekleme ödemesi konusunda endişelerinin var olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,46 olarak tespit edildi.

Pamuk desteklemesi ödenmesinde endişeler var olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,38 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri girdileri karşıladığını ve kar bıraktığını düşünen üretici ortalaması 3,46 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesi tatmin edici olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,48 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesi olduğu sürece pamuktan başka hiçbir ürün üretmeyeceğini düşünen üretici ortalaması 3,54 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemelerinde izlenen tarım politikalarından memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,49 olarak tespit edildi.

Pamuk üretimi için yapılan tarımsal desteklemelerden memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,44 olarak tespit edildi. Tarımda kullanılan mekanizasyon çalışmalarında pamuk desteklemesinin önemli olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,47 olarak tespit edildi. Üretimde kullanılan girdilerin (mazot-gübre vb.) pamuk destekleme ödemeleri önemli olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,54 olarak tespit edildi.

Pamuk desteklemesi işsizliğe çözüm olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,46 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesi göçe çözüm olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,42 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesi ev gelirimi artırdığını düşünen üretici ortalaması 3,44 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesi diğer ihtiyaçlarına harcadığını belirten üretici ortalaması 3,44 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesini çocuklarının eğitimi için kullandığını belirten üretici ortalaması 3,45 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemesini aile geçiminde kullandığını belirten üretici ortalaması 3,40 olarak tespit edildi.

Çizelge 4.59. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarımsal desteğin kullanım memnuniyeti durumu

Üreticinin Tarımsal Desteği Kullanım Memnuniyeti Durumu	Önem Dereceleri										Ort.
	1		2		3		4		5		
	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	
Pamuk üreticiliğinden memnuniyet durumunuz nedir?	8,0	5,3	27,0	18,0	27,0	18,0	68,0	45,3	20,0	13,3	3,43
Pamuk yetiştiriciliğine devam etme eğiliminiz nedir?	2,0	1,3	8,0	5,3	13,0	8,6	111,0	74,0	16,0	10,6	3,87
Tarım teşkilatı elemanları üretim konusunda üreticilere bilgi vermeli	12,0	8,0	2,0	1,3	5,0	3,3	53,0	35,3	78,0	52,0	4,22
Tarım teşkilatı elemanları ürün pazarlaması konusunda üreticilere bilgi vermeli	14,0	9,3	2,0	1,3	5,0	3,3	52,0	34,6	77,0	51,3	4,17
Tarım teşkilatı elemanları Pamuk Desteklemeleri hakkında üreticilere bilgi vermeli	11,0	7,3	4,0	2,6	9,0	6,0	53,0	35,3	73,0	48,6	4,15
Tarım teşkilatı elemanları üretim deseni hakkında üreticilere bilgi vermeli	14,0	9,3	2,0	1,3	10,0	6,6	61,0	40,6	63,0	42,0	4,04
Tarım teşkilatı elemanları yeni ürünler hakkında üreticilere bilgi vermeli	13,0	8,6	7,0	4,6	9,0	6,0	63,0	42,0	58,0	38,6	3,97
Tarım teşkilatı elemanları toplantı yapmalı	13,0	8,6	5,0	3,3	16,0	10,6	62,0	41,3	54,0	36,0	3,92
Tarım teşkilatı elemanları sürekli arazide olmalı	10,0	6,6	7,0	4,6	19,0	12,6	54,0	36,0	60,0	40,0	3,98

1. Kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle katılıyorum

Pamuk desteklemesi ödemesi olmasın onun yerine pamuk satış fiyatı yükseltilmesi gerektiğini belirten üretici ortalaması 3,46 olarak tespit edildi. Tarım üretimi için kullandığım kredileri pamuk desteklemesi ile ödeme yaptığımı belirten üretici ortalaması 3,50 olarak tespit edildi. Finansal üretim açığımı pamuk desteklemesi önemli olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,46 olarak tespit edildi. Borçlarımı

ödemede pamuk desteklemesinin önemi büyük olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,49 olarak tespit edildi. Pamuk üretiminin artması pamuk desteklemesinin artması ile mümkün olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,45 olarak tespit edildi. Tarım ve Orman Bakanlığı personellerinin yayım çalışmalarından memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,46 olarak tespit edildi. Tarım ve Orman Bakanlığı personellerinin ilgilerinden memnun olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,45 olarak tespit edildi.

Çizelge 4.59.'e üreticinin tarımsal desteğin kullanımı ile ilgili memnuniyet durumu incelendiğinde; pamuk üreticiliğinden memnuniyet durumu üretici ortalaması 3,43 olarak tespit edildi. Pamuk yetiştiriciliğine devam etme eğilimi üretici ortalaması 3,87 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları üretim konusunda üreticilere bilgi vermeli olduğunu düşünen üretici ortalaması 4,22 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları ürün pazarlaması konusunda üreticilere bilgi vermeli olduğunu düşünen üretici ortalaması 4,17 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları pamuk desteklemeleri hakkında üreticilere bilgi vermeli olduğunu düşünen üretici ortalaması 4,15 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları üretim deseni hakkında üreticilere bilgi vermeli olduğunu düşünen üretici ortalaması 4,04 olarak tespit edildi.

Çizelge 4.60. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin tarım teşkilatı hakkındaki düşünceleri

Üretici Düşünceleri	Önem Dereceleri										Ort.
	1		2		3		4		5		
	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	
Tarım teşkilatı elemanları üretim konusunda üreticilere bilgi vermeli	12,0	8,0	2,0	1,3	5,0	3,3	53,0	35,3	78,0	52,0	4,22
Tarım teşkilatı elemanları ürün pazarlaması konusunda üreticilere bilgi vermeli	14,0	9,3	2,0	1,3	5,0	3,3	52,0	34,6	77,0	51,3	4,17
Tarım teşkilatı elemanları Pamuk Desteklemeleri hakkında üreticilere bilgi vermeli	11,0	7,3	4,0	2,6	9,0	6,0	53,0	35,3	73,0	48,6	4,15
Tarım teşkilatı elemanları üretim deseni hakkında üreticilere bilgi vermeli	14,0	9,3	2,0	1,3	10,0	6,6	61,0	40,6	63,0	42,0	4,04
Tarım teşkilatı elemanları yeni ürünler hakkında üreticilere bilgi vermeli	13,0	8,6	7,0	4,6	9,0	6,0	63,0	42,0	58,0	38,6	3,97
Tarım teşkilatı elemanları toplantı yapmalı	13,0	8,6	5,0	3,3	16,0	10,6	62,0	41,3	54,0	36,0	3,92
Tarım teşkilatı elemanları sürekli arazide olmalı	10,0	6,6	7,0	4,6	19,0	12,6	54,0	36,0	60,0	40,0	3,98
Tarım teşkilatı elemanları üretici sorunları ile ilgilenmeli	6,0	4,0	8,0	5,3	14,0	9,3	60,0	40,0	62,0	41,3	4,09

Çizelge 4.60.'in devamı

Tarım teşkilatı elemanları güler yüzlüdür.	8,0	5,3	7,0	4,6	11,0	7,3	62,0	41,3	62,0	41,3	4,08
Tarım teşkilatı elemanları eğitilmiş iyi olmalı	8,0	5,3	6,0	4,0	15,0	10,0	61,0	40,6	60,0	40,0	4,06
Tarım teşkilatı elemanları nazik olmalı	9,0	6,0	4,0	2,6	12,0	8,0	62,0	41,3	63,0	42,0	4,10
Tarım teşkilatı elemanları sabırlı olmalı	11,0	7,3	4,0	2,6	10,0	6,6	59,0	39,3	66,0	44,0	4,10

1. Kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle Katılıyorum

Tarım teşkilatı elemanları yeni ürünler hakkında üreticilere bilgi vermeli olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,97 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları toplantı yapmalı olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,92 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları sürekli arazide olmalı olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,98 olarak tespit edildi.

Çizelge 4.60.'da pamuk üreticilerinin tarım elemanları teşkilatı hakkındaki düşünceleri incelendiğinde; tarım teşkilatı elemanları üretim konusunda üreticilere bilgi verildiğini düşünen üretici ortalaması 4,22 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları ürün pazarlaması konusunda üreticilere bilgi verdiğini düşünen üretici ortalaması 4,17 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları pamuk desteklemeleri hakkında üreticilere bilgi verdiğini düşünen üretici ortalaması 4,15 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları üretim deseni hakkında üreticilere bilgi verdiğini düşünen üretici ortalaması 4,04 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları yeni ürünler hakkında üreticilere bilgi verdiğini düşünen üretici ortalaması 3,97 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları toplantı yaptığını düşünen üretici ortalaması 3,92 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları sürekli arazide olmalı olduğunu düşünen üretici ortalaması 3,98 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları üretici sorunları ile ilgili olduğunu düşünen üretici ortalaması 4,09 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları güler yüzlü olduğunu düşünen üretici ortalaması 4,08 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları eğitilmiş iyi olduğunu düşünen üretici ortalaması 4,06 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları nazik olduğunu düşünen üretici ortalaması 4,10 olarak tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları sabırlı olduğunu düşünen üretici ortalaması 4,10 olarak tespit edildi.

4.2.6. Pamukta tarımsal destekleme senaryoları

Pamuk üretiminde tarımsal desteklemeler üzerine uygulanabilecek çeşitli senaryolar bulunmaktadır. Bunları kısaca özetlemek gerekirse; pamuk desteklemeler tutarları arazi büyüklüğüne göre kademelendirilerek verilmeli (Küçük İşletme 1-10 da 1000 TL – Büyük İşletme 10-20 da 750 TL) , pamuk desteklemeleri arazi büyüklüğüne ve pazar düzeyine göre ayırım yapılarak verilmeli, Mevcut destekleme şeklinin devam etmeli şeklinde senaryolar bulunmaktadır. Tarımsal desteklemeler de uygulanabilecek desteklemeler hakkında pamuk üreticilere anket çalışması yapılarak işletme sahiplerinin düşünceleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çizelge 4.61.'de pamuk üreten işletmelerin senaryolar karşısındaki düşünceleri tespit edilmiştir.

Çizelge 4.61’de görüldüğü gibi pamuk desteklemeler tutarları arazi büyüklüğüne göre kademelendirilerek verilmeli (Küçük İşletme 1-10 da 1000 TL – Büyük İşletme 10-20 da 750 TL) % 44; doğrudan destek yerine pazarlama garantisi desteğinin verilmeli % 42; pamuk desteklemeleri arazi büyüklüğüne ve pazar düzeyine göre ayırım yapılarak verilmeli % 42,6; mevcut destekleme şeklinin devam etmeli % 34,6 şeklinde olduğudur. Burada tarımsal desteklemeler içerisinde de mevcut destekleme şeklinin düşük orana sahip olması dikkat çekmektedir. Tarımsal destekleme senaryoları arasında en yüksek oran pamuk desteklemeler tutarları arazi büyüklüğüne göre kademeli olarak verilmesi olarak tespit edilmektedir.

Çizelge 4.61. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre pamukta tarımsal destekleme senaryoları

Senaryo	Önem Derecesi										Ort.
	1		2		3		4		5		
	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	Miktar (kişi)	Pay (%)	
1.	40	26,6	4	2,6	14	9,3	25	16,6	66	44,0	3,50
2.	48	32,0	6	4,0	7	4,6	26	17,3	63	42,0	3,33
3.	44	29,3	3	2,0	15	10,0	24	16,0	64	42,6	3,40
4.	57	38,0	4	2,6	9	6,0	27	18,0	52	34,6	3,10

Çizelge 4.61.’e göre;

1. Senaryo Pamuk desteklemeler tutarları arazi büyüklüğüne göre kademelendirilerek verilmelidir (Küçük İşletme 1-10 da 1000 TL – Büyük İşletme 10-20 da 750 TL).

2. Senaryo doğrudan destek yerine pamuk üreticilerine pazarlama garantisi desteğinin verilmelidir.

3. Pamuk desteklemeleri arazi büyüklüğüne ve pazar düzeyine göre ayırım yapılarak verilmelidir.

4. Mevcut destekleme şeklinin devam etmelidir.

Türkiye tarımında gelecek senaryoları: Türkiye tarımının geleceğine belli başlı senaryolar bulunmaktadır. Bunların başında küçük ölçekli aile işletmelerinin yerini daha bilgi ve teknoloji ile donanımla yoğun tarım yapabilecek orta ve büyük ölçekli işletmeler oluşacaktır. Orta ve büyük ölçekli tarım işletmeler küçük aile işletmelerin birleşmesi şeklinde oluşabilecek büyük tarım şirketlerinin oluşmasını teşvik edici rol oynayabilir. Bu işletmeler hem üretimde hem de pazarlama etkin rol oynayabilirler. Üretimden perakende sektöründe üreticiden doğrudan tüketiciye aktif rol alabilirler.

Türk tarımı orta ve büyük ölçekli tarım işletmeleri ile ileri teknoloji ve ar-ge çalışmaları kaliteli ve tüketicilerin Pazar beklentilerini karşılayan ürünleri Pazar piyasasına arz edebileceklerdir.

Ülkemizde izlenen tarımsal desteklemeler üreticilerimizin sadece mevcut üretimini devamını teşvik etmektedir. Üreticilerimizin tek başlarına ileri teknolojiye sahip üretim yapabilecek maddi imkanları bulunmamaktadır. Üreticilerimizin mevcut durumlarını ileri seviyelere taşıyabilmek köylerindeki gerekli alt yapı çalışmalarını

tamamlayabilmek için üreticilerimizin Üretici Birliklerine ve Kooperatiflere ihtiyaçları bulunmaktadır. Fakat üreticilerimiz tarımsal üretimde bulunurken işletme yönetiminde kendi kararlarını kendilerinin vermesini istemekte ve daha çok kendi başlarına riskleri üstlenmektedir.

4.2.7. Pamuk üretiminde yaşanan sorunlar

Bölgenin genel sorunları içerisinde sulama sorunu, elektrik sorunu, tarımsal girdi sorunları, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinden kaynaklandığı tespit edilmektedir.

Çizelge 4.62. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarım sektörü ile ilgili sorunları

Tarımsal Sorunlar	Miktar (Kişi)	Pay (%)
Sorun Yok	67	44,7
Sulama Sorunu	21	14,0
Elektrik Sorunu	20	13,3
Tarımsal Girdi	12	8,0
Diğer	29	19,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.62.'de bölgenin tarım sektörü ile ilgili sorunlarında %44,7 oranında 67 pamuk işletmesi sorun olmadığını düşünmektedir. Devletin bölge için gerekli tüm yatırımları yaptığı görüşüne sahiptir. Fakat bölge içerisinde en büyük tarım sorunu olarak kuyu (yer altı) sulama sistemlerinden kaynaklanan sulama sorunları, elektrik sorunu, tarımsal girdi sorunları oluşturmaktadır. Bölge içerisinde de tarım sektörünün en çok sorun yaşadığı kısım yarım kalan projelerdir. Sulanabilir durumdaki arazilere henüz su sistemlerinin kurulamamış olmasıdır. Bu durum pamuk üreticilerin zor durumda bırakmaktadır. Tarım sektöründe yaşanan diğer sorunlar ise tarımsal eğitim, yayım, birlikler ve kooperatif çalışmalarından kaynaklanmaktadır.

Çizelge 4.63. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerinin ulusal tarım politikaları takip durumu

Ulusal Tarım Politikası Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
Evet	98	65,3
Hayır	50	33,3
Kararsız	2	1,3
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.63.'de görüldüğü gibi tarımsal desteklemelerden yararlanan pamuk üreticilerin 98 işletme sahibi % 65,3 oranı ile takip ettikleri tespit edilmektedir. Pamuk üretimi yapan işletmeler pamuk politikasını takip etmektedirler. Pamuk politikaları ve desteklemeler üreticilerin ürün tercihinin de önem arz etmektedir. Pamuk üreticileri ulusal tarım politikalarında, pamuk borsasını ve pamuk fiyatlarını inceler ve üretim yapma kararını bu değerlendirme sonucunda karar verir. Uygulanan tarım politikaları içerisinde yer alan pamuk politikası üreticilerin ürün deseni seçiminde etkilidir. Pamuk politikasını takip etmeyen kişiler daha çok ürün seçimini, pamuk ürünü devam kararını çevresindeki akraba, arkadaş ve arazi komşusu görüş ve önerileri ile karar vermektedirler.

Tarımsal desteklemeleri takip durumu incelendiğinde de pamuk üretimi yapan 92 işletme sahibi yani % 61,3'ü takip ettikleri, 53 işletme sahibi ile % 35,3'ü oranı ile takip etmedikleri tespit edilmiştir. Tarımsal Desteklemeler bölge de yatırım için gerekli bir politika aracıdır. Çiftçiler üretecekleri ürün tespiti de tarımsal desteklemelerin analizi yapabilmektedirler.

Pamuk üreticileri ürettikleri üründen maksimum kar etme hedefinde üretim yapmaktadırlar. Fakat mevcut Pazar ve maliyet durumu ayrıca riskleri göz önünde tutmak zorundadırlar. Bunun için üretimini planladıkları ürün tespiti seçim kararında etkili olan faktörlerinden tarım politikası durumu önem arz etmektedir. Tarım politikalarının genel durumuna bakışlarını incelediğimiz de pamuk üretimi yapan 57 işletme % 38'i ile kötü, 18 pamuk işletmesi % 12 oranı çok kötü olduğunu, 39 pamuk işletmesinden % 26 oranı ile iyi, 9 işletme % 6 oranı ile çok iyi olduğunu tespit edilmiştir. Tarım politikalarının genel durumu olarak olumsuz düşünceye sahip üretici 75 işletme olmakta ve bu oran % 50 'dir. Yani pamuk üretimi yapan işletmelerin büyük çoğunluğu izlenen tarım politikalarından memnun olmadığı tespit edilmektedir.

Çizelge 4.64. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre tarım politikaları genel durumu

Tarım Politikalarının Genel Durumu	Miktar (kişi)	Pay (%)
Çok Kötü	18	12,0
Kötü	57	38,0
Kararsızım	27	18,0
İyi	39	26,0
Çok İyi	9	6,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.64.'de pamuk üretimi yapan işletmelerin tarımsal desteklemeler üzerine görüşmeler yapıldı. Yapılan görüşmeler de tarımsal desteklemelerde uygulama metotları ortaya konuldu. Bunlar ürüne göre verilmeli, girdilere göre verilmeli, dekar başına nakit para olmalı, yöresel bitki desenine göre ayrı ayrı olmalıdır şeklinde metotlar ortaya konulmaktadır. Pamuk işletme sahipleri uygulanacak tarımsal desteklemelerin 62 işletme sahibi % 41,3 ile desteklemelerin tarımsal girdilere verilmesi gerektiğini, 50 işletme sahibi % 33,3 oranı ile desteklemelerin dekar başı nakit para olması gerektiği savunmaktadır.

Çizelge 4.65. Şanlıurfa ili pamuk üreticilerine göre uygulanması gereken tarımsal destekleme metotları durumu

Tarımsal Destekleme Metotları	Miktar (Kişi)	Pay(%)
Ürüne Göre Verilmeli	22	14,7
Girdilere Verilmeli	62	41,3
Dekar Başı Nakit Para Olmalı	50	33,3
Yöresel Bitki Desenine Göre Ayrı Olmalı	7	4,7
Diğer	9	6,0
Toplam	150	100,0

Çizelge 4.65.'de anlaşılacağı gibi pamuk işletmelerin en büyük sorunu tarımsal üretim girdileridir. Tarım girdilerin yüksek olması üreticileri üretim yapması zorlaştırmaktadır.

4.2.8. Çözüm önerileri

Bölgede kırsal kalkınmaya yönelik olarak yapılacaklar; Harran projesinin devamı, güneş enerjisinden yararlanma, köy kent projesi tamamlanması, arazi toplulaştırması, diğerleri (eğitim, yayım ve danışmanlık hizmetleri) tespit edilmiştir.

Pamuk üreticilerinin kırsal kalkınmaya yönelik çalışmaları maddi yetersizlikler, kırsal kalkınmaya yönelik yatırım yapmaktan kaçınması gibi nedenlerden dolayı kırsal kalkınmaya yönelik yatırım yapmaktan kaçınmaktadır.

Tarımsal desteklemeler üreticilerin faydalanması yönün de hizmet etmektedirler. Bu nedenle desteklemelere çiftçilerin kolay anlayabileceği başvuru belgeleri istenilmektedir. Üreticiler ile yapılan anket görüşmelerin de tarımsal desteklemelerde aksayan yönlerin olmadığını 135 işletme ile %90, aksayan yönlerinin olduğunu %10 ile 15 işletme tespit edilmiştir. Tarımsal desteklemelerin aksayan yönlerini bürokratik nedenler, Uzaktan Algılama Birimi (uydu), müşterek araziler de yaşanan sorunlar olarak tespit edilmektedir.

Tarımsal desteklemelerin geliştirilmesi gereken yönler mevcut durumdan memnun, ürünün fiyatı artırılmalı, desteklemeler artmalı, ürün girdileri düşmelidir.

Üreticiler arasında mevcut tarımsal üretimi artırmak ve üretimin pazar yapısı için oluşturulabilecek kooperatif çalışmaları etkin değildir. Kooperatif çalışmaları desteklenmeli ve güçlü kooperatifler oluşturulmalıdır. Şanlıurfa İli pamuk üretiminde öncü illerin başında gelmektedir. Pamuk üretim potansiyelini sanayi kuruluşlarında yerli ve dünya piyasasına açılacak güçlü dokuma kuruluşları yoktur. Dünyada marka oluşturabilecek sanayi fabrikası yoktur. Üretici birlikleri ve güçlü kooperatiflerin başarabileceği kuruluşlara ihtiyacı bulunmaktadır. Pamuk üreticileri tek başlarına başarılı ve güçlü bir dokuma sanayisi, dünya piyasasına da marka olabilecek dokuma fabrikaları açmaları mümkün değildir. Bölgede desteklemelerin kooperatifleri güçlendirmeyi amaçlayan şekilde verilmelidir.

4.3. Faktör Analizi Sonuçları

Ankete katılan çiftçilerin pamuk desteklemeleri ile ilgili beklentileri hakkında faktör analizi yapılmıştır. Başlangıçta güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha değeri 0,995 olarak hesaplanmıştır. Bu da yapılan anket çalışmasının güvenilirlik analizine göre 1'e yakın olduğu için Cronbach's Alpha güvenilir bulunmuştur.

Yapılan çalışma sonucunda gözlenen korelasyon katsayısı ile kısmi korelasyon katsayısı arasındaki ilişkiyi karşılaştıran KMO testi % 91,50 (0,915) olarak hesaplanmıştır. Bu değer 0,50'den büyük olduğu için veri seti faktör analizi için iyi düzeydedir. Faktör analizinin başlangıç çözümünü ortaya koyan özdeğerler, kısmi ve kümülatif varyans kriterlerine ilişkin istatistiksel sonuçlar, Çizelge 4.65'de verilmiştir. Birinci faktör toplam varyansın % 81,463'ünü, birinci ve ikinci faktörler toplam

varyansın % 83,928'ini ve üçüncü faktörde ise toplam varyansın % 85,465'ini açıklamaktadır.

Çizelge 4.66. Açıklanan toplam varyans

Bileşen	Öz değerler			Kareler Toplamının Yüklere		
	Toplam	Varyansın payı (%)	Birikimli (%)	Toplam	Varyansın Payı (%)	Birikimli (%)
1	39,110	81,480	81,480	39,110	81,480	81,480
2	1,160	2,417	83,896	1,160	2,417	83,896
3	,746	1,554	85,450			
4	,590	1,230	86,680			
5	,547	1,139	87,819			
6	,461	,960	88,778			
7	,449	,934	89,713			
8	,408	,850	90,562			
9	,387	,807	91,369			
10	,353	,736	92,105			
11	,330	,689	92,793			
12	,291	,606	93,400			
13	,272	,567	93,967			
14	,236	,493	94,459			
15	,215	,447	94,907			
16	,207	,432	95,339			
17	,192	,400	95,739			
18	,167	,348	96,087			
19	,161	,335	96,421			
20	,146	,305	96,726			
21	,133	,278	97,004			
22	,131	,274	97,278			
23	,126	,262	97,539			
24	,116	,242	97,782			
25	,103	,215	97,996			
26	,096	,200	98,197			
27	,089	,186	98,383			
28	,084	,176	98,558			
29	,079	,165	98,723			
30	,069	,144	98,867			
31	,064	,132	99,000			
32	,058	,120	99,119			
33	,054	,112	99,231			
34	,048	,100	99,332			
35	,045	,094	99,426			
36	,038	,079	99,505			
37	,036	,075	99,580			
38	,034	,070	99,650			
39	,030	,063	99,714			
40	,025	,053	99,766			
41	,021	,043	99,809			
42	,019	,040	99,849			
43	,018	,037	99,886			
44	,014	,029	99,915			
45	,013	,026	99,941			
46	,012	,024	99,965			
47	,010	,021	99,987			
48	,006	,013	100,000			

*Bu analizde communality değerlerinden hiçbiri 0,50'nin altında çıkmamıştır.

Çizelge 4.67. Üreticilerin pamuk desteklemelerine karşı beklenti faktör ağırlıkları

Sıra No	Değişken Serisi	Faktörler	
		Faktör 1	Faktör2
1.	Pamuk desteklemeleri ile bölgede girişimcilik kapasitesi arttır	0,836	0,387
2.	Pamuk desteklemeleri bölgede alternatif gelir kaynakları yaratır	0,820	0,483
3.	Çevremi pamuk destekten yararlanmaları için teşvik ederim	0,694	0,628
4.	Pamuk desteklemeleri bölgedeki topluma ekonomik etki yaptırır	0,798	0,516
5.	Kırsal alanda kaynaklar etkin kullanır	0,784	0,514
6.	Pamuk desteklemeleri ülke ekonomisine katkı sağlar	0,779	0,471
7.	Pamuk desteklemesi hakkında yasal düzenleme yapılmalı	0,778	0,516
8.	Bölge insanına hizmet götürme olanağı arttı	0,776	0,482
9.	Pamuk destekte kırsal alan ön plandadır	0,769	0,493
10.	Pamuk destekleri kırsal topluma faydalı olacaktır	0,769	0,530
11.	Destek bölgede ekonomik canlanmayı arttırır	0,757	0,554
12.	Pamuk destekleme ile kredi kullanımını azalır	0,753	0,492
13.	Pamuk desteklemeleri ile bölgeye alternatif iş olanakları sağlar	0,749	0,479
14.	Pamuk desteklemeleri ile bölgede yatırımlar arttırır	0,746	0,550
15.	Pamuk desteklemesinin verilmiş şeklinde düzenleme yapılmalı	0,745	0,499
16.	Pamuk desteklemesi verilen faal. konuları hk. düzenleme yapılmalı	0,743	0,504
17.	Pamuk destekleme ile üretim artışı olur.	0,742	0,554
18.	Daha fazla alanda üretim yaparım	0,737	0,531
19.	İstenen belgeler fazla	0,737	0,560
20.	Pamuk destekleme ile borçlanmam azalır	0,712	0,563
21.	İstenen belgeler fazla	0,735	0,560
22.	Pamuk destekleme ile borçlanmam azalır	0,712	0,563
23.	Pamuk destekleme ile üretim yapmadığım alanlarda üretim yaparım	0,711	0,571
24.	Pamuk desteklemeleri işletme için bir yatırım fırsatı	0,708	0,572
25.	Pamuk destekleme ile verim artışı olur	0,705	0,580
26.	Yeni tarla satın almak için borçlanırım	0,697	0,589
27.	Pamuk destekleme ile yaşam biçimim de değişiklik olur	0,686	0,579
28.	Bölgede sanayinin hammaddede isteği karşılanır	0,686	0,630
29.	Yeni tarla satın alırım	0,710	0,557
30.	Üreticilerin istekleri ön planda olmalı	0,666	0,620
31.	Pamuk desteklemeleri olmasa işletme faaliyetini gerçekleştiremez	0,665	0,638
32.	Pamuk fiyatları artmalıdır	0,659	0,623
33.	Pamuk destekte üretici ön plandadır	0,618	0,685
34.	Pamuk destekleme beklentilerimi karşılıyor	0,462	0,796
35.	Bölgede pamuk destek amacına hizmet etti	0,497	0,793
36.	Pamuk destek devam etmeli	0,515	0,792
37.	Pamuk destek konu itibarıyla yaygınlaştırılmalı	0,512	0,789
38.	Pamuk destek ile ilgili yeterli bilgiye sahibim	0,487	0,779
39.	Pamuk destek miktarı (parasal) artırılmalı	0,476	0,774
40.	Pamuk destek ile ilgili medyada bilgi verilmeli (tv, radyo)	0,495	0,748
41.	Pamuk destek miktarı yeterlidir	0,440	0,734
42.	Tarımsal desteklemeler için belirtilen süre uygun	0,566	0,714
43.	Diğer üreticilerin pamuk desteğinden yararlanmasını tavsiye ederim	0,546	0,702
44.	Pamuk destek verilmiş şekli değiştirilmelidir	0,481	0,691
45.	Arkadaşlarıma yeni tarla almalarını teşvik ederim	0,624	0,664

Toplam değişkenlerin % 81,48'ini açıklayan birinci faktörde, pamuk desteklemelerinin çiftçinin ve bölgenin ekonomik gelişmelerine, ekonomik gelişmeye bağlı olarak bölgedeki kırsal alanın bundan yararlanması ön plana çıkmaktadır. Faktör yüklerine göre pamuk desteklemelerin bölge ekonomisine olan etkilerinin ve desteklemeler hakkında bölgesel özelliklerin ortaya konmasından dolayı birinci faktöre “pamuk desteklemelerin ekonomik etkisi” adının verilmesi uygun bulunmuştur.

Toplam değişkenlerin %2,417'sini açıklayan ikinci faktörde, pamuk desteklemelerinde üretici ön planda olup, çiftçiye verilen pamuk desteklemelerin amacı, pamuk desteklemelerden çiftçilerin beklentileri, pamuk desteklemelerin verilmiş şekilleri

ile ilgili değişkenler ön plana çıkmaktadır. Bu faktöre “pamuk desteklemelerin devamlılığı ve üretim teşvik edilmesi” adının verilmesi uygun bulunmuştur.

5. SONUÇLAR

Şanlıurfa ili pamuk üreticileri ile yapılan anket çalışmasında elde edilen bulgular sonucunda önemli sonuçlar tespit edilmiştir. Pamuk üreticileri yaş ortalaması 35-54 yaşları arasında %53 kısım ile en fazla üretim yapan pamuk üreticileridir. Böylece pamuk üreticilerimizin orta yaş grubundaki üreticilerin yoğun olarak pamuk tarımda aktif üretimde bulunmaktadır. Pamuk üreticileri tarımla uğraşma yılları 2000-2009 yıllarında %44 oranı ile tarımsal üretimine başladıkları tespit edilmektedir. Pamuk üretimi ile uğraşma yılı 11-20 yıl arası olmakta ve % 34,7 oranı ile pamuk üretime başladıkları tespit edilmektedir. Pamuk üreticilerimiz uzun bir süre boyunca pamuk üretimi yaptıklarından dolayı üretim için gerekli teknik bilgi ve beceriye sahiptir.

Pamuk üretimi yapan çiftçilerin eğitim durumu en fazla ilköğretim olup ankette katılan işletmelerin % 32,7'lik kısmını oluşturmaktadır. Pamuk üreticilerimiz eğitime pek önem vermediği daha çok tarla ve üretim işlerine zaman harcadığı görülmektedir. Pamuk üretimi yapan üreticilerin hane genişliği en fazla 6-10 kişi arasında olduğu ve ankette katılan pamuk işletmelerinin % 41,3'lük kısmını oluşturmaktadır. Pamuk üretimi için gerekli iş gücünü aile iş gücü oluşturmaktadır. Pamuk üretimi için daimî işçilerin cinsiyet durumu % 99,3' nü erkekler oluşturduğu tespit edilmektedir. Pamuk üretimine erkeklerin aktif olarak üretime katılmaktadır. Pamuk üretimi için daimî işçilerin yaş dağılımı 36-60 yaş arasında olup % 28,7'lik kısmı ile en fazla pamuk üretimine katıldığı tespit edilmektedir.

Pamuk üretimi yapan çiftçilerin arazi tasarruf şekilleri içerisinde arazi mülk sahibi oldukları ve % 88 oranı ile en fazla pamuk arazi tasarrufu yaptıkları tespit edildi. Arazi ölçek durumu ile parsel parça sayıları % 88,7 oranı ile 1-5 parça şekilde olup arazilerin fazla parsellere parçalanmadığı tespit edildi. 2017 yılı itibaren kütlü pamuk satışını pamuk üreticilerin % 86,7'si 2,5 TL – 3 TL arasında satış yaptıkları tespit edildi. Şanlıurfa ili pamuk verim durumu 500-600 kg/da olup % 57,3 oranı ile en fazla pamuk verimi olduğu tespit edildi. Pamuk işletmelerinin destekleme durumu işletmeye destek olacak başka gelir kaynağı% 70,7 oranı olmadığı sadece pamuk üretimi yaptığı tespit edildi.

Herhangi bir kooperatife / birlik / üretici organizasyonuna üyelik durumu % 72,7'i üye olmadığı tespit edildi. Kooperatife / birliğe / üretici organizasyonuna üyeliğinizde etkili olan faktörler içerisinde en fazla % 50,7 oranı Tarım Bakanlığı çalışanlarının önerdiği tespit edildi. Üreticiler zorunlu durumlar halinde kooperatif /birlik veya üretici organizasyonlarına katılmamaktadırlar.

Pamuk işletmelerinin ekonomik yeterlilik durumu pamuk üreticilerin % 68,0'i ile hayır yeterli olmadığı tespit edildi. Pamuk işletmelerinin diğer hizmet sektörlerle ilişkisi tarım dışı hizmet sektörleri ile % 38,7 ilişkisi olduğu tespit edildi. Gelecek yıllarda tarımsal işletmenin faaliyet durumu% 78,7 oranı ile tarımsal faaliyetlere devam edecekleri tespit edildi. Gelecek yıllarda tarımsal yatırım durumu% 54 oranı ile tarımsal amaçlı yatırımda bulunmayacağı tespit edildi. Tarımsal yatırımı önüne geçen etkenler% 54 oranı ile tarım yapma konusunda yatırımda kararsız olduğu tespit edildi.

Tarımsal desteğin kullanımı ile ilgili beklentilerinin ortalama ve yüzde durumu incelendiğinde; Pamuk destek miktarı (parasal) arttırmak gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 33,3 oranı tespit edildi. Pamuk destek konu

itibariyle yaygınlaştırılmalı gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 36 oranı tespit edildi. Pamuk destek miktarı kesinlikle artırılmalı gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 33,3 olduğu tespit edildi.

Pamuk destek verilmiş şekli değiştirilmeli gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 32,6 tespit edildi. Pamuk destek ilgili teknik elemanlar tarafından bilgi verilmesi gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 33,3 tespit edildi. Pamuk destek ile ilgili üreticilerin yeterli bilgiye kesinlikle sahip olduklarını düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 30 tespit edildi. Pamuk destek ile ilgili medyada bilgi verilmesi gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %31,3 tespit edildi.

Pamuk desteğin teslim süresi kesinlikle uygun olduğunu düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 29,3 tespit edildi. Pamuk desteği devam etmesi gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %35,3 ile devam etmesi gerektiği tespit edildi. Bölgede pamuk destek amacına kesinlikle hizmet ettiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %30,6 ile amacına hizmet ettiği tespit edildi. Tarımsal desteklemeler için belirtilen sürenin uygun olduğunu düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 30 uygun olduğu tespit edildi. Diğer üreticilerin pamuk desteğinden yararlanması gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 35,3 ile tavsiye ettikleri tespit edildi.

Pamuk destekleme beklentilerini karşıladığını düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %32,5 ile karşıladığı tespit edildi. Arkadaşlarıma yeni tarla almalarını teşvik ederim diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 35,3 ile teşvik edecekleri tespit edildi. Akrabalarına yeni tarla almalarını olarak teşvik ederim diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %32,6 ile teşvik edecekleri tespit edildi.

Pamuk destekleme ile üretim yapmadığım alanlarda üretim yaparım diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %32,6 ile üretim yapacakları tespit edildi. Pamuk destekleme ile yaşam biçimimde kesinlikle değişiklik olur diye gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %29,3 ile değişiklik olduğu tespit edildi. Pamuk destekleme ile kredi kullanımını azaldığı diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 32,6 ile azaldığı tespit edildi.

Pamuk destekleme ile borçlanmalarının azaldığı diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 32,6 ile azaldığı tespit edildi. Daha fazla alanda üretim yaparım diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 32 ile üretim yapıldığı tespit edildi. Yeni tarla satın alırım diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %28 olarak tespit edildi. Yeni tarla satın almak için borçlanırım diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %34,6 tespit edildi.

Pamuk destekte üretici ön plandadır diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 32,6 tespit edildi. Pamuk destekleme ile verim artışı olur diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 30,6 tespit edildi. Üreticilerin istekleri ön planda olması diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %32,6 tespit edildi. Pamuk destekleri kırsal topluma faydalı olacaktır diye düşünen üretici beklentisi en yüksek %

32,6 tespit edildi. Desteklemelerin bölge insanına hizmet götürme olanağı arttı diye düşünen üretici beklentisi en yüksek % 36,6 tespit edildi.

Pamuk destekte kırsal alan ön plandadır diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 32,6 tespit edildi. Çevremi pamuk destekten yararlanmaları için teşvik ederim diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 36 tespit edildi.

Pamuk desteklemesi hakkında yasal düzenleme yapılması diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 36 tespit edildi.

Pamuk desteklemesinin veriliş şeklinde düzenleme yapılmalı gerektiğini düşünen üretici beklentisi belirlenen en yüksek % 34 tespit edildi. Pamuk desteklemesinin verilen faaliyet konuları hakkında düzenleme yapılması diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %33,3 tespit edildi.

Bürokratik engeller azaltılması gerektiğini düşünen üretici beklentisi belirlenen en yüksek yüzde % 31,3 tespit edildi. İstenen belgeler fazla olduğunu düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %30 tespit edildi. Pamuk desteklemeleri ülke ekonomisine katkı sağladığını diye düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 29,3 tespit edildi.

Pamuk desteklemeleri ile bölgeye alternatif iş olanakları sağladığını düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 31,3 tespit edildi. Pamuk desteklemeleri bölgede alternatif gelir kaynakları yarattığını düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %33,3 tespit edildi.

Kırsal alanda kaynaklar kesinlikle etkin kullanıldığını düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %32 tespit edildi. Pamuk desteklemeleri bölgedeki topluma ekonomik etki yaptığını düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %29,3 tespit edildi. Tarımsal desteklemeler bölgede ekonomik canlanmayı arttırdığını düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 32 olarak tespit edildi.

Pamuk desteklemeleri işletme için bir yatırım fırsatı olarak düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı % 32,6 olarak tespit edildi. Pamuk desteklemeleri olmasa kesinlikle işletme faaliyetini gerçekleştiremeyeceğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %32 tespit edildi.

Pamuk fiyatları artırılması gerektiğini düşünen üretici beklentisinin belirlenen en yüksek oranı %32 tespit edildi. Üreticinin tarımsal desteğin kullanımı ile ilgili memnuniyet durumu incelendiğinde pamuk desteklemeleri kesinlikle gerçek kişilere verildiğini düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 34,6tespit edildi. Pamuk desteklemelerinde işletme ön planda olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 40 tespit edildi.

İl/İlçe müdürlüğü elemanlarına kolay ulaşılabildiğini düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 37, 3 tespit edildi. İl/İlçe müdürlüğü elemanlarına destek ile ilgili bilgi düzeyinde iyi olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %39,3tespit edildi.

Pamuk desteklemeleri bölge için faydalı olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 39,3 tespit edildi. Pamuk desteklemeleri ülke için faydalı olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 36,6 tespit edildi. Pamuk desteklemeleri için çıkarılmış yasa yeterli olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 38 tespit edildi.

Pamuk desteklemelerinden memnun olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 39,3 tespit edildi. Pamuk desteklemelerinden yararlanmaya devam edeceğini düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 34 tespit edildi. Pamuk desteklemeleri bölge için faydalı olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 36,6 tespit edildi.

Tarım politikalarından memnun olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 35,3 tespit edildi. Çiftçilikten memnun olduğunu belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 36 tespit edildi.

Pamuk üreticiliğinden kesinlikle memnun olduğunu belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 31,3 tespit edildi. Pamuk üretmeye devam edeceğini belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 35,3 tespit edildi. Tarımsal desteklemelerden memnun olduğunu belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 34 tespit edildi.

Tarımsal destekleme almaya devam edeceğini belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 38,6 tespit edildi. Pamuk destekleme miktarından memnun olduğunu belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 34,6 tespit edildi. Tarlamanın veriminden memnun olduğunu belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 34,6 tespit edildi.

Üretim girdilerinin temininde sıkıntı çektiğini belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 38 tespit edildi. Üretim girdileri uygun fiyatta olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 35,3 tespit edildi.

Pamuk fiyatlarından memnun olduğunu belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 32 tespit edildi.

Pamuk üreticisi olarak üretim yapmaktan memnun olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 41,3 tespit edildi. Pamuk üretimi yapmak karlı olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 36 tespit edildi. Pamuk üretimi yapmakta gerekli teknik bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 41,3 tespit edildi.

Pamuk üretimi yaparken destekleme ödemesi konusunda endişelerinin var olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 41,3 tespit edildi. Pamuk desteklemesi ödenmesinde endişeler var olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 35,3 tespit edildi.

Pamuk desteklemeleri girdileri karşıladığını ve kar bıraktığını düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 38,6 tespit edildi. Pamuk desteklemesi tatmin edici olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 40 tespit edildi.

Pamuk desteklemesi olduğu sürece pamuktan başka hiçbir ürün üretmeyeceğini düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 42,6 tespit edildi.

Pamuk desteklemelerinde izlenen tarım politikalarından memnun olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 35,3 tespit edildi. Pamuk üretimi için yapılan tarımsal desteklemelerden memnun olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %41,3 tespit edildi. Tarımda kullanılan mekanizasyon çalışmalarında pamuk desteklemesinin önemli olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %35,3 tespit edildi.

Üretimde kullanılan girdilerin(mazot-gübre vb.) pamuk destekleme ödemeleri önemli olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 32,6 tespit edildi.

Pamuk desteklemesi işsizliğe çözüm olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %34 tespit edildi.

Pamuk desteklemesi göçe çözüm olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %38 tespit edildi. Pamuk desteklemesi ev gelirimi artırdığını düşünen üretici olarak düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %37,3 tespit edildi.

Pamuk desteklemesi diğer ihtiyaçlarına harcadığını belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %40,6 tespit edildi. Pamuk desteklemesini çocuklarının eğitimi için kullandığını belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 36,6 tespit edildi. Pamuk desteklemesini aile geçiminde belirten üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 40tespit edildi.

Pamuk desteklemesi ödemesi olmasın onun yerine pamuk satış fiyatı yükseltilmesi gerektiğini düşünen üretici olarak düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %39,3 tespit edildi. Tarım üretimi için kullandığım kredileri pamuk desteklemesi ile ödeme yaptığını düşünen üretici olarak düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %32,6 tespit edildi.

Finansal üretim açığımı pamuk desteklemesi önemli olduğunu düşünen üretici olarak düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %38 tespit edildi. Borçlarımı ödemede pamuk desteklemesinin önemi büyük olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %36 tespit edildi. Pamuk üretiminin artması pamuk desteklemesinin artması ile mümkün olduğunu düşünen üretici olarak düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %38,6 tespit edildi.

Tarım ve Orman Bakanlığı personellerinin yayım çalışmalarından memnun olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %36 tespit edildi. Tarım ve Orman Bakanlığı personellerinin ilgilerinden memnun olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 40 tespit edildi.

Pamuk üreticiliğinden memnun olduğunu düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 45,3 tespit edildi. Pamuk yetiştiriciliğine devam etme eğiliminde olduğunu belirten üretici memnuniyeti en yüksek yüzde %74 tespit edildi.

Tarım teşkilatı elemanları üretim konusunda üreticilere bilgi vermelidir diye düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %35,3 tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları ürün pazarlaması konusunda üreticilere bilgi vermelidir diye düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %34,6 tespit edildi.

Tarım teşkilatı elemanları pamuk desteklemeleri hakkında üreticilere bilgi vermelidir diye düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı %35,3 tespit edildi.

Tarım teşkilatı elemanları üretim deseni hakkında üreticilere bilgi vermelidir diye düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 40,6 tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları yeni ürünler hakkında üreticilere bilgi vermelidir diye düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 42 tespit edildi.

Tarım teşkilatı elemanları toplantı yapmalıdır diye düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 41,3 tespit edildi. Tarım teşkilatı elemanları sürekli arazide olmalıdır diye düşünen üretici memnuniyetinde belirlenen en yüksek oranı % 36 tespit edildi.

6. KAYNAKLAR

- Acar, M. ve Bulut, E., 2009. Türkiye’de ve Dünya’da Tarımsal Destekleme Politikalarında Son Gelişmeler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(17):1-19.
- Anonim, 2004. İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/09/20040908.htm>.
- Arı, A., 2006. Türkiye’de Tarımın Ekonomideki Yeri ve Güncel Sorunlar. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2:61-81.
- Aslan, M., Boz, İ., 2005. Doğrudan Gelir Desteğinin Tarımsal Amaçlı Kullanımını Etkileyen Faktörler, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 2005; 11.
- Ataseven, Y., 2016. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları: Genel Bakış ve Güncel Değerlendirmeler.
- Aydoğuş, O., 1999. Buğdayda Alternatif Destekleme Politikalarının Refah ve Dağılım Etkileri: Destekleme Alım, Fark Ödeme ve Gelire Doğrudan Destek Politikalarının Karşılaştırmalı Analizi, *İşletme ve Finans*. Nisan 1999:39-51.
- Bayraç, H.N. ve Yenilmez, F., 2006. Türk Tarımının AB Ortak Tarım Politikasına Uyum Çalışmaları ve Olası Ekonomik Etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1):23-42.
- Bayraktar, Y. ve Bulut, E. 2003. Tarımsal Desteklerin Değişen Yapısı ve Yüksek Tarımsal Desteklerin Nedenleri: Türkiye İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz. *İktisat Fakültesi Mecmuası*. 66(1):45-66.
- Civan, A., 2010. Türkiye’de Tarımsal Destek Politikaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1):127-146.
- Çakmak, E.H., Kasnakoğlu, H. Akder, Halis, 1999. Tarım Politikalarında Yeni Denge Arayışları ve Türkiye, TUSİAD, Yayın No: TUSİAD-T/99-12/275, İstanbul.
- Çakmak, E. ve Akdemir, H., 2005. DTÖ ve AB’deki Gelişmeler Işığında 21.yy Türkiye Tarımı , TUSİAD Yayınları , İstanbul.
- Daldal, N, 2016. Tarımsal Desteklemelere Üreticilerin Yaklaşımı: Tekirdağ İli Örneği. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Demirci S., 1999. Destekleme Alımı ve Fark Ödeme Sisteminin Refah ve Dağılım Etkilerinin İncelenmesi (Şeker, Tütün ve Fındık Örneği), Teae, Proje Raporu, 1999-12, Ankara.
- Dinler, Z., 1996. Tarım Ekonomisi IV. Basım, Ekin Yayınları, Bursa.
- Eraktan, G., 2001. Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası. İstanbul, Uzel Yayınları.
- Erdal, G., Erdal, H., Gürkan, M. 2013. Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi (Kahramanmaraş İli Örneği). *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(2): 92- 98.
- Erdal, G. ve Erdal, H., 2008. Türkiye’de Tarımsal Desteklemeler Kapsamında Prim Sistemi Uygulamalarının Etkileri. *GOÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 25(1):41-51.

- Ertuğrul, C, 1992. Türk Tarımının AT Ortak Tarım Politikasına Uyumu, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (İktisat Doktora Tezi), Ankara.
- Frawley, J.P and Keeney The Impact of Direct Payments on Farm in Come Distrubition Project No.4656 www.teagasec.ie/research/reports/ruraldevelopment/4656/eopr.4656.pdf.
- Gençer O., 2002. Genel Tarla Bitkileri, Çukurova Üniversitesi Yayınları, No: 42,Adana
- Göktepe H., 2000. Türkiye’de Tarım Destekleme Politikalarının Doğrudan ve Dolaylı Olarak Bütçeye Getirdikleri Yükün İncelenmesi, Erişim: <http://www.bumko.gov.tr/page14.html>., Erişim Tarihi: 3-9-2004 .
- ICAC,2015.International Cotton Advirsory Commitee Report 2015
- ICAC,2016.International Cotton Advirsory Commitee Report 2016
- İnan H., 2001. Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, Hasad Yayıncılık, ISBN 975-93281-0-0, Tekirdağ.
- Kazgan G., 1983. Tarım ve Gelişim, Der Yayınları, Üçüncü Baskı, İstanbul.
- Krueger, A., O., Schiff, M. and Valdes, A., 1988. Agricultural Incentives in Developing Countries. *World Bank Economic Review*, 2, 255-272.
- Narin, M., 2008. Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikalarında Değişim. *Ekonomik Yaklaşım*, 19(Özel Sayı), 183-225.
- OECD, 2017. OECD İstatistikler Veri Tabanı Tarım Politikası Göstergeleri, Toplam Destek Tahminleri, <http://stats.oecd.org/>, (Erişim Tarihi: 17.03.2017).
- OECD, 2017. OECD İstatistikler Veri Tabanı. Üretici ve Tüketici Destek Tahminleri Veri Tabanı, www.oecd.org/agriculture/agriculturalpolicies/producerandconsumersupport, (Erişim Tarihi: 17.03.2017).
- OECD, 2006. OECD Economic Surveys – Turkey. Volume 2006/15 – October, Paris,France, www.oecd.org/eco OECD ,2007. Agricultural Commodities Outlook Database, Paris, France.
- Ören, M.N., 1994. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası Uygulamaları, Bu Uygulamalar Sonucu Ortaya Çıkan Üretici ve Tüketici Transferleri ve Bunun Çukurova Tarımına Etkileri. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Doktora Tezi, Adana.
- Özüdoğru, T ve Miran, B, 2015. Türkiye’de Farklı Destekleme Politikalarının Pamuk Arzı Üzerine Etkileri, *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 9-19.
- Özüdoğru, T. , Bülent M. , Berrin T. ve Uçum, İ., 2015. Pamuk, Ayçiçeği ve Soya Üretiminde Fark Ödemesi Desteklerinin Etkisi, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü TEPGE Yayın No: 262, Ankara.
- Uzunoğlu, S., Alkin, K., Gürlesel F.C. ve Civelek, U., 2000. Tarım Kesiminde Yeniden Yapılanma. İstanbul Ticaret Odası Yayınları, ISBN: 9755125248, İstanbul.
- Sayın, C., 2003. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Ankara.
- Sayın, C. ve Tufan, A. 2012. Türkiye ve Avrupa Birliği’nde İzlenen Tarım Politikaları, [www.cengizsayin.com/yayinlar/ab_politika\(tokat\).pdf](http://www.cengizsayin.com/yayinlar/ab_politika(tokat).pdf).

- Songur, M., 2015. Farklı Ülkelerdeki Tarımsal Destekleme Politikalarının Tarımsal Üretim Üzerine Etkisinin Karşılaştırmalı Analizi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (4): 55-74. DOI: 10.18037/Ausbd.08912.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2017. TC Tarım ve Orman Bakanlığı, 2016 Yılı Tarımsal Destekler.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2018. TC Tarım ve Orman Bakanlığı, 2017 Yılı Tarımsal Destekler.
- TCKB, 2014. 10. Kalkınma Planı, Tarımsal Yapıda Etkinlik ve Gıda Güvenliği T.C Kalkınma Bakanlığı Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2014.
- TCMB, 2017. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sistemi. Merkezi Yönetim Bütçe Harcamaları –Yeni Tanım. <http://evds.tcmb.gov.tr/>.
- Topçu, Y. 2008. Çiftçilerin Tarımsal Destekleme Politikalarından Faydalanma İstekliliğinde Etkili Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21 (2008): 205-212.
- TÜİK, 2018. Türkiye İstatistik Kurumu, Konularına Göre İstatistikler (Ulusal Hesaplar, İstihdam ve Dış Ticaret İstatistikleri), <http://www.tuik.gov.tr/>.
- TÜİK, 2017. Türkiye İstatistik Kurumu, Konularına Göre İstatistikler (Ulusal Hesaplar, İstihdam ve Dış Ticaret İstatistikleri), <http://www.tuik.gov.tr/>.
- TÜİK, 2016. Türkiye İstatistik Kurumu, Konularına Göre İstatistikler, <http://www.tuik.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 27.02.2017).
- Yavuz, F., 2009. Tarım Politikası Ders Notları Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Erzurum.
- Yorgun, A., 2010. Tarımda Doğrudan Ödemeler Yönündeki Politika Değişikliğinin Çukurova Bölgesi Ürün Karlılıkları ve İşletme Gelirleri Üzerine Etkisi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Bölümü, Adana 79 s.

7. EKLER

Anket Tarihi : .....
 İl :Şanlıurfa
 İlçe : .....
 Köy : .....

1-A. ÜRETİCİNİN SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

1.1.Üretici ;

Yaşı	Tarımla uğraşma yılı	Pamuk üretimi ile uğraşma yılı	Eğitim durumu*	Hane genişliği	Pamuk toplam üretim alan	Toplam arazi (da)

*1.okuryazar değil,2:okur yazar 3.ilkokul mezunu 4:ortaokul mezunu 5. lise mezunu, 6:üniversite mezunu

1.2.Arazi mevcudu ve 2017 döneminde üretilen bitkisel ürünler

Yetiştirilen ürün	Alanı (dekar)	Ort. Verim (kg/ da)	Tasarruf şekli (1)	Sulama durumu (2)	Parça sayısı (adet)	Üretim Miktarı (kg)	Ürün satış fiyatı (TL/Kg)	Arazinin Çıplak Değeri (TL/kg)
Pamuk								

(1) 1. Mülk 2. Kira 3. Ortak

(2) 1. Kuru 2. Sulu

1.3.İşgücü durumu

	Cinsiyeti	Yaşı	Yaptığı iş	Toplam ödeme (TL)
Daimi işçi				
Geçici işçi				

1.4.İşletmeye destek olacak başka gelir kaynağınız var mı?

1. Evet (.....) 2. Hayır

1.5.Herhangi bir kooperatife / birlik / üretici organizasyonuna üye misiniz?

1. Evet (Adı: .....)
 (Üyelik süresi:.....)
 (Yararlandığımız hizmetler:.....) 2. Hayır

1.6.Kooperatife / birliğe / üretici organizasyonuna üyeliğinizde etkili olan faktörler nelerdir

1. TKB çalışanları 2. Diğer Üreticiler 3. Komşu veya akraba
4. Medya (Gazete, TV, vb.) 5. Diğer.....

1.7 Hayır ise ileride bir Kooperatife / Birliğe / Üretici organizasyonuna üye olmayı planlıyor musunuz?

1. Evet 2. Hayır 3. Bilmiyorum
4. Diğer Üreticilere Bağlı 5. Diğer(.....)

1.8. Sahip olduğunuz araziyi / işletmeyi ailenizin geçimi için yeterli buluyor musunuz?

1. Evet yeterli 2. Hayır yeterli değil

1.9.Cevap hayır ise ne yapmayı düşünüyorsunuz?

.....
.....

1.10. Önümüzdeki yıllarda işletmenizin faaliyetlerine devam etmeyi düşünüyor musunuz?

1. Evet 2. Emin değilim 3. Hayır 4. Diğer (.....)

1.11.Cevap hayır ise nedeni

1. Karlı değil 2. Genç nüfus yok 3. Devlet desteği yok
4. Girdilere ulaşamıyorum 5. Diğer (.....)

1.12. İleride bu bölgeye başka yatırımlar yapmayı düşünüyor musunuz?

1. Evet (.....) 2. Hayır

1.13. Cevap hayır ise neden

1. Sermayem yeterli değil 2. Gerek görmüyorum
3. Üretimi bırakacağım 4. Yeterli işgücü yok
5. Bürokratik engeller fazla 6. Diğer .....

1.14.Kredi kullanıyor musun?

1. Evet (Nereden.....) 2. Hayır

1.15.Geçen yıl kredi kullandınız mı?

1. Evet 2. Hayır

1.16.Gelecek yıl kredi kullanmayı düşünüyor musunuz?

1. Evet (Ne amaçlı.....) 2. Hayır

1.17.Tarımsal Desteklemelerin hangilerinden faydalanıyorsunuz?

	Evet	Hayır
• Mazot Gübre ve Toprak Analiz Desteği		
• Fark Ödemesi Desteği		
• Yem bitkisi Desteği		
• Sertifikalı Tohum Kullanma Desteği		
• Sertifikalı fide/fıdan kullanımı Desteği		
• Organik tarım desteği		
• İyi tarım uygulamaları desteği		
• Damızlık koyun-keçi desteği		
• Anaç sığır desteği		
• Arılı kovan desteği		
• Tarım Sigortası Desteği		
• Çiğ Süt Desteği		
• Besilik Et Desteği		
• Diğer (Arge, Tarımsal danışmanlık ,Sürü yöneticisi istihdamı Desteği,Çatak, Çiftçi Muhasebesi veri ağı sis.Katılım Desteği)		

1.18.Sizce tarımsal desteklemeler yeterli midir?

1. Evet 2. Hayır

1.19.Cevabınız (hayır) ise hangi desteklemelerin yetersiz olduğunu düşünüyorsunuz?

	Destekler	Yetersiz olma nedeni
•	Mazot Gübre ve Toprak Analiz Desteği	
•	Fark Ödemesi Desteği	
•	Yem bitkisi Desteği	
•	Serf. Tohum Kul.Desteği	
•	Sertifikalı fide/fidan kullanımı Desteği	
•	Organik tarım desteği	
•	İyi tarım uygulamaları desteği	
•	Damızlık koyun-keçi desteği	
•	Anaç sığır desteği	
•	Arılı kovan desteği	
•	Tarım Sigortası Desteği	
•	Çiğ Süt Desteği	
•	Besilik Et Desteği	
•	Diğer (Arge, Tarımsal danışmanlık ,Sürü yöneticisi istihdamı Desteği, Çatak, Çiftçi Muhasebesi veri ağı sis. Katılım Desteği)	

1.20.Tarımsal desteklemelerin ödenme zamanı nasıl değerlendiriyorsunuz?

	1.Çok Kötü	2.Kötü	3.Kararsızım	4. İyi	5.Çok İyi
Neden					

1.21.Almış olduğunuz tarımsal desteklemeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

a. Tarımsal faaliyetler (%.....)

Ne alırsınız? .....

.....

.....

b. Tarım dışı faaliyetler (%.....)

Ne alırsınız? .....

.....

.....

1.22.Devletin uyguladığı tarımsal desteklemeler toplam olarak gelir düzeyinde bir artış sağlıyor mu?

1. Evet 2. Hayır

2.B. İŞLETMELERİN TARIMSAL DESTEKLEME BİLGİLERİ**2.1.Tarımsal Desteklemeler olmazsa eğer tarım yapmayı bırakır mısınız?**

1. Evet 2. Hayır

2.2.Tarımsal ürün seçiminde etkili olan faktörler nelerdir ?

.....

.....

2.3.Her yıl düzenli olarak destekleme vb. başvurunuzu yapıyor musunuz ?

1. Evet 2. Hayır

2.4. Desteklemeler hakkında bilgi kaynağınız nedir?

1. TKB İl Müdürlüğü tarafından yapılan toplantıları
2. Basın bültenleri - toplantıları
3. Elektronik medya - ilgili web siteleri
4. Yerel veya ulusal medya organları
5. Arkadaş çevresi
6. Akraba çevresi
7. Diğer.....

2.5. Başvuru esnasında bir güçlükle karşılaştınız mı?

1. Evet
2. Hayır

2.6. Cevap evet ise ne tür güçlüklerle karşılaştınız?

1. Evrak eksikliği
2. Teknik elemanın yerinde olmaması - geç gelmesi
3. Teknik elemanın yeterli bilgi vermemesi
4. Teknik elemanın yardımcı olmaması
5. Fazla sıra bekleme
6. Diğer.....

2.7. Desteklemelerden sonra işletmenizin kapasitesini arttırmayı düşünüyor musunuz?

1. Evet (ne kadar .....nasıl.....)neden?
2. Hayır

2.8. Tarımsal üretimdeki kullanılan teknik bilgileri nereden öğrendiniz?

1. Kendim
2. Arkadaşım
3. Tarım teşkilatı elemanları
4. Diğer.....

2.9. Sosyal ve kültürel açıdan desteklemelerin ne gibi faydaları olmuştur?

1. Toplu olarak karar almayı geliştirdi
2. Kooperatifçiliği geliştirdi
3. Sosyal dayanışmayı geliştirdi
4. Sorunlara ortak çözümü sağladı
5. Diğer (.....)

2.10. Sizce desteklemeler devam etmesi gerekiyor mu?

1. Evet ise nedeni:.....
2. Hayır ise nedeni:.....
3. Diğer:.....

3.C. ÜRETİCİNİN TARIMSAL DESTEKLEMELERLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ**3.1. Üreticinin tarımsal desteğin kullanımı ile ilgili beklentileri**

	Beklentiler	Önem Dereceleri				
		1	2	3	4	5
1.	Pamuk Destek miktarı (parasal) arttırılmalı					
2.	Pamuk Destek konu itibariyle yaygınlaştırılmalı					
3.	Pamuk Destek miktarı yeterlidir					
4.	Pamuk Destek verilmiş şekli değiştirilmelidir					
5.	Pamuk Destek ilgili teknik elemanlar tarafından bilgilendirilmelidir					
6.	Pamuk Destek ile ilgili yeterli bilgiye sahibim					
7.	Pamuk Destek ile ilgili medyada bilgi verilmeli (TV, radyo)					
8.	Pamuk Desteğin teslim süresi uygundur					
9.	Pamuk Destek devam etmeli					
10.	Bölgede Pamuk Destek amacına hizmet etti					
11.	Tarımsal desteklemeler için belirtilen süre uygun					
12.	Diğer üreticilerin Pamuk Desteğinden yararlanmasını tavsiye ederim					
13.	Pamuk Destekleme beklentilerimi karşılıyor					
14.	Arkadaşlarıma yeni tarla almalarını teşvik ederim					
15.	Akrabalarıma yeni tarla almalarını teşvik ederim					
16.	Pamuk Destekleme ile üretim yapmadığım alanlarda üretim yaparım					
17.	Pamuk Destekleme ile üretim artışı olur.					
18.	Pamuk Destekleme ile yaşam biçimim de değişiklik olur					
19.	Pamuk Destekleme ile kredi kullanımı azalır					
20.	Pamuk Destekleme ile borçlanmam azalır					

Çizelge 3.1'in devamı

21.	Daha fazla alanda üretim yaparım					
22.	Yeni tarla satın alırım					
23.	Yeni tarla satın almak için borçlanırım					
24.	Pamuk Destekte üretici ön plandadır					
25.	Pamuk Destekleme ile verim artışı olur					
26.	Üreticilerin istekleri ön planda olmalı					
27.	Pamuk Destekleri kırsal topluma faydalı olacaktır					
28.	Bölge insanına hizmet götürme olanağı arttı					
29.	Pamuk Destekte kırsal alan ön plandadır					
30.	Çevremi Pamuk Destekten yararlanmaları için teşvik ederim					
31.	Pamuk Desteklemesi hakkında yasal düzenleme yapılmalı					
32.	Pamuk Desteklemesinin verilmiş şeklinde düzenleme yapılmalı					
33.	Pamuk Desteklemesinin verilen faaliyet konuları hakkında düzenleme yapılmalı					
34.	Bürokratik engeller azaltılmalı					
35.	İstenen belgeler fazla					
36.	Pamuk Desteklemeleri ülke ekonomisine katkı sağlar					
37.	Pamuk Desteklemeleri ile bölgeye alternatif iş olanakları sağlar					
38.	Pamuk Desteklemeleri ile bölgede girişimcilik kapasitesi arttır					
39.	Pamuk Desteklemeleri Bölgede alternatif gelir kaynakları yaratır					
40.	Kırsal alanda kaynaklar etkin kullanır					
41.	Pamuk Desteklemeleri bölgedeki topluma ekonomik etki yaptırır					
42.	Bölgede tarım ürünleri Pazar bulur					
43.	Bölgede sanayinin hammadde isteği karşılanır					
44.	Destek bölgede ekonomik canlanmayı arttırır					
45.	Pamuk Desteklemeleri ile bölgede yatırımlar arttırır					
46.	Pamuk Desteklemeleri işletme için bir yatırım fırsatı					
47.	Pamuk Desteklemeleri olmasa işletme faaliyetini gerçekleştiremez					
48.	Pamuk fiyatları artmalıdır					

1. Kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle katılıyorum

3.2.Üreticinin tarımsal desteğin kullanımı ile ilgili memnuniyet durumu

	Memnuniyetler	Önem Dereceleri				
		1	2	3	4	5
1.	Pamuk Desteklemeleri gerçek kişilere verildi					
2.	Pamuk Desteklemelerinde işletme ön plandadır					
3.	İl/İlçe müdürlüğü elemanlarına kolay ulaşabiliyorsunuz					
4.	İl/İlçe müdürlüğü elemanlarına destek ile ilgili bilgi düzeyinden Memnunum					
5.	Pamuk Desteklemeleri bölge için faydalıdır					
6.	Pamuk Desteklemeleri ülke için faydalıdır					
7.	Pamuk Desteklemeleri için çıkarılmış yasa yeterli					
8.	Pamuk Desteklemelerinden memnunum					
9.	Pamuk Desteklemelerinden yararlanmaya devam edeceğim					
10.	Pamuk Desteklemeleri bölge için faydalıdır					
11.	Tarım Politikalarından memnunum					
12.	Çiftçilikten memnunum					
13.	Pamuk üreticiliğinden memnunum					
14.	Pamuk üretmeye devam edeceğim					

Çizelge 3.2'nin devamı

15.	Tarımsal Desteklemelerden memnumum					
16.	Tarımsal Destekleme almaya devam edeceğim					
17.	Pamuk Destekleme miktarından memnumum					
18.	Tarlamın veriminden memnumum					
19.	Üretim girdilerinin temininde sıkıntı çekiyorum					
20.	Üretim girdileri uygun fiyattadır					
21.	Pamuk fiyatlarından memnumum					
22.	Pamuk üreticisi olarak üretim yapmaktan memnumum					
23.	Pamuk üretimi yapmak karlıdır					
24.	Pamuk üretimi yapmakta gerekli teknik bilgi ve beceriye sahibim					
25.	Pamuk üretimi yaparken destekleme ödemesi konusunda endişelerim var					
26.	Pamuk desteklemesi ödenmesinde endişelerim var					
27.	Pamuk desteklemeleri girdileri karşılıyor ve kar bırakıyor					
28.	Pamuk desteklemesi tatmin edicidir.					
29.	Pamuk desteklemesi olduğu sürece pamuktan başka hiçbir ürün üretmem					
30.	Pamuk desteklemelerinde izlenen tarım politikalarından memnumum					
31.	Pamuk üretimi için yapılan tarımsal desteklemelerden memnumum					
32.	Tarımda kullanılan mekanizasyon çalışmalarında pamuk desteklemesinin önemlidir.					
33.	Üretimde kullanılan girdilerin(mazot-gübre vb.) pamuk destekleme ödemeleri önemlidir					
34.	Pamuk desteklemesi işsizliğe çözümdür					
35.	Pamuk desteklemesi göçe çözümdür					
36.	Pamuk desteklemesi ev gelirimi artırıyor					
37.	Pamuk desteklemesi diğer ihtiyaçlarıma harcıyorum					
38.	Pamuk desteklemesini çocuklarımla eğitimi için kullanıyorum					
39.	Pamuk desteklemesini ailemin geçiminde kullanıyorum					
40.	Pamuk desteklemesi ödemesi olmasın onun yerine pamuk satış fiyatı yükseltsin					
41.	Tarım üretimi için kullandığım kredileri pamuk desteklemesi ile ödeme yapıyorum					
42.	Finansal üretim açığımla Pamuk desteklemesi önemlidir.					
43.	Borçlarımla ödemede pamuk desteklemesinin önemi büyüktür.					
44.	Pamuk üretiminin artması pamuk desteklemesinin artması ile mümkündür					
45.	Gıda,Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı personellerinin yayım çalışmalarından memnumum					
46.	Gıda,Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı personellerinin ilgilerinden memnumum					

1. Kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle katılıyorum

3.3.Pamuk üreticiliğinden memnuniyet durumunuz nedir?

Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Kararsızım	Memnunum	Çok Memnunum
--------------------	----------------	------------	----------	--------------

3.4.Pamuk yetiştiriciliğine devam etme eğiliminiz nedir?

Kesinlikle devam etmeyeceğim	Devam etmeyeceğim	Kararsızım	Devam edeceğim	Kesinlikle devam edeceğim
------------------------------	-------------------	------------	----------------	---------------------------

3.5.Üreticinin tarım teşkilatı ve elemanları hakkındaki düşünceleri

	Düşünceler	Önem Dereceleri				
		1	2	3	4	5
1.	Tarım teşkilatı elemanları üretim konusunda üreticilere bilgi vermeli					
2.	Tarım teşkilatı elemanları ürün pazarlaması konusunda üreticilere bilgi vermeli					
3.	Tarım teşkilatı elemanları Pamuk Desteklemeleri hakkında üreticilere bilgi vermeli					
4.	Tarım teşkilatı elemanları üretim deseni hakkında üreticilere bilgi vermeli					
5.	Tarım teşkilatı elemanları yeni ürünler hakkında üreticilere bilgi vermeli					
6.	Tarım teşkilatı elemanları toplantı yapmalı					
7.	Tarım teşkilatı elemanları sürekli arazide olmalı					
8.	Tarım teşkilatı elemanları üretici sorunları ile ilgilenmeli					
9.	Tarım teşkilatı elemanları güler yüzlüdür.					
10.	Tarım teşkilatı elemanları eğitilmiş iyi olmalı					
11.	Tarım teşkilatı elemanları nazik olmalı					
12.	Tarım teşkilatı elemanları sabırlı olmalı					

1. Kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle Katılıyorum

4.D. PAMUKTA TARIMSAL DESTEKLEME SENARYOLARI

4.1.Pamukta Tarımsal Destekleme Senaryoları

	Senaryolar	Önem Dereceleri					Tercih
		1	2	3	4	5	
1	Pamuk Desteklemeler tutarları arazi büyüklüğüne göre kademelendirilerek verilmeli (Küçük İşletme 1-10 da 1000 TL – Büyük İşletme 10-20 da 750 TL.)						
2	Doğrudan destek yerine pazarlama garantisi desteğinin verilmeli						
3	Pamuk Desteklemeleri arazi büyüklüğüne ve pazar düzeyine göre ayırım yapılarak verilmeli						
4	Mevcut destekleme şeklinin devam etmeli						

1. Kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle katılıyorum

5.E. SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

5.1.Bölgenin genel sorunları nelerdir?

a. Sorun yok

b. ....
 ....
 ....

5.2.Bölgenin tarım sektörü ile ilgili sorunları nelerdir?

a. Sorun yok

b. ....
 ....
 ....

5.3. Bölgede pamuk üretiminin sorunları nelerdir?

a. Sorun yok

b. ....
.....
.....**5.4.Pamuk üretimine yönelik sorunların çözüm önerileriniz nelerdir?**

a. Çözüm önerisi yok

b. ....
.....
.....**5.5.Ulusal tarım politikasını takip ediyor musunuz?**

1. Evet (Nereden.....)

2. Hayır

5.6.Tarımsal desteklemeleri takip ediyor musunuz?

1. Evet (Nereden.....)

2. Hayır

5.7.Tarım politikalarını genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz ?

	1.Çok Kötü	2.Kötü	3.Kararsızım	4. İyi	5.Çok İyi
Neden					

5.8.Sizce uygulanan tarımsal desteklemeler nasıl olmalıdır?

1.Ürüne göre verilmeli

2.Girdilere verilmeli

3.Dekar başı nakit para

olmalı

4.Yöresel bitki desenine göre ayrı ayrı olmalı

5. Diğer.....

5.9.GTHB'nın yaptığı hizmetlerin geliştirilmesine yönelik olarak önerilerinizi belirtiniz?.....
.....
.....**5.10.Bölgede kırsal kalkınmaya yönelik neler yapılabilir?**.....
.....
.....**5.11.Siz kırsal kalkınmaya yönelik neler yapabilirsiniz?**.....
.....
.....

5.12. Size göre desteklemelerde aksayan yönleri nelerdir?

a. Evet   b. Hayır

5.13. Cevap evet ise aksayan yönler nelerdir?

.....
.....
.....

5.14. Cevap evet ise size göre desteklemelerin aksayan yönler nasıl düzeltilmelidir?

.....
.....
.....

5.15. Size göre tarımsal desteklemelerin geliştirilmesi gereken yönler nelerdir? Nasıl geliştirilir?

.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

TAMER PEKER

tamer.peker@tarim.gov.tr

ÖĞRENİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans	Akdeniz Üniversitesi
2017- 2019	Fen Bilimleri Enstitüsü , Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Antalya
Uzaktan Eğitim Tezsiz Yüksek Lisans 2014-2016	Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü , Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Antalya
Lisans	Akdeniz Üniversitesi
2001-2007	Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü, Antalya

MESLEKİ VE İDARİ GÖREVLER

Ziraat Yüksek Mühendisi	T.C Tarım ve Orman Bakanlığı
2010-Devam Ediyor	Harran / Şanlıurfa
İnsan Kaynakları ve İhracat Sorumlusu	İlhanlar Demir Çelik A.Ş
2008-2010	Hatay / Dört Yol
Meyve ve Sebze Satış Sorumlusu	Migros T.A.Ş
2005-2006	Konyaaltı AVM , Antalya